

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

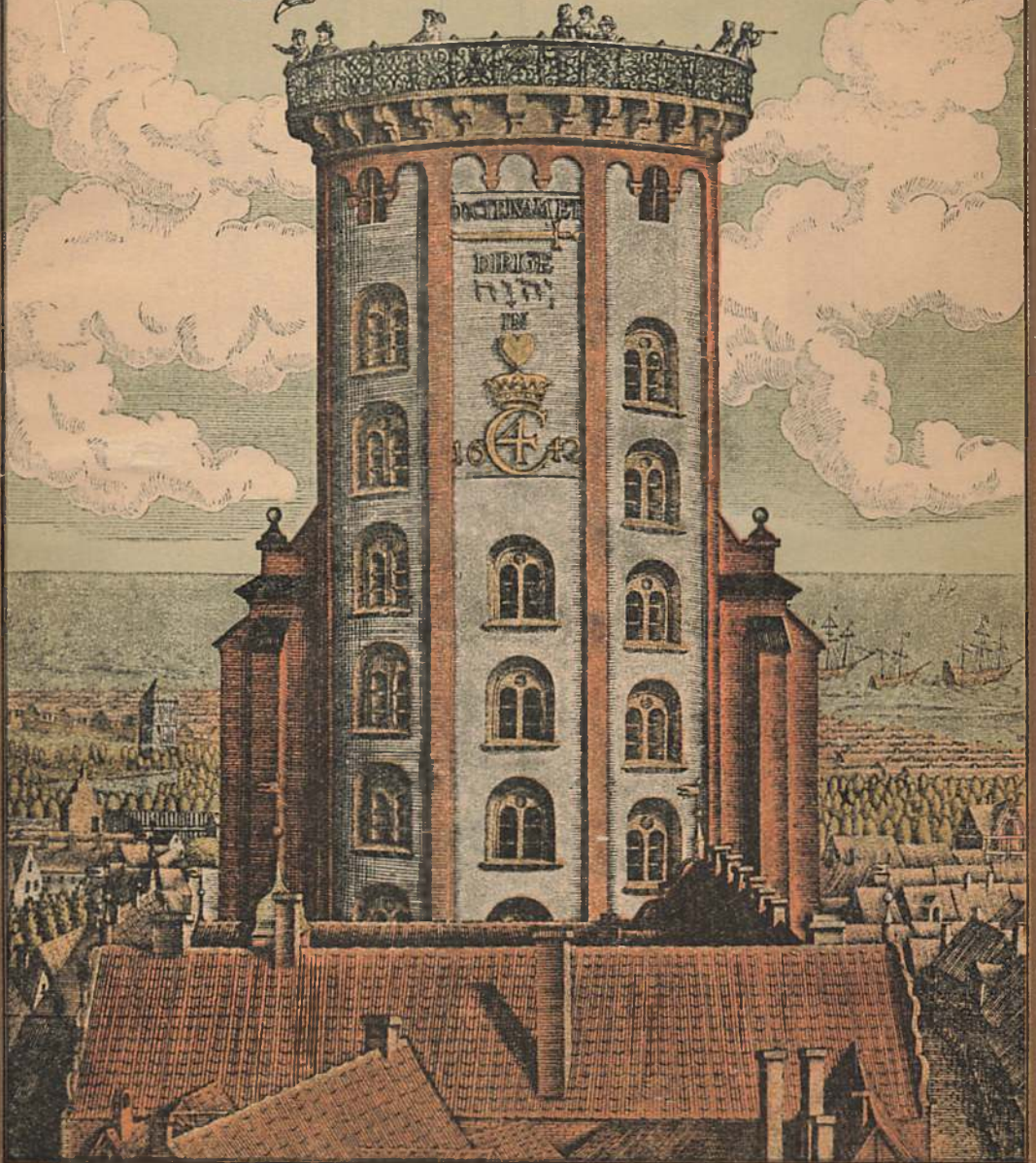
Slægtsforskerens Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

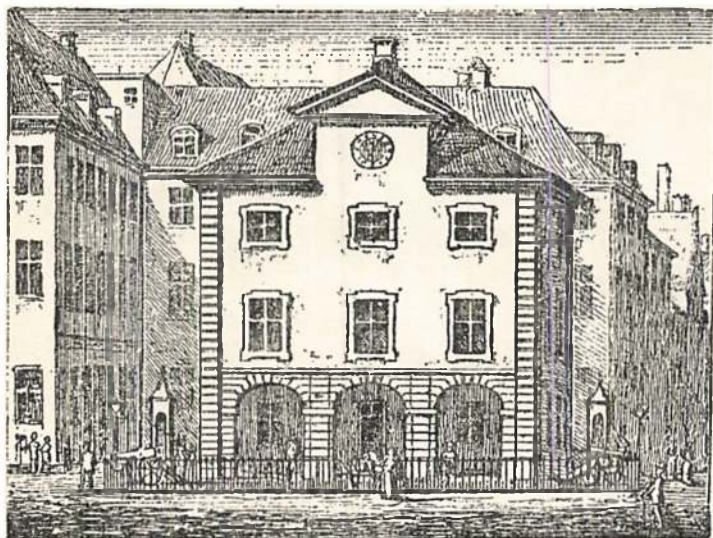
W. Møllerup

Danmarks gamle Hovedstad

DANMARKS
GAMLE
HOVEDSTAD

GYLDENDALISKE BOSHANDEL · NORDISK FORLAG

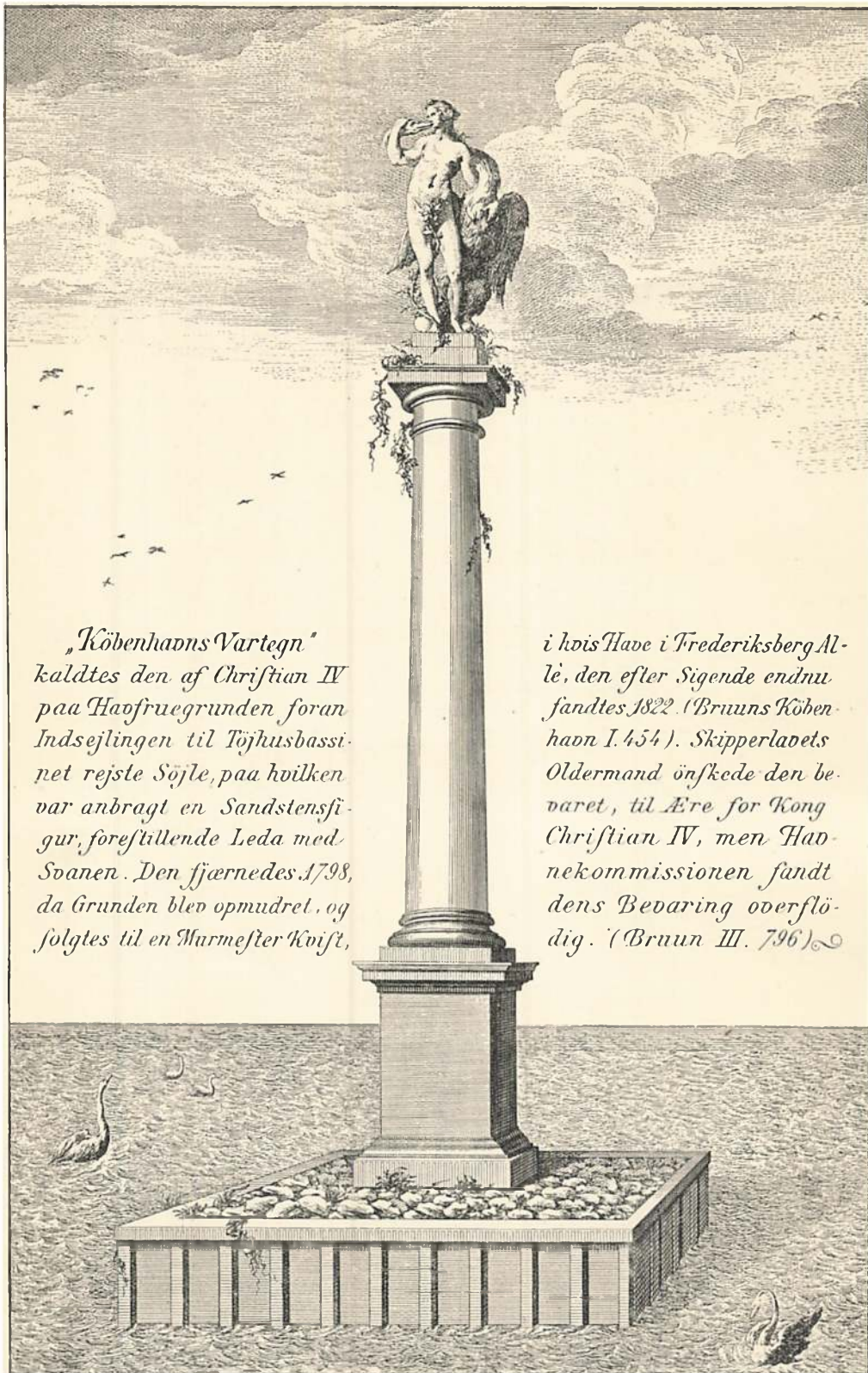

Æ. Borgstrøm

DANMARKS GAMLE HOVEDSTAD

KJØBENHAVN C. 1590 SET FRA HAVFRUGRUNDEN GAMMELT STIK
NOMINA SIRENUM: AGLAOPE FACIE PLACET, AT SOROR ALTERA VOCE THE-
IXIOPE CYTHARA TERTIA PISINOÆ

„Köbenhavns Vartegn“ kaldtes den af Christian IV paa Haofruegrunden foran Indsejlingen til Tøjhusbassinnet rejste Søjle, paa hvilken var anbragt en Sandstensfigur, forestillende Leda med Soanen. Den fjærnedes 1798, da Grunden blev opmudret, og solgtes til en Murmester Kvist,

i hvis Have i Frederiksberg Allé, den efter Sigende endnu fandtes 1822. (Bruuns Köbenhavn I. 454). Skipperlavets Oldemand önskede den bevaret, til Ære for Kong Christian IV, men Havnekommissionen fandt dens Bevaring overflödig. (Bruun III. 796)

DANMARKS
GAMLE
HOVEDSTAD

I Prospekter fra
Middelalderens Slutning
til Voldene faldt

af

Dr. W. Møllerup

Gyldendalske Boghandel Nordisk Forlag
KIÖBENHAVN OG KRISTIANIA

Anno 1912

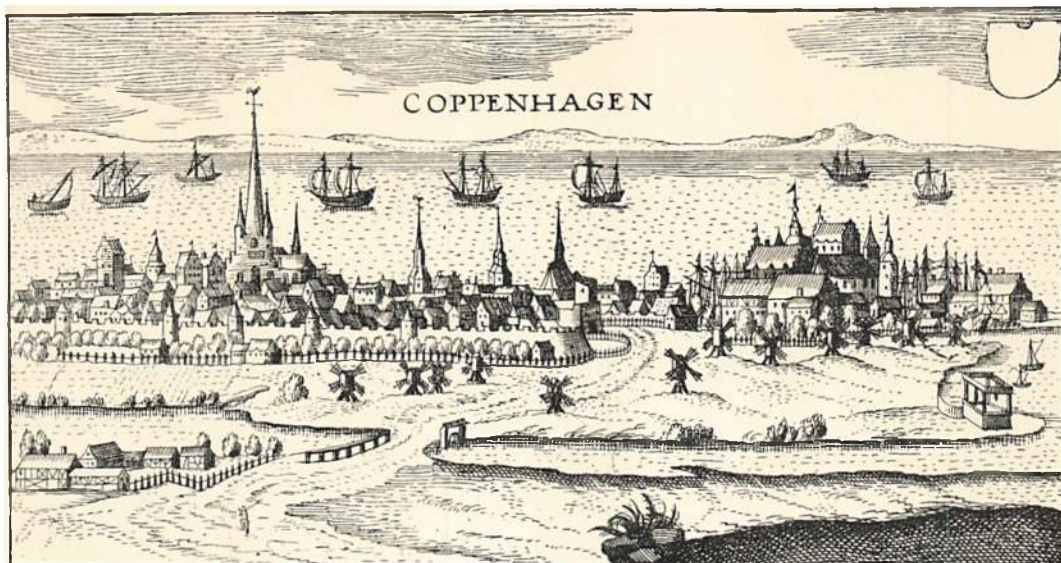
VED Valget af Prospekter er der taget væsentlig Hensyn til Fremstilling af Byperspektivet, saaledes som dette viser sig set fra Havnen og Christianshavn, fra Søerne og Valby Bakke, fra Byens Torve og Pladser.

Prospekterne er ordnede kronologisk efter Aarhundreder, for det 19de Aarhundredes Vedkommende tillige gruppevis, Havnebilleder for sig, Adgangsvejene til Staden for sig, Torve- og Gadebilleder ligesaa.

Fra mange baade offentlige og private Samlinger er Stoffet hentet, og megen Imødekommenhed er vist ved Indsamlingen. De offentlige Samlinger ere: Det kongelige Bibliothek og Windings Samling, Nationalmuseet, Raadhussamlingen, Frederiksborg-Museet, Rosenborg, Kunstmuseet. Privatsamlinger: Etatsraad J. Hegels, Prof., Dr. Schmiegelows, Godsejer F. Tuteins, Prof., Undervisningsinspektør S. L. Tuxens, fra hvilken sidste bl. a. det kolorerede Resens Kort fra 1674 er laant til Gengivelse.

Ved Forklaringerne under Billederne har Bruuns København ydet Vejledning.

S. 1. L. 4 f. n.: for Studlestræde læs Larslestræde.

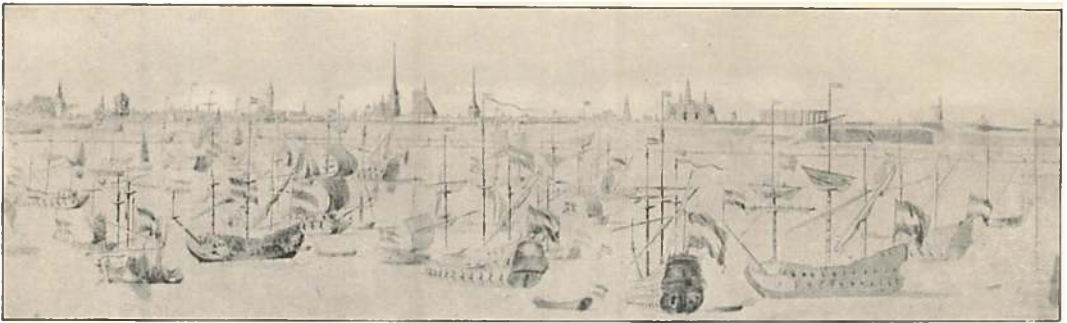
KØBENHAVN c. 1580

Gammelt Stik.

INDLEDNING TIL PROSPEKTERNE AF KØBENHAVN FRA 1536 TIL VOLDENE FALDT

KØBENHAVNS mægtige Udvikling fra Middelalderens Slutningstid, da den som en lille, men befæstet By (med c. 4 à 5000 Indbyggere) udholdt en haard Belejring, indtil henimod 1870, da dens Aarhundreder gamle Volde jævnedes med Jorden for at skabe nye Udviklingsmuligheder for dens Hundredtusinder Indbyggere og bringe den nødvendige Forbindelse til Veje med Forstæderne, er beskrevet i store og indholdsrige Værker og skal derfor her kun skildres i Hovedtrækkene, medens Prospekterne giver den klareste Illustration til Byens Vækst og Udvikling gennem de tre Aarhundreder. En Sammenligning mellem de Side 1—4 gengivne Prospekter af København fra Aarene 1536, 1587 og 1596 og de to, Side 76—79 af Nordal Grove og I. C. Bruun udførte Billeder af København set fra Valby Bakke og Trekroner 1853 og 1854 anskueliggør denne Udviklings Begyndelse og Afslutning, inden den nyeste Tids vældige Fremskridt endnu har udslettet Sporene af vor gamle Hovedstads karakteristiske og maleriske Udseende.

Fra en ringe Landsby med tilliggende Havn havde København gennem Middelalderens Aarhundreder, først som Bispestad senere som Kongestad, udviklet sig til at blive en efter Tidens Forhold velbefæstet By, Kongesæde, Orlogshavn, Universitetsby og driftig Handelsstad, hvis Borgere gik i Spidsen for Landets

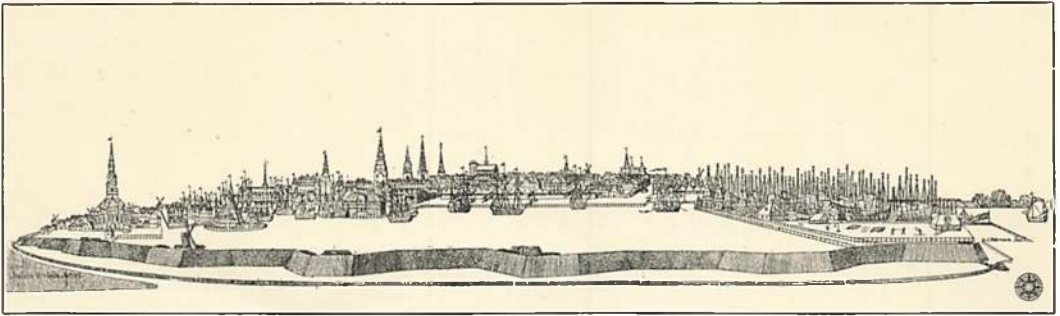
KØBENHAVN, set fra den hollandske Flaade i Havnen 1658.

Efter Kopi af v. der Veldes Tegning paa Frederiksborg, udført af S. Ronne.

materielle og aandelige Udvikling. Her faar Reformationen sit Hovedudgangspunkt, her bliver Regeringsmyndighedernes Sæde og hos dens Borgere og i dens Havn koncentreret Landets Handel. Dens Betydning viser sig i Grevens Fejde; først efter Københavns Indtagelse fæstnes Kongehusets Stilling og Reformationens Sejr sikres.

Ved Middelalderens Slutning havde København det Omfang, som den bevarede indtil Kristian IV's Tid. Dens Mure strakte sig i en oval Kredss fra Fæstningstaarnet i Vartov Gaard, hvorfra en Mur gik langs Løngangsstræde til Vandkunsten og Magstræde, hvor der ligeledes fandtes et lille Taarn, langs Vestervoldgade til Vesterport for Enden af Vestergade, derfra til det skarpe Hjørne ved St. Pederstræde, hvor endnu Jermers Taarnets Ruin minder om det gamle Befæstningsanlæg, videre langs Nørrevoldgade til Nørreport, som laa for Enden af Nørregade, derfra skraat over mod nuværende Gotersgade, langs denne til Grønnegade og derfra i skraa Retning ned mod Østerport for Enden af Østergade langs med nuv. Kongens Nytorv til et Hjørnetaarn, som formentlig har ligget i nuv. Magasin du Nords Gaard, hvorfra Muren førtes et Stykke imod Sydvest. — Befæstningen omkring Slotsholmen dannede Forbindelsen mellem Bybefæstningsomkredsens to Endepunkter og beskyttede Indløbet til Havnen. Thi Københavns gamle Havn dannedes af det snævre Farvand mellem de mange Holme (Slotsholmen, Bremerholm, Skarnholmen) og Sællandskysten og strakte sig fra Indløbet ved nuv. Holmens Kirke til henimod Kompagnistræde og Snaregade, hvor Byens ældste Vejerhus laa. Stranden gik dengang højere op end nu, saa at der var Plads i Havnen til endog ret store Skibe.

De tre ældste Prospekter (fra 1536 og 1587) viser os København i denne dens ældste Skikkelse. De er tagne dels fra den da brede Strøm mellem København og Amager, dels fra Valby Bakke. Og med hvor megen Ret Kunstnerne alt dengang har valgt disse Standpunkter fremgaar deraf, at alle senere Aarhundreders Tegnere lige til den nyere Tid har taget deres Stæde de samme Steder, kun at Havstrømsstædet efterat Christianshavn paa Christian

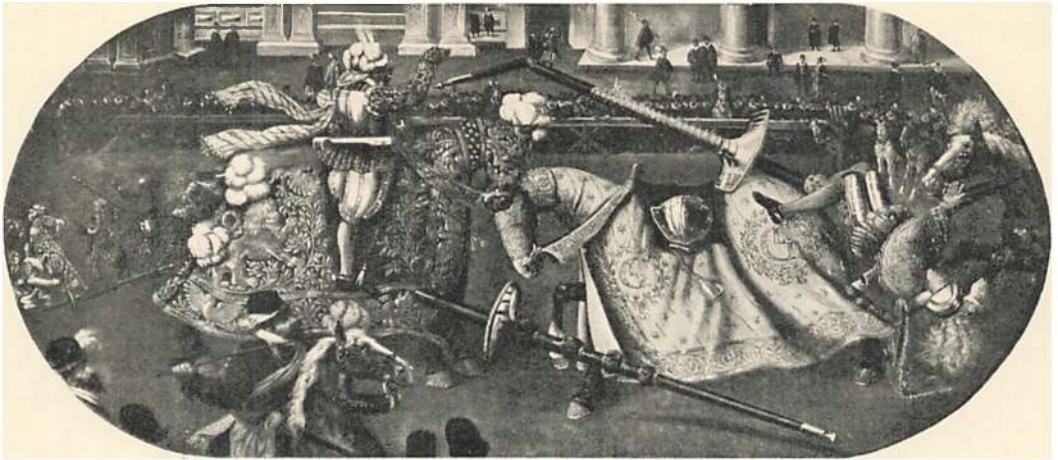
KØBENHAVN 1702, set fra Christianshavns Vold.

Efter et Broderi paa Rosenborg af Jochum Wriede.

IV's Bud var dukket op af Vandet, flyttedes over til denne nye Staddel. Paa de fleste Prospekter af Byen er det da dels Havne- og Kystpartiet i en Linie fra Slotsholmen til Østerport og Kongens Nytorv, senere til Toldboden, efterat Havnen havde faaet sin store Udvidelse og Flaadeanlæggene paa Nyholm og Frederiksholm vare byggede, dels Bymurene og Voldene fra Vartovs Hjørnetaarn til Nørreport (siden Østerport), der fremstilles, med selve Byens Huse og Kirkespir som Baggrund.

Det er ogsaa paa disse to Punkter, at Byens Udvikling og Vækst ligesom kan føles paa Pulsen, og hvor derfor enhver Beskrivelse af denne maa tage fat. Københavns Udvidelse er foregaaet i Spring; mellem hvert Udviklingstrin ligger en død Periode, hvor Byen ligesom har samlet Kræfter til paany at træde udenfor sine gamle Rammer. Tiden fra 1536 til ca. 1600 er en saadan Hvileperiode; men i den indledes den paafølgende glimrende Udvikling under Christian IV. Kong Christian III opgiver Slottets Befæstningsanlæg, ombygger den gamle middelalderlige Borg og anlægger ved Stranden Tøjhuset. Frederik II fører Bremerholms Flaadeanlæg ned til det nuværende Kongens Nytorv ved Anlæg af Sejlhuset og Reberbanen. Disse Nybygninger ses paa de to Prospekter fra 1587 (S. 2-3), men iøvrigt har Byens Omkreds ikke ændret sig synderlig, siden Kunstneren fra 1536 tegnede sin naive Fremstilling af Københavns Belejring (S. 1).

Med Christian IV indtræder Københavns store Forvandling. Han giver Byens ydre Perspektiv det Præg, som den bevarede gennem to Aarhundreder. Først udførtes de mægtige Opfyldningsarbejder, hvorved Slotsholmen blev forlænget ud imod Stranden, og hvorved der skaffedes Plads til Kongens nye storladne og skønne Bygninger, Børsen, Tøjhuset og Proviantgaarden med den mellemiggende Flaadehavn, hvor Skibene kunde indtage Skyts og Proviand, samt senere det store Bryghus, Bygninger, som alle staar den Dag i Dag og bærer Vidnesbyrd om Kongens Bygningskunst og Skønhedssans. Omkring Bremerholm (det nuv. Gammelholm) droges nye Befæstningsanlæg, der forbandt Slots- holmen med Byens Befæstning og sikrede Værfterne paa Bremerholm.

KURFYRST AUGUSTS TURNERING
med Jørgen Lykke paa Gammeltorv 1559.

Efter Maleri i Dresden.
Kopi paa Frederiksborg.

Prospektet fra Aar 1611 (S. 6-7) giver et fortrinligt Overblik over dette nye Anlæg; det viser klart ved Sammenligning med Prospektet fra 1587 hvilken Forandring, der er foregaaet med Stadens Ydre, en Forandring, som karakteriseres ved Fortællingen om den Udlænding, der i flere Aar ikke havde været i Byen, og ved sin Tilbagekomst udtalte til Skipperen, som førte ham, at han maatte have sejlet forkert: Dette kunde ikke være København.

Dernæst foretoges paa Amagersiden lignende Udfyldningsarbejder, og snart rejste sig den Stad, der kom til at bære Kong Christians Navn og som sattes i Forbindelse med København ved Knippelsbro, der førtes tværs over Strømmen, og bag ved hvilken Handelsskibene kunde ligge i Ro, indtil Kongen havde faaet udført Resten af sine store Planer for Udvidelsen af København, nemlig Inddragningen af hele Strækningen fra Bremerholm til Toldboden, hvis ældste Bygninger han opførte.

Det maleriske Prospekt fra 1627 (S. 8-9), hvor Standpunktet er taget fra Christianshavn, hvis Opfyldninger og enkelte Nybygninger danner Forgrunden til Panoramaet over Københavns Havn 1627, samler alle Kongens Foretagender her til et skønt og samlet Hele.

Saa storslaaet end Anlægget af Havnen med dens ny Landvindinger var, staar dog Udvidelsen af Byens Grændser mod Landsiden ikke tilbage for det i Retning af Planernes Storhed og det Overblik og den Konsekvens, hvormed de gennemførtes. Efterat have opkøbt alle Haver og Grunde udenfor Stadens Østervold, opførte Kongen først Rosenborg Slot og Nyboder og anlagde Kongens Have, ligesom han lagde Grunden til en stor ny Kirkebygning, Anna Rotunda, som dog aldrig blev fuldført, hvorefter han paabegyndte Anlægget af den nye Befæstningslinie fra Nørreport til Sundet, hvor Østerport og Kastellet dannede Afslutningen paa Voldlinien, og det store mellemliggende Areal

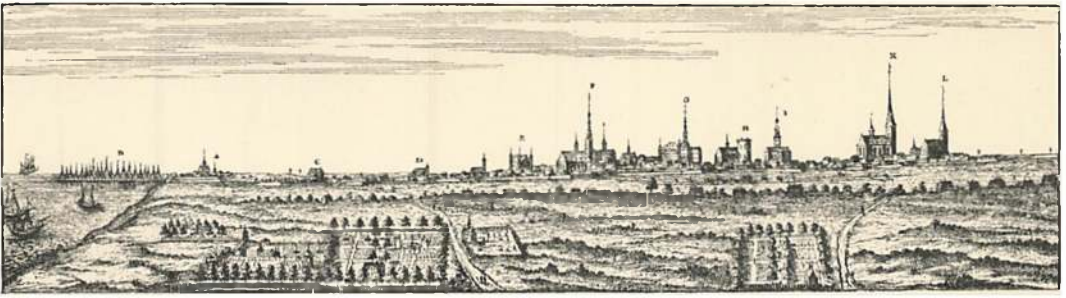
KURFYRST AUGUSTS TURNERING
med en tysk Ridder paa Amagertorv 1557

Efter Maleri i Dresden.
Kopi paa Frederiksborg.

udlagdes til Bebyggelse. Den gamle Østervold blev nedlagt og Gotersgade anlagdes paa dens Plads, Østerport ved Østergade blev nedrevet og Planer udkastedes til Omdannelsen af den lille Forstad, som havde dannet sig paa det nuværende Kongens Nytorvs Plads og længere ud imod Stranden. Snart førte nye store Gadeanlæg Bytrafiken ned imod denne Plads som i Fremtiden skulde blive Byens Centrum og Hovedplads, og til hvilken der ligeledes senere aabnedes Adgang fra Havnen ved Anlæg af Nyhavns Kanalen.

Hvilken Forskel naar man betragter det naive og fejltegnede men dog ret anskuelige Prospekt af København fra 1596 (S. 4), set fra Nordøst, hvor hele den foran Østmuren og Nordmuren liggende ubebyggede Strækning fremtræder saa stærkt, og sammenligner det med Prospektet af København fra Belejringen 1658 (S. 12-13), hvor Byens Vestside og Nordside lige til Øresund er oprullet for Blikket og giver det mest anskuelige Billede af den kolossale Udvidelse, som har fundet Sted i Christian den Fjerdes Tid.

I Kongens senere Regeringsaar hæmmedes hans tidligere saa rastløse Virksomhed, og under Frederik III gik Arbejdet endog tildels i Staa. Kun paa Slotsolmen udfoldedes en betydelig Virksomhed; her byggede Kong Frederik Biblioteket med Kunstkammeret, og Rentemesteren Henrik Müller opførte Nybørspartiet i Fortsættelse af Børsen og det smukke store Boldhus, hvor senere Kancellibygningen blev rejst. Prospektet af Slotspladsen 1660 med Arvehyldingen (S. 16) viser disse nye Anlæg. Men saa kom Krigen 1658 og Belejringen 1658—1660. Disse Ulykker viste, hvorfra den største Fare truede Hovedstaden, da Svenskerne hin Februarnat 1659 gik over Kalvebodstrands Isdække og nær havde trængt ind gennem det saarbare Punkt, hvor Bybefæstningen sluttede til Slotholmsbefæstningen. Dette aabnede Øjet for Nødvendigheden af

KØBENHAVN c. 1700

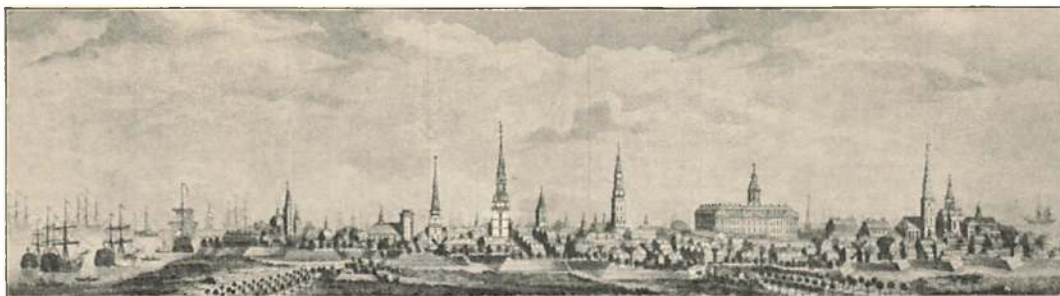
G. Bodener exc.

at føre Befæstningen direkte fra Vartovtaarnet og ned til nuværende Langebro, der blev bygget 1685 og af hvilken sidste Prospektet S. 28 giver et interessant Billede.

Herved fremkom den næste store Udvidelse af København, da Frederiksholms Kvarteret 1667 blev anlagt paa den fra Kallebodstrand indvundne opfyldte Grund. Og da saa samtidig Kastelsbefæstningen blev fuldført og Voldene omkring Christianshavn under Christian V blev ført ud til Havnens Nordende, var Ringen omkring København fra Kallebodstrand til Øresund draget. Paa Prospektet i „Indledningen“ S. VII ses Befæstningsringen tydeligt. København havde nu faaet den Begrænsning, som først Voldenes Fjærnelse skulde gennembryde.

Men indenfor Voldene og i Havnen fortsattes Udviklingen. København var nu blevet den enevældige Konges Residensstad. Paa hans Bud rejste nye og pragtfulde Bykvarterer sig, først og fremmest Kongens Nytorv med de store og fornemme Adelspalæer: Gyldenløves (Charlottenborg) Niels Juels (Thotts Palæ), Frederik Ahlefeldts (nu Hotel d'Angleterre), Bjelkes (nu Magasin du Nord), med Gjethuset, Hovedvagten og Kongens Statue omgivet af Haveanlæg, og dernæst det ældre Amalienborg med sine smukke Haveanlæg. Nu indskrænker Kunstnerne sig ikke til at optage Byen i Fugleperspektiv, nu former dens Torve og Gader sig til Prospekter for Kunstnernes Øjne, der hidtil ikke har haft synderlig Sans for denne Side af vor Hovedstads Ydre. Prospekterne af Amalienborg, Kongens Nytorv og Slotspladsen bærer Vidne herom.

Efter Christian V's ret storslaaede Byggeperiode indtræder der under Frederik IV en Stilstandsperiode, i hvilken kun de i og omkring Københavns Slot foretagne Ombygninger (Slottet selv og Kancellibygningen) særlig kan bemærkes. Paa en forfærdelig Maade afbrydes denne Periode af Københavns Ildebrand Oktober 1728. Men herefter følger saa under Christian VI og Frederik V en saa mærkelig og storslaet Byggeperiode, som København ikke har set Mage til siden Christian IV's Dage. Særlig grupperer Byggevirkomheden sig om Christiansborgs Opførelse og Palæerne omkring Amalienborg Pladsen med Frederik V's Rytterstatue, den nye Frederiksstad, hvor Adelen rejste Palæ ved Siden af Palæ. Men rundt omkring i Byens Gader tittede skønne

KØBENHAVN 1785

Efter et Lærebrev. Meno Haas del. & sc.

Privatbygninger frem, ihvorvel Hovedmassen af Bygningsvirksomheden bar Præget af den Fattigdom, som Branden havde foraarsaget.

Det 18de Aarhundredes København er gengivet i det storslaaede Værk som Thura udgav under Navn af den danske Vitruvius. Men foruden ham har talrige Kunstnere søgt at fremstille Byens Udseende, og paa ny fremtræder dens Ydre afbildet i skønne og karakteristiske Prospekter, der tager deres Udgangspunkt fra Havnens Omgivelser og fra Valby Bakke. Særlig spiller Havnen en fremtrædende Rolle. Under Christian VI og Frederik V skabes det storslaaede Dokanlæg og de ligesaa betydningsfulde Anlæg paa Frederiksholm og Nyholm. Og samtidig med at Handelen tager et mægtigt Opsving udvides Havneanlæggene, den nye Toldbygning anlægges og i Slutningen af Aarhundredet bygges de store Pakhuse paa Byens Side ned til Toldboden, samtidig med at det asiatiske Kompagnis Bygninger, Bjørns og Appelbys Skibsværfter og talrige Pakhuse og Oplagspladser opfylder Christianshavns Siden lige til Langebro, som danner Byens anden Forbindelseslinie med Christianshavn. Om dette Havnepartis Skønhed og Livfuldhed faar man i Datidskunstens Fremstillinger et levende Indtryk, og man vil her finde disse gengivne i et stort Antal ligefra det 18de Aarhundredes Midte indtil 2den Halvdel af 19de Aarhundrede, da Dampskibenes Overvægt begynder at gøre sig gældende og nyere Bebyggelser og Broanlæg trænger ind, uden dog at kunne berøve vor vidunderlige Havn dens af Naturen selv skabte Ynde.

Ligesom Københavns Udseende fra Havnen i saa lang Tid bevarede sit Skønhedspræg, saaledes bevarede ogsaa Udsynet fra Valby og Frederiksberg Bakke sin Tiltrækningskraft, selv efterat Forstaden Vesterbro havde begyndt at udvikle sig og spærre Udsigten. Fra Midten af det 18de Aarhundrede og et helt Aarhundrede igennem har Kunstnere søgt at fremtrylle den Poesi, som Modsætningen mellem Forgrundens idylliske landlige Ro og den store Hovedstads Volde, Kirker, Spir, Slotte og Bygninger, frembyder. Prospektet S. 34, udført af Hamburgeren Zeidler, danner Begyndelsen til de mange hjemlige Fremstillinger, som ikke alle bærer Skønhedsmærket, men paa den anden

PROSPEKT AF KØBENHAVN, med Vartegnet c. 1750

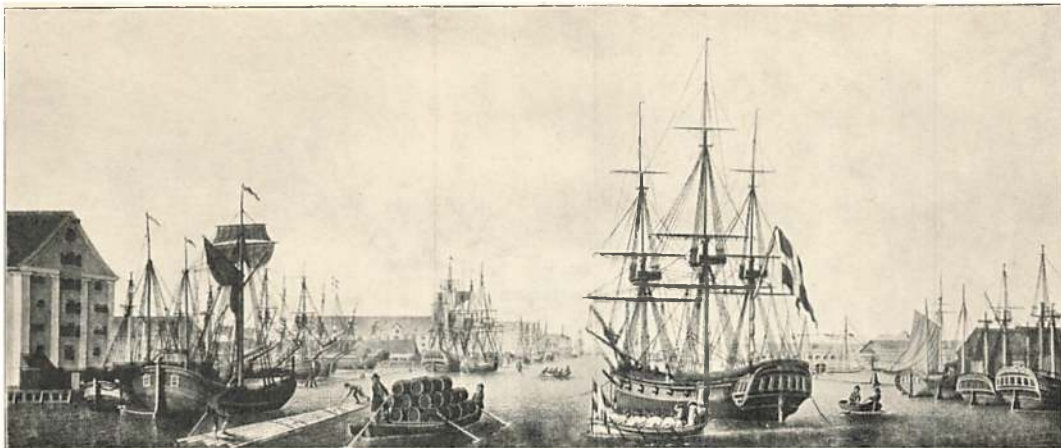
Samtidig Stik.

Side giver trofaste og sanddru Billeder af den Udvikling, som efterhaanden om end kun langsomt foregik udenfor Københavns Volde, indtil Demarkationslinien i Aaret 1852 begrænsedes til Søerne og Bebyggelsen overalt tog Fart.

Men ligesom Demarkationsliniens Indskrænkning var Vidnesbyrd om, at den gamle Fæstnings Dødsdom snart skulde fuldbyrdes, saaledes gav den ogsaa Signalet til Tilintetgørelsen af den ejendommelige Skønhed, som særlig havde kendetegnet Københavns nærmeste Omgivelser og Adgangene til Hovedstaden. Og da saa endelig Voldene faldt, betød det, at det gamle København sank i Graven. Men Mindet om det er bevaret i de mange stemningsfulde Prospekter, i hvilke man ikke alene læser Historien om Byens Vækst og Udvikling, men ogsaa faar et fyldigt Indtryk af Kunstneres Forstaaelse af det gamle Københavns maleriske Skønhed.

Prospekterne fra det 17de og 18de Aarhundrede er jævnlig ledsagede af Paa-skrifter, dels i Verseform dels i højtidelig Prosastil, der berømmer Staden, Kongen, Kunsten og Videnskaben, Handelens Blomstring, Befæstningen o. s. v. Det Prospekt, der danner Grundlaget for de fleste i det 17de Aarhundrede i Holland udførte Stik af København, ja endog er benyttet som Grundlag for udenlandske Fremstillinger af Københavns Ildebrand 1728 og Bombardementet 1807, nemlig Joh. v. Wicks berømmelige Prospekt af København 1611 set fra Søsiden (S. 6-7), gør ogsaa Begyndelsen med de pragtfulde Tirader, hvoraf her skal gengives nogle af de ejendommeligste. Wicks Prospekt bærer Overskriften: „København, Danmarks Hovedstad og vidtberømte Havn“, og Underskriften lyder saaledes i dansk Oversættelse (efter Carl Bruun: København I. 454):

„København, Du, som stiger op af den baltiske Thetis' Bølger, Du, som fra en ringe Landsby er begyndt at blive en stor Havn, nu vokser Du i den tyvende danske Konges Tid og strækker Dine høje Spir op imod Skyerne. De store Goder, hvoraf Du praler, skyldes Christus og den

PROSPEKT AF KØBENHAVNS HAVN fra Nyhavn til Knippelsbro 1797

Efter Akvareltegning paa Frederiksborg.

Fjerde, der bærer Navn efter Christus -- Christus, thi her forkyndes det sande Ords Lov, Kongen, thi han omgiver Murene med et dædalisk Værk.“

Et endnu kraftigere Udtryk af Datidens Beundring for Stadens Fremvækst og Betydning giver den franske Underskrift under et Stik af Rombout v. d. Hoeyen fra 1618:

„Copenhague, cité belle comme le jour,
Est l'ornement du Nord, de son Roy les delices,
Lá Neptune et Themis ont leurs plus beau séjour
Mars, Neptun et les Arts leurs dictes exercices.
La curiosité luy porte un tel homage
Que celuy, qui n'est point stupide, doit avoir
Toujours devant ses yeux sa plus naïve image
En tout temps en son coeur le desir de la voir.“

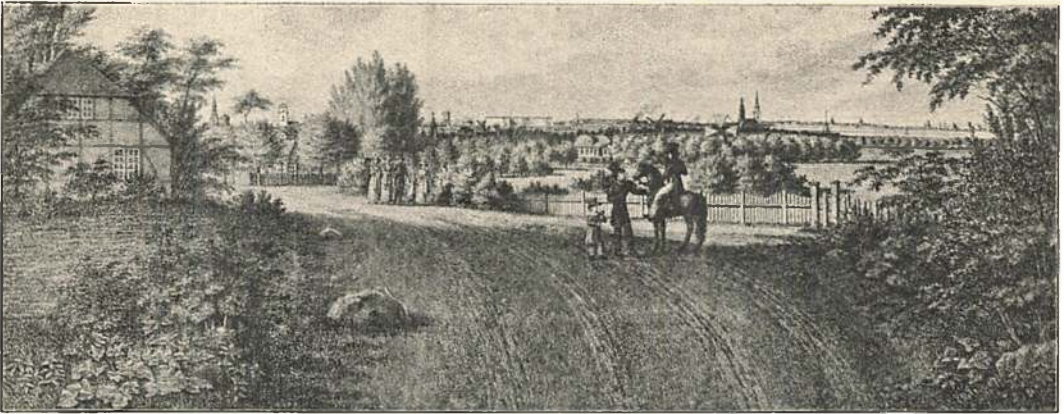
Paa Tysk har en anden Forfatter givet sin Begejstring Luft i følgende Vers (1616):

„Die berühmte Königs Statt,
Das hochädle Koppenhagen
Der bewehrten Dänen Preis,
Hat der schnelle Fama-Wagen
Längsten durch die weite Welt
Über See und Meer getragen.“

Paa det lille, som Titelvignet anvendte Stik fra c. 1590, der forestiller tre Havfruer svømmende i Strømmen foran København, fremstilles disse som

Nomina Sirenum: Aglaope facie placet
At Soror altera voce Theixiope
Cythara tertia Pisinoe.

∴ Sirenernes Navn: Aglaope fortryller ved sit skønne Ydre, hendes Søster Theixipoe ved sin Stemme, og den tredje, Pisinoe, ved sit Citharspil.

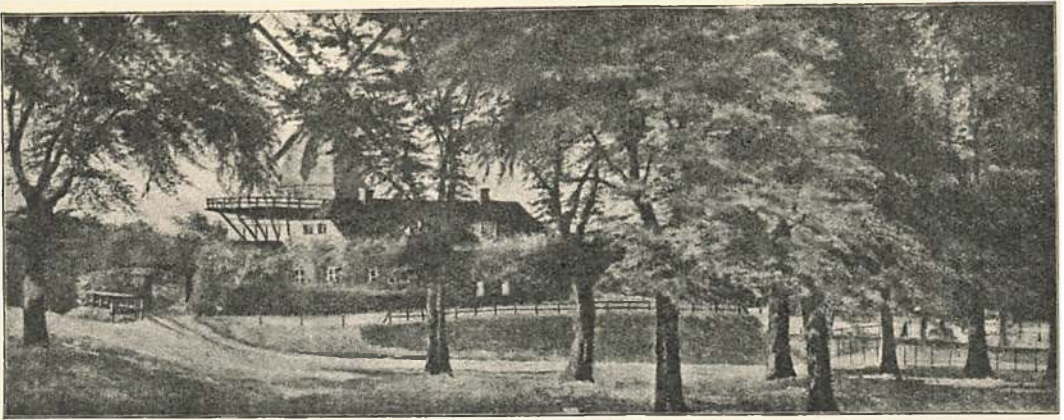
PROSPEKT AF KØBENHAVN set fra Snapophuset c. 1828

Efter Stik af Fritz, Dr. A. Cranz. Altona.

Gang efter Gang gentages slige Betegnelser. Men i det følgende (18de) Aarhundrede forsvinder de for at give Plads for højtidelige og bombastiske Dedikationer til Kongehuset og Landets Stormænd. Betegnende er det, at det nu udelukkende er Kongens København, som prises. Nu hedder det: „Jorden ved Solen, Staden ved Kongen“, og med Tilknytning til Hovedstadens berømmelige Historie sætter en Digter under Grünewalds Prospekt af København c. 1740 følgende Linier:

„Mandhafte Kiøbenhavn, Din Ælde og Din Ære
 I For- og Eftertid Dit Vidnesbyrd skal være,
 At Du er Kongen huld og trofast for den Stad,
 Hvor Din Hiert-elsked Mand paa Tronen ser sig glad.

En særlig Plads blandt københavnske Prospekter indtager Præsident Peder Hansen Resens Fugleperspektiv af København 1674. Denne af Danmarks og særlig af Københavns Historie saa fortjente Mand har i sit berømte Kildeskrift „Atlas Danicus“ givet Beskrivelser og Korttegninger af alle danske Byer. Det foreligger kun i Haandskrifter paa de to store københavnske Biblioteker, men det har dannet Grundlaget for alle senere topografiske Beskrivelser af de danske Købstæder. Hvad København angaar findes 25 af de til Værket hørende Kobberplader trykte, og særlig Betydning har det ogsaa nu her givne Kort over København i Aaret 1674. Det er dediceret til Peder Griffenfeldt, der sandsynligvis har støttet Resen ved Udførelsen af dette pragtfulde Kort. Det er ledsaget af en paa tysk affattet Beskrivelse af København med nøjagtige Betegnelser af Gaderne og de fornemste Bygninger. Men det bør bemærkes, at der paa dette Kort ligesom paa saa mange andre Kort fra samme, ja endog senere Tid, er fremstillet endnu ganske ubebyggede Dele af Byen som bebyggede, idet

PROSPEKT AF ØSTERVOLD MED DRONNINGENS MØLLE

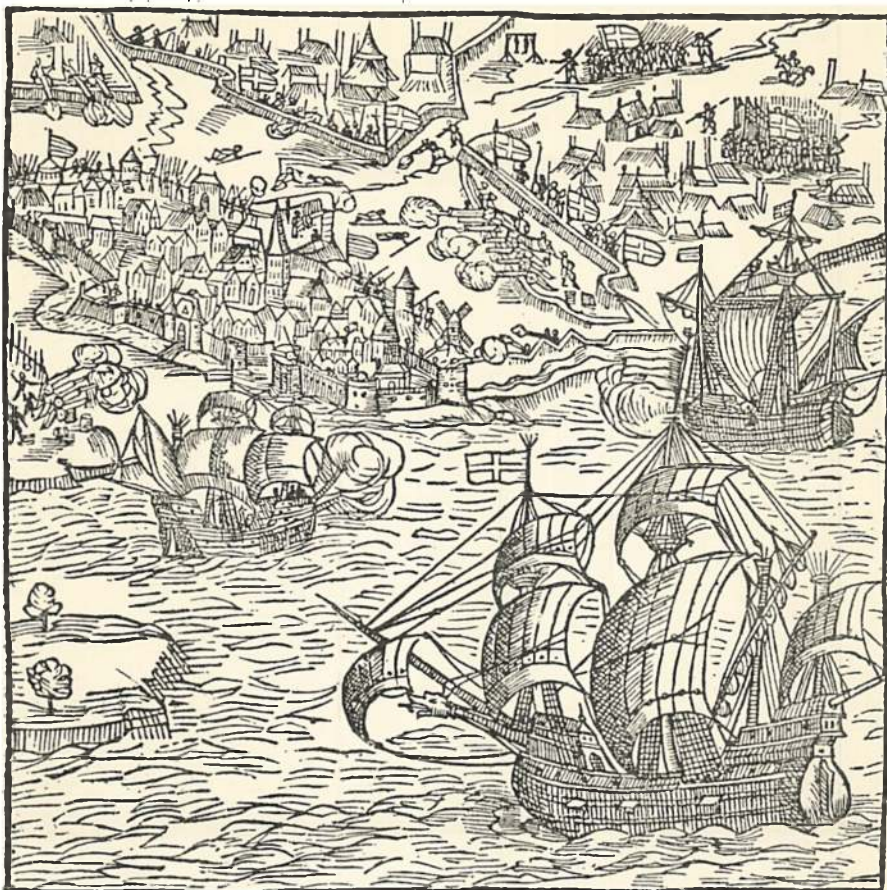
Efter Fotograf.

man har gengivet Projekter, som aldrig kom til Udførelse. Dette gælder for Eksempel hele Gammelholms Kvarteret, der langtfra var saa stærkt bebygget, som det her fremstilles, ligesaa Frederiksholms Kvarteret, der lige var i sin Tilblivelse, endvidere det paa Kortet opførte Bykvarter, der strækker sig fra Christianshavn til Kvintus. Der er heller ikke det rette Forhold mellem Gadernes Bredde, og Husene gør selvfølgelig heller ikke Fordring paa at være Afbildning efter Virkeligheden. I Kastelet er saaledes afbildet et Slot, som var paatænkt til Retrætepost for Kongen under mulige oprørske Bevægelser i Staden, men som blev opgivet. Kortet har dog trods disse Mangler sin store Interesse, saavel paa Grund af dets monumentale Karakter, som fordi det giver topografiske Oplysninger, der savnes andetsteds. Saaledes fremtræder her Slotsholmskvarteret og dets Bebyggelse med stor Anskuelighed, ligesaa Kvarteret omkring Helligaandskirken med Tugthusporten, og Bebyggelsen omkring Gammeltorv, der dengang havde et ganske andet Præg, end det fik efter Branden 1728. Kortet tør med Rette betragtes som det mest gennemførte Prospekt af København ved Udgangen af det 17de Aarhundrede, og har derfor ogsaa faaet en fremtrædende Plads i det her foreliggende Værk.

OMSTAAENDE KORT ER EN
GENGIVELSE
AF
PEDER HANSEN RESENS
PERSPEKTIVKORT
OVER
KØBENHAVN
1674

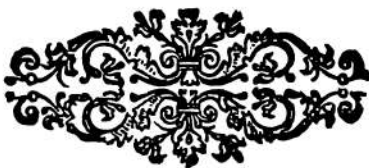
	Nørreport		
	Hane-Taarnet	Vor Frue Kirke	
Jermers Skanse	Vester port	Slottet og Vagttaarnet	Belejrings Værker
	St. Petri Kirke		

PROSPEKT AF KØBENHAVN UNDER BELEJRINGEN 1536

Efter Hamelmann:
Oldenburg-Chronicon. S. 337.

Denne ældste Tegning af København er udført af en af Deltagerne i Københavns Belejring 1535-1536 og gengivet i ovennævnte Værk i Aaret 1599. Byen er set fra et Skib i Kongens Flaade, der for fulde Sejl veksler Skud med Slottet. Amager antydes i Forgrunden til venstre som et fremskydende Næs med to Træer. Midt i Billedet ses Slottet, omgivet af Mure med Skydeskaar og Rundelcer, ovenpaa hvilke er anbragt Kanoner. Indenfor Murene ses en Bygning, formentlig Slotskapellet, og et Taarn med Kuppel. Det høje Taarn med Vippegalgen, hvori hænger to Mænd, er Byens Vagttaarn, der laa paa Slotspladsen ligeoverfor Boldhusgaarden ved den ene Ende af Havnen. I Fortsættelsen af Slotsbefæstningen ses Bymuren med Stadsgraven, der udmunder i Stranden ved Vandkunsten. Murens yderste Taarn stod omtrent i Vartovs Gaard; derefter følger Vesterport med to Taarne, bag ved det til højre St. Klemens Kirke (i nuværende Frederiksberggade). Derpaa følger i Hjørnet til venstre Jermers Skanse med et stort Flag (ved St. Pederstræde), Hanetaarnet (ved Studiestræde) og Nørreport med et mægtigt Forværk. Foruden Vor Frue Kirke med sit høje Spir ses til venstre for den St. Petri Kirke med et lille Spir. Udenom hele Byen er Belejringsværkerne og Teltlejren, der ved to Vandløb, et fra Peblingsøen ned mod Hanetaarnet, det andet fra Sortedamssøen ned mod Tornebuskegade, er delt i tre Dele.

St. Jørgens Hospital Nørre Port Bispe-
 gaard Vor Frue Kirke St. Gertruds
 Kloster St. Klara Nikolaj
 Kirke St. Vester
 Port Sejlhuset Slottet Tøjhuset

KØBENHAVN SET FRA LANDSIDEN c. 1587

Efter Braunius Theatrum urbium IV.

2

Dette og næstfølgende Billede er optaget ved Henrik Rantzous Forsorg til Indlemelse i ovenanførte store Billedværk, der indeholder Afbildninger af Europas store Stæder i Slutningen af det 16de Aarhundrede. Byen er set fra Valby Bakke. Vejen, der fører ned til Byen, er nuværende Gamle Kongevej. Til venstre ligger St. Jørgens Hospital, bagved det St. Jørgens Sø. En Bro fører over Sæns Afløb til Kallebod Strænd. En Række Stubmøller ligger paa begge Sider af Vejen, hver paa sin lille Bakke. Yderst til højre ved Stranden ligger den murede Galge. Vejen fører ind til Vesterport, som laa for Enden af Vestergade. I Baggrunden strækker København sig, omgivet af sine middelalderlige takkede Murc med de spirklædte Taarne.

Foran Murgraven ligger Haver, der tilhørte Byens velhavende Borgere. Yderst til højre ses Slottet med det mægtige Taarn og den høje, af Christian III opbyggede Slotsfløj, endvidere Christian III's Tøjhus og ude paa Pynten Slotsmøllerne. Til venstre for Slottet ses det af Frederik II byggede Sejlhus med Reberbanen (paa nuværende Kongens Nytorv), St. Nikolai Kirke med sit lille Tagspir, og Spirene paa St. Klara Kloster (ved Møntergade), St. Gertruds Kloster. Højt over Byens Tage og Taarne rager Vor Frue Kirke med sit stolte 114 Alen høje Spir frem, ved dets Fod til venstre Bispegaarden (nu Universitetet), og endelig Nørreport, hvls Taarn ligner et Landsby-Kirketaarn. I Baggrunden Øresund.

Vesterport Raadhus Tøjhus Bispegaard Stald Vor Frue Kirke St. Gertruds Kloster Slotskapel Slagterhus Blaa-taarn St. Klara Kloster Kancelli og Toldbod Vagt-taarn Indløb til Gammel-bodehavn Den gamle Ærkebispesgaard Smedjen Nikolaj Kirke Østerport

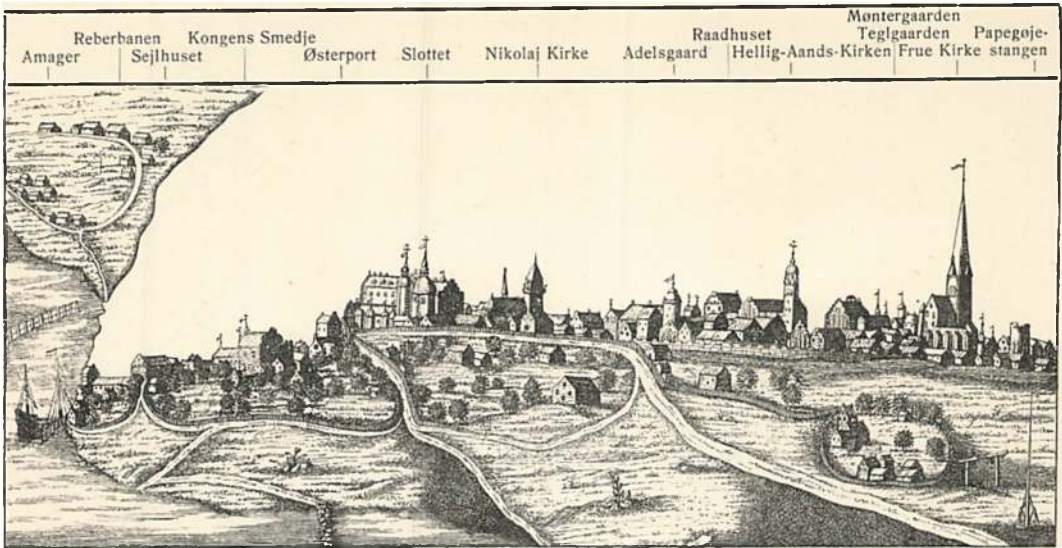

KØBENHAVN SET FRA SØSIDEN c. 1587

Efter Braunius Theatrum urbium IV.

Byen er set fra Amager. De tre Skibe i Forgrunden tænkes liggende i Grønnegaards Havn (paa Christianshavns Siden, mellem Knippebro og Langebro). Den fremspringende stenlagte Odde er Landgangsstedet for Færger, der ses førende Passagerer fra Slotsholmen over til Amager, Københavns Slot træder imponerende frem som det centrale i Billedet. Taarnet med Kuppelen genkendes fra Billedet fra 1536; men ny er den prægtige, af Christian III opbyggede Kongefløj og Porthuset med Broen, der fører over til Blaataarn. Den gamle Ringmur er fjærnet, men Slotsgraven er i Stedet for omgivet med Palisader. Foran Slottet ligger de til Slottet hørende Bygninger, yderst til venstre de to Slotsmøller, derefter det af Christian III byggede Tøjhus, de kongelige Stalde og Slagterhuset.

Fra det lille Hus med Dør og foranliggende Bro synes Overfarten til Amager at finde Sted. Til højre paa Slotspladsen ses Kancellibygningen med Taarn og Toldboden, bagved denne Byens gamle Vagittaarn, som nu for sidste Gang ses gengivet. I Indsejlingen til Gammelbodehavn (Holmens Kanal) ligger Fartøjer, og til højre for Indløbet Smedien paa Bremerholm (senere Holmens Kirke). Yderst til højre afsluttes Prospektet af Østerport, der laa for Enden af Østergade, med foranliggende ydre Portaarn en Snes Alen ind paa nuværende Kongens Nytorv. I Baggrunden rager en Mængde spirklædte Taarne og Bygninger frem, fra venstre til højre: Vesterport mellem Fartøjets to yderste Master, Raadhuset, Bispegaarden, Frue Kirke, St. Gertruds Kloster, St. Klara Kloster (ved Møntergade), og Nikolaj Kirke med sit Tagrytterspir.

KØBENHAVN SET FRA NORDOST c. 1596

Samtidigt Stik.

Trods det uheldige Perspektiv, hvorved Amager skydes op i Billedet for at give det Plads og Byen ses liggende paa en Banke, har Prospektet dog Interesse, fordi det giver en Forestilling om Staden og dens nærmeste Omgivelsers Udseende set fra nordost. Forgrunden dannes af Terrænet mellem Søerne og København, de nuværende østlige Kvarterer, gennem hvilke Landevejene føre til Kongens Nytorv. Længst til højre i Forgrunden ses det danske Kompagnis Skydeplads med Papegøjestangen, og Teglgaarden, omgivet af en Indhegning (hvor nu Nyboder ligger). Af Bymuren ses Østmuren langs Gotersgade og en Del af Nordmuren (ved Nørrevold). Yderst til venstre ses Reberbanen og Tøjhuset (ved Kongens Nytorv), derefter Kongens Smedie (Holmens Kirke), Østerport nedenfor Slottet, der ligger paa Banken, St. Nikolaj Kirke med Walkendorfs kuppelbelagte Taarn, en Adelsgaard med Taarn og Kuppel, Raadhuset, Helligaandskirken med Walkendorfs Taarn og Spir, Montergaarden (St. Klara Kloster) Frue Kirke og yderst til højre St. Petri Kirkes endnu ikke fuldt færdige Taarn.

GAMMELTORV VED TURNERINGS DEN 24. AUGUST 1559

Brolægningen er opbrudt og Sand spredt paa Banen. I Midten den mandshøje Skranke. Bag de kæmpende Tribunen for de kongelige Damer. I Baggrunden Husrækken paa Gammeltorv.

VOR FRUE KIRKES KOR 1559

Frederik II krones. Nedenunder: Fr. II slaar Riddere. Billedet fremstiller Frue Kirkes gamle middelalderlige Kor, saaledes som det stod, indtil Kirken brændte 1728.

Taarn i Taarn paa Vester
Vartovs Gaard Vandkunsten port Raadhuset

St. Clara Kloster St Nikolaj Øster- Det ydre Porttaarn
Rosenborg (Monten) Admiralgaarden port Sejlhuset og Reberbanen

PROSPEKT AF KØBENHAVN 1611

Efter Johan van Wicks „Delineation“
i Nationalmuseets Arkiv.

Dette prægtige Prospekt viser Københavns Udvikling under Kristoffer Walkendorffs Statholderskab og i Christian IV's første Regeringsaar indtil 1611. Det er udført af Christian IV's Hofmaler Joh. v. Wick c. 1611 og stukket i Kobber af Jan Dircksen. Maleriet hang paa Raadhuset, men brændte 1728. Billedet bærer med Rette den stolte Overskrift: „København, Danmarks Hovedstad og vidtberømte Havn“, og den pompøse Underskrift, der er gengivet i Oversættelse i Indledningen. Yderst til venstre i Billedet ses Chr. IV's nye storslaede Anlæg: Proviantgaarden og Tøjhuset med den mellemliggende Havn, hvori Flaaden blev armeret og provianteret. Foran Indløbet hertil, midt i Strømmen, rejser sig Københavns Vartegn, Søjlen med Leda og Svanen. Slottet træder smukt frem med det kraftige af tre Kroner dannede Spir paa Blaataarn. Fra de til venstre bag Slottet liggende lave Bygninger fører Kongefamiliens private Agevej, den saakaldte Løngang, beplantet med Træer, over Vandet henimod Løngangsstræde. Slotspladsen afsluttes henimod Stranden af Kongens „Vedhave“, Oplagssted for Slottets Brændsel. Over Højbro og Holmens Bro er Adgangen til Byen og Holmen. Højbroplads er bebygget med Huse, men to Gader, Højbrostræde og Færgebrostræde, fører fra Havnen op til Amagerport. Over Holmens Bro kommer man til højre til Kongens Smedie; den ny anlagte Østervold med Bastioner strækker sig i en stor Bue omkring Kongens Urtegaard, paa hvilken ses „Admiralgaarden“ med Taarn, lige til nuværende Kongens Nytorv med Østerport og dens ydre Porttaarn (se den forstørrede Gengivelse). Overfor Østerport ses Sejlhuset og Reberbanen, der staar i Forbindelse med Bremerholm (det nuv. Gammelholm), til hvilken der er Adgang fra Østervold over en Vindebro, og hvor der ved Skibsværfterne hersker travl Virksomhed. I Havnen ligger mange Krigsskibe med Spliflag og Handelsskibe. Over denne pompøse Forgrund hæver sig Byens prægtige Huse og de nye høje og smukke Kirkespir. Fra venstre til højre: Vesterport, Raadhuset paa Gammeltorv, Vor Frue Kirke, St. Petri, Helligaands og Nikolai Kirkespir. I Baggrunden har Maleren anbragt Rosenborg i den af Kongen paatænkte Skikkelse.

Forstørret Gengivelse af Prospektet.

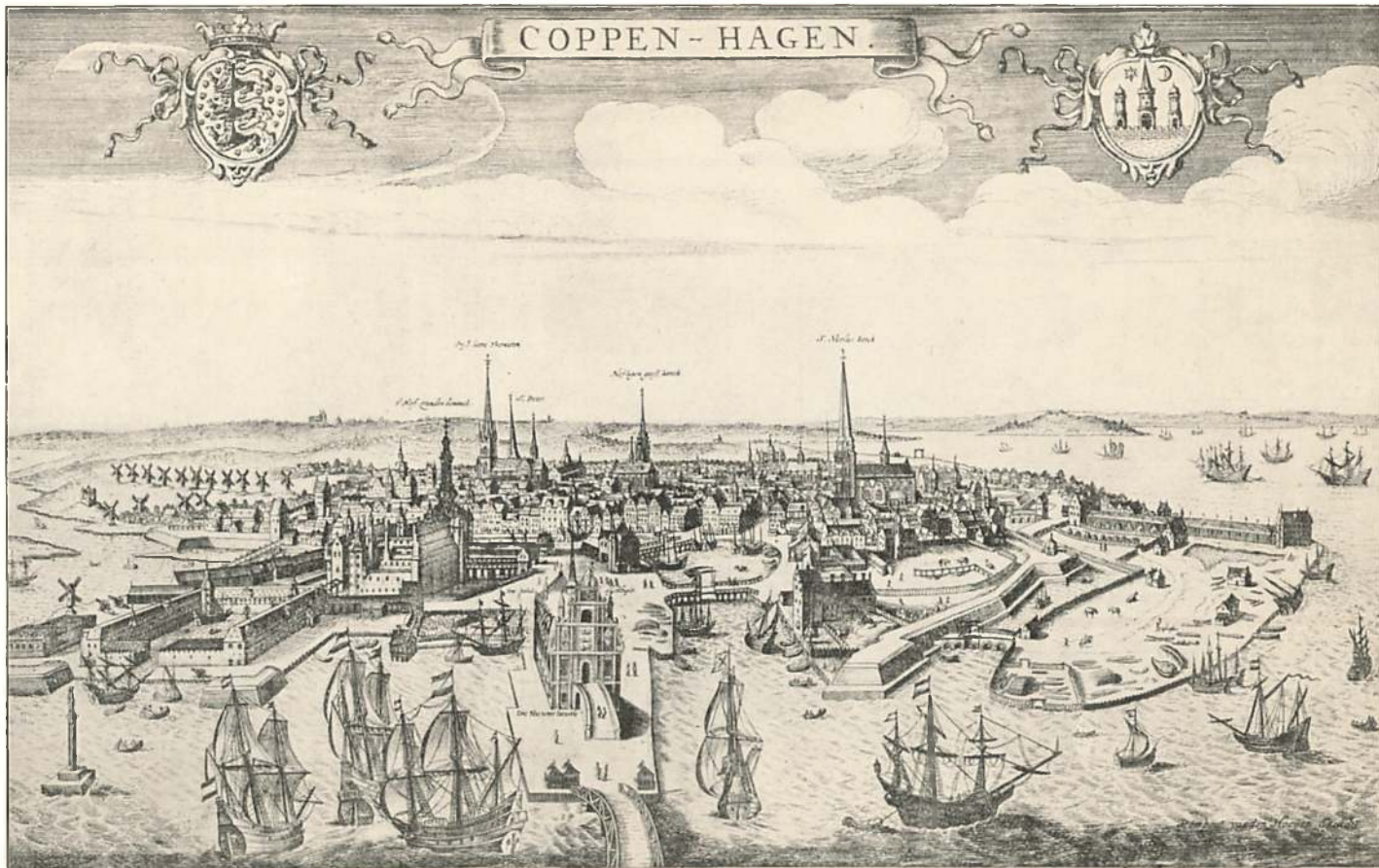

PROSPEKT AF KØBENHAVN c. 1628

Efter et Stik paa det kgl. Bibliotek.

Dette store Prospekt (178 cm langt og 53 cm højt) er malet ca. 1628 og senere stukket i Kobber af Allard i Amsterdam med Frederik II's og Sofie Amalias Portrætter. Hvor Maleriet har været anbragt vides ikke. Maleren præsenterer sig selv midt i Forgrunden med to Dreng, der holder Lærredet udspændt. Den livfulde, smukt udførte Forgrundsstaffage vidner om den dygtige Haand, der har ført Penslen. Han tænkes staaende paa et ophøjet Punkt paa Christianshavns-Siden; nedenunder ses de store paabegyndte Opfyldningsanlæg, af hvilke Dæmningen yderst til venstre er den paa Billedet fra 1587 fremspringende Stenodde (nuv. Brogade). I Tilslutning til den har Chr. IV ladet udføre den af Samtid og Eftertid højt beundrede Amagerbro (Knippelsbro), der her ses tydeligst paa den forstørrede Gengivelse af Billedet. Bagved den hæver „den nye Børs“ sig med sit drageformede Spir; yderst til venstre ses Chr. IV's ligeledes nylig opførte Bryghus. Medens Byen med sine Taarne og Spir fortøner sig i Baggrunden, giver Prospektet en levende Forestilling om Havnen ved Aar 1628. Bag Knippelsbro mod Københavnsiden ligger Handelsskibene trygt til Ankers; paa Bremerholm med sine store af Chr. IV opførte Nybygninger og med Smedien, der nu tildels er indrettet som Kirke (Holmens Kirke), er travl Virksomhed med Reparation af Krigsfartøjer, medens selve Flaaden ses opankret yderst til højre i Billedet. Endnu afslutter Pallisaderækker den østre Del af Havnen, men netop paa denne Tid begynder de store Arbejder, der giver Havnen omtrent det samme Omfang og Udseende, den har bevaret til vore Dage. — Prospektet er det ældste bevarede Forsøg paa at give en virkelig malerisk og ikke væsentlig topografisk Fremstilling af Byen.

Dette Prospekt er udført paa Grundlag af Joh. Wicks Tegning, men har Betydning, fordi den viser Børsens Østside med den da opførte Rampe og Brobygning til Knippelsbro. Deti treSprog gengivne Vers udtaler Beundring over Stadens Skønhed og dens Betydning. I Indledningen gives Oversættelse af Verset.

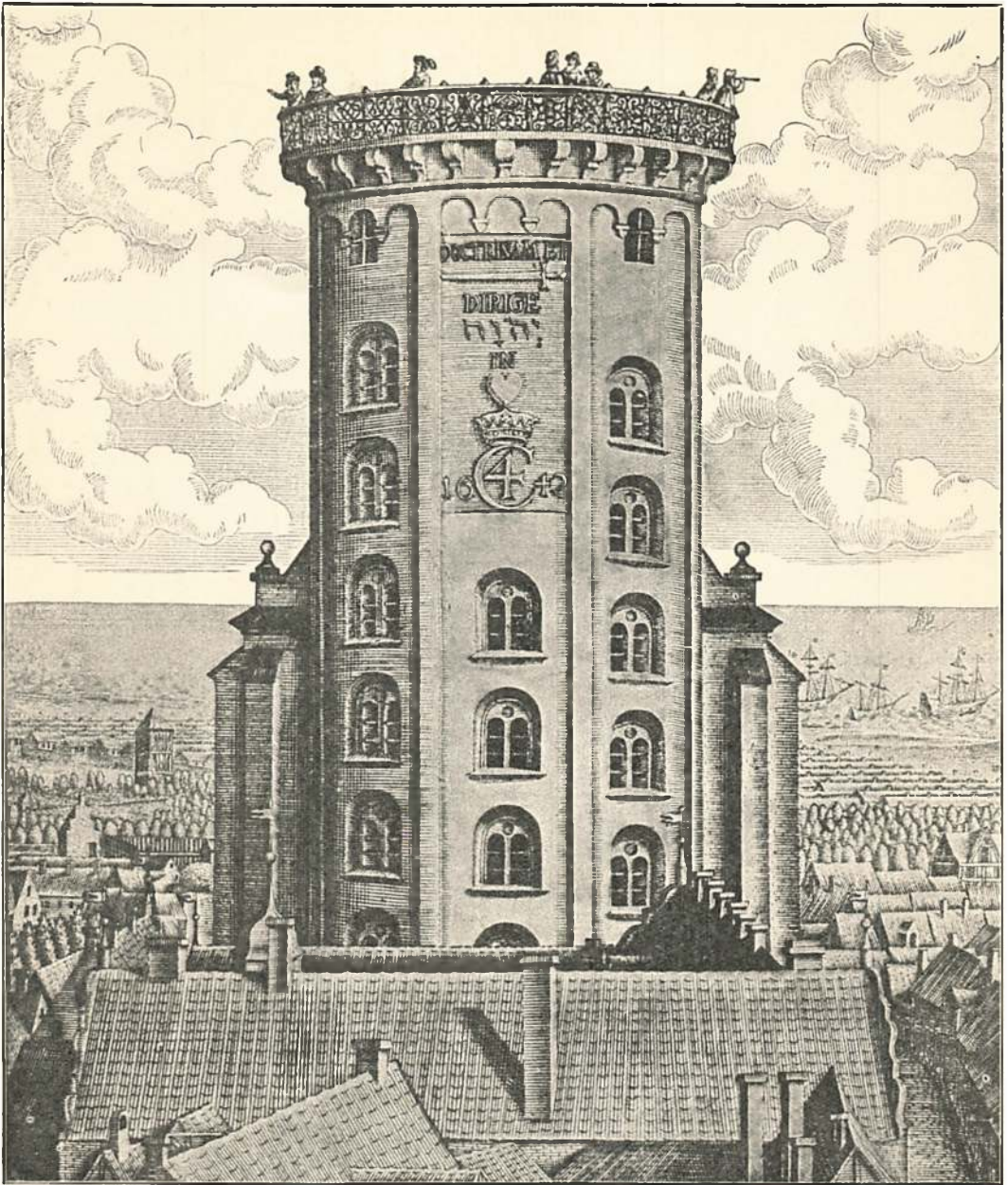

HAFNIA delitium Borealis nobile Mundi.
 Terrarum fidus. Regis alumna domus
 Regia NEPTUNI, THEMIDOS LAUDABILE TEMPLUM
 MERCVRII statio MARTIS et ARTIS amor
 Urbis peramoena litu formosa, et commoda victu.
 quam nisi sit stupidus visere quisque velit
 Singula quae si non hac videris urbe viator.
 Ne cuiquam dica: HAFNIA visa mihi est.

Deus de Vestre HOEDT HAVEN der Noordlichkomer Ryben
 In Welck salbot sigtjen een Driuel taal deest
 De Duer Mercurius in welck staet deest
 Naer den hooft dier en NIER-SCHAAR staet zooppe
 Deest dier dier dier in myne stoude dier
 Nu, langverchoude, geroocht en dier en dier dier
 In dier dier dier dier dier dier dier dier dier
 Een Oren HAVEN zo en de de NOORD-STAR dier dier

COPENHAVRE, c'est belle comme le jour.
 C'est l'ornement du Nord de son Roy les ducour.
 La NEPTUNE et THEMIS ont leur plus beau séjour.
 MARS MERCURE et les ARTS sont d'iceux exercés
 La curiosité luy porte un tel hommage
 Que celui qui n'est point stupide, doit avoir
 Toujours devant ses yeux la plus naïve image
 En tout temps en son cœur le desir de la voir.

PROSPEKT AF KØBENHAVN c. 1640, efter Stik af v. d. Hoeyen.

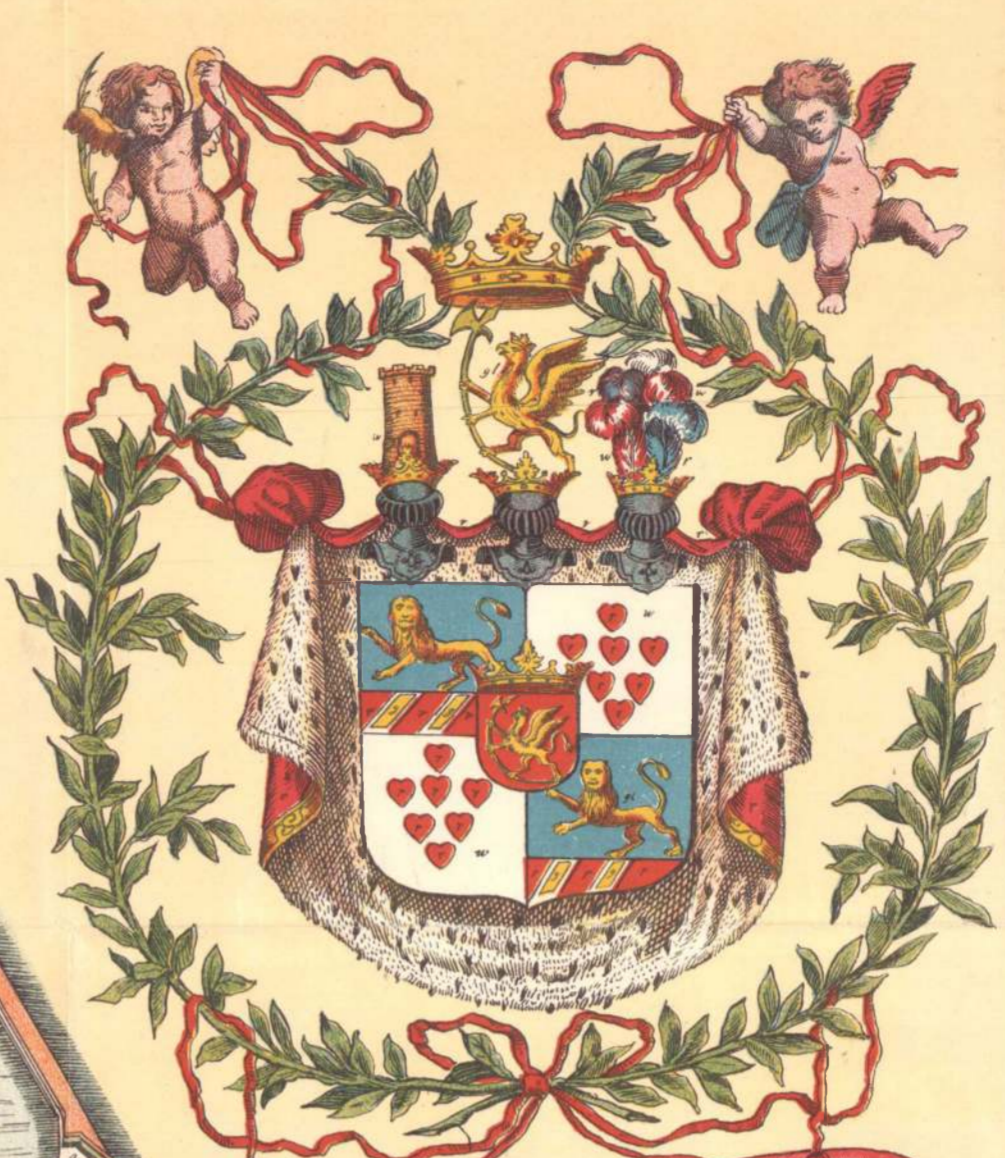
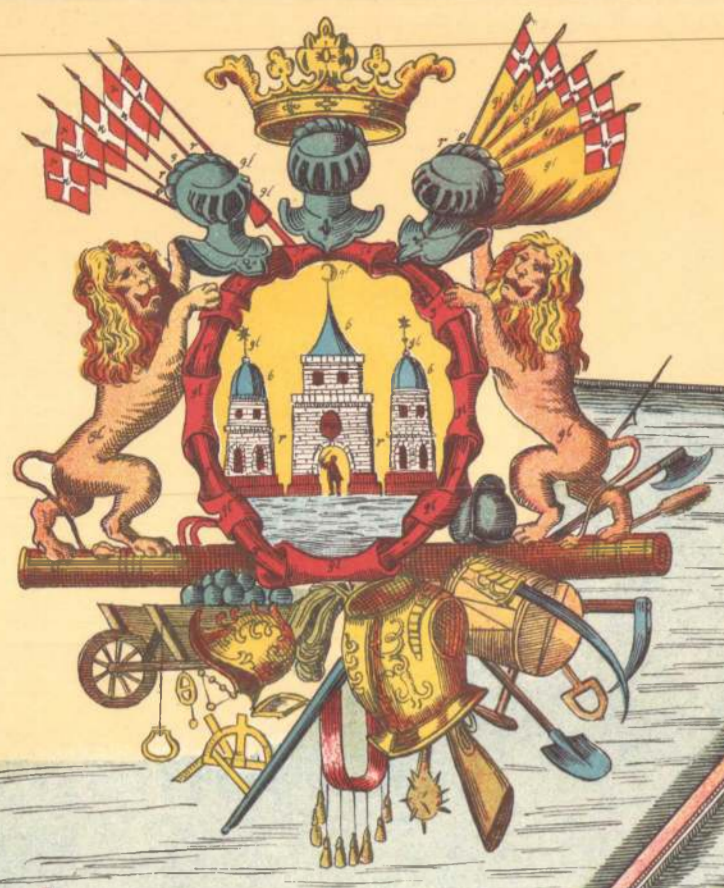

RUNDE TAARN OG UDSIGTEN DERFRA MOD NORDOST

Efter Stik af H. A. Greyss 1657.

Dette fortrinlige Billede er Titelblad til 2den Udgave af Thomas Bangs Universitetskrift i Anledning af Frederik III's Kroning. Det bærer Overskriften: Stellæburgi Regii Hauniensis, Københavns kongelige Observatorium (Stjerneborg). Fra Taarnets Overflade med det smukke Gitter anstilles Observationer. Billedet tænkes taget fra en Gaard bag ved Regensen, hvis Fløje ses i Forgrunden i stærk Forkortning. Omkring og bagved det et godt Prospekt af Byens nordostlige Kvarterer. Tilhøje ses dybt nede Kannikestræde indtil Købmagergade og de bagved denne Gade liggende Stræders Hustage, der begrænses af Kongens Have, Nyboders Huse og Øresund. Til venstre ses Tage og Huse i Landemærket og onnliggende Gader, ligeledes en Bygning med takket Gavl, og det spaantækte Taarn paa den nylig opførte Kirke udenfor Nørreport, der laa indenfor Søerne i Egnen omkring Linnésgade, og var Sognekirke for den lille Forstad, hvis Huse skimtes i Baggrunden. Kirken og Forstaden blev nedbrændt ved den svenske Hærs Ankomst til Staden i August Maaned 1658.

Kurze Beschreibung Der Stadt Kopenhagen.

Die Stadt Kopenhagen wird in 3 Theilen nemlich in Olden und New-Kopenhagen... (Detailed description of the city's layout and history.)

Christianshavn ist eine Wallen von CHRISTIANO ANNO 1628 fundir... (Description of the Christianshavn district.)

Das Königl. Schloss / und andre Königl. Gebäud... (Description of the royal palace and other buildings.)

Die Wallen und Straassen sind... (Description of the city walls and streets.)

Die Kirchen und Schulen... (Description of churches and schools.)

Die Befestigung... (Description of the city's fortifications.)

Die Wasserwerke... (Description of waterworks.)

Die Gärten... (Description of gardens.)

Die Fabriken... (Description of factories.)

Die Handlung... (Description of trade and commerce.)

Die Bevölkerung... (Description of the population.)

Die Festung... (Description of the fortress.)

Die Kanäle... (Description of canals.)

Die Plätze... (Description of public squares.)

Die Brücken... (Description of bridges.)

Die Festung... (Description of the fortress.)

Die Kanäle... (Description of canals.)

Die Plätze... (Description of public squares.)

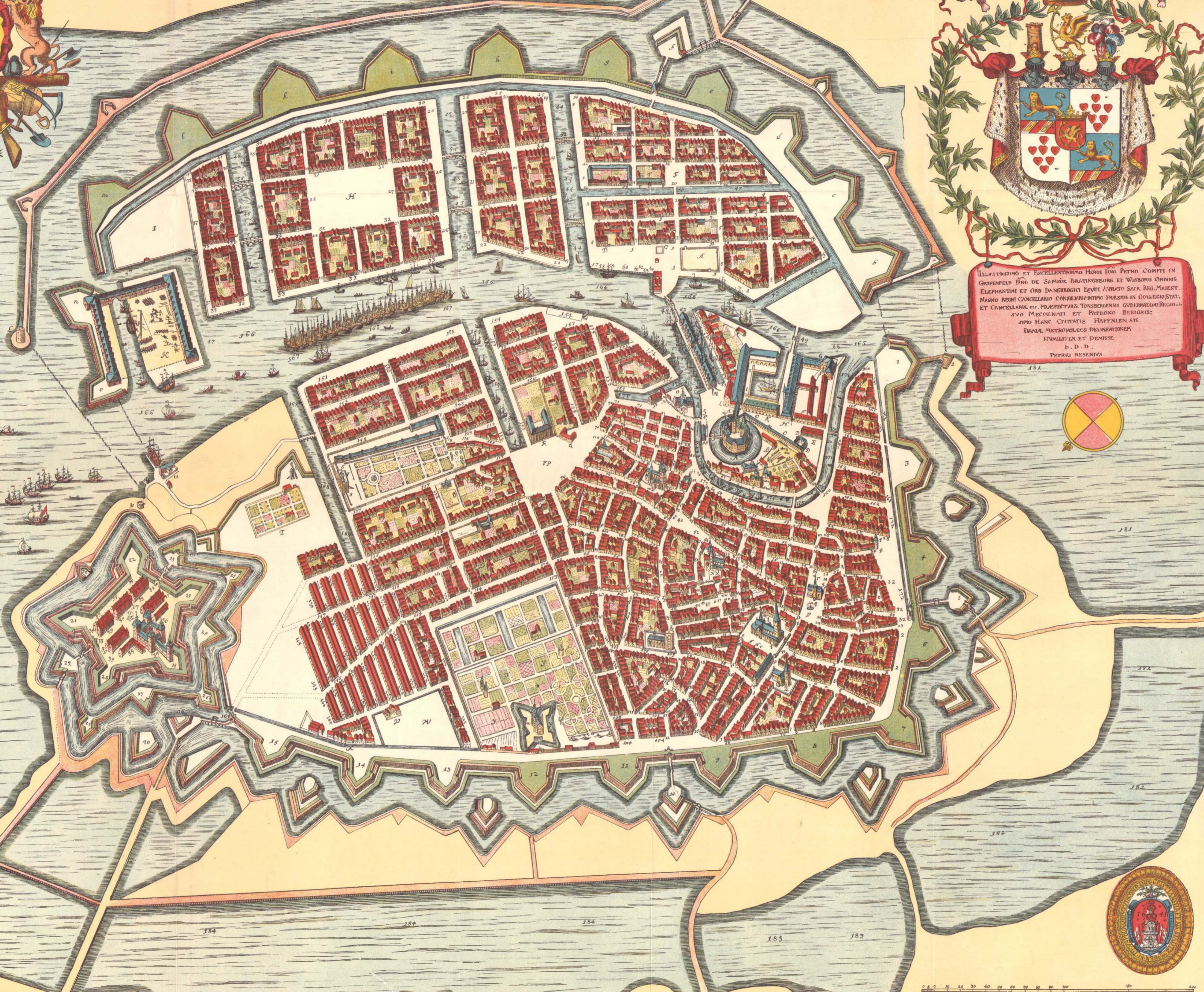
Die Brücken... (Description of bridges.)

Die Festung... (Description of the fortress.)

Die Kanäle... (Description of canals.)

Die Plätze... (Description of public squares.)

Die Brücken... (Description of bridges.)

Qnos portus; qve castra vides; aream; domos;

Sans Regis monumenta sui, qve maximis ipse

Incolis, ingeni namque plena sui,

Die großen und kleine Straassen als auch die Durch- und andre

Ein-Übungen werden hier fastig gemacht und die ganz Stadt

in X. Quartieren abgetheilt.

I. Im Werder-Quartier.

1. Werder-Quartier, 2. Werder-Quartier, 3. Werder-Quartier...

II. In der Rindler-Subur Quartier.

1. Rindler-Subur, 2. Rindler-Subur, 3. Rindler-Subur...

III. Im Werder-Quartier.

1. Werder-Quartier, 2. Werder-Quartier, 3. Werder-Quartier...

IV. Im Werder-Quartier.

1. Werder-Quartier, 2. Werder-Quartier, 3. Werder-Quartier...

V. Im Werder-Quartier.

1. Werder-Quartier, 2. Werder-Quartier, 3. Werder-Quartier...

VI. Im Werder-Quartier.

1. Werder-Quartier, 2. Werder-Quartier, 3. Werder-Quartier...

VII. Im Werder-Quartier.

1. Werder-Quartier, 2. Werder-Quartier, 3. Werder-Quartier...

VIII. Im Werder-Quartier.

1. Werder-Quartier, 2. Werder-Quartier, 3. Werder-Quartier...

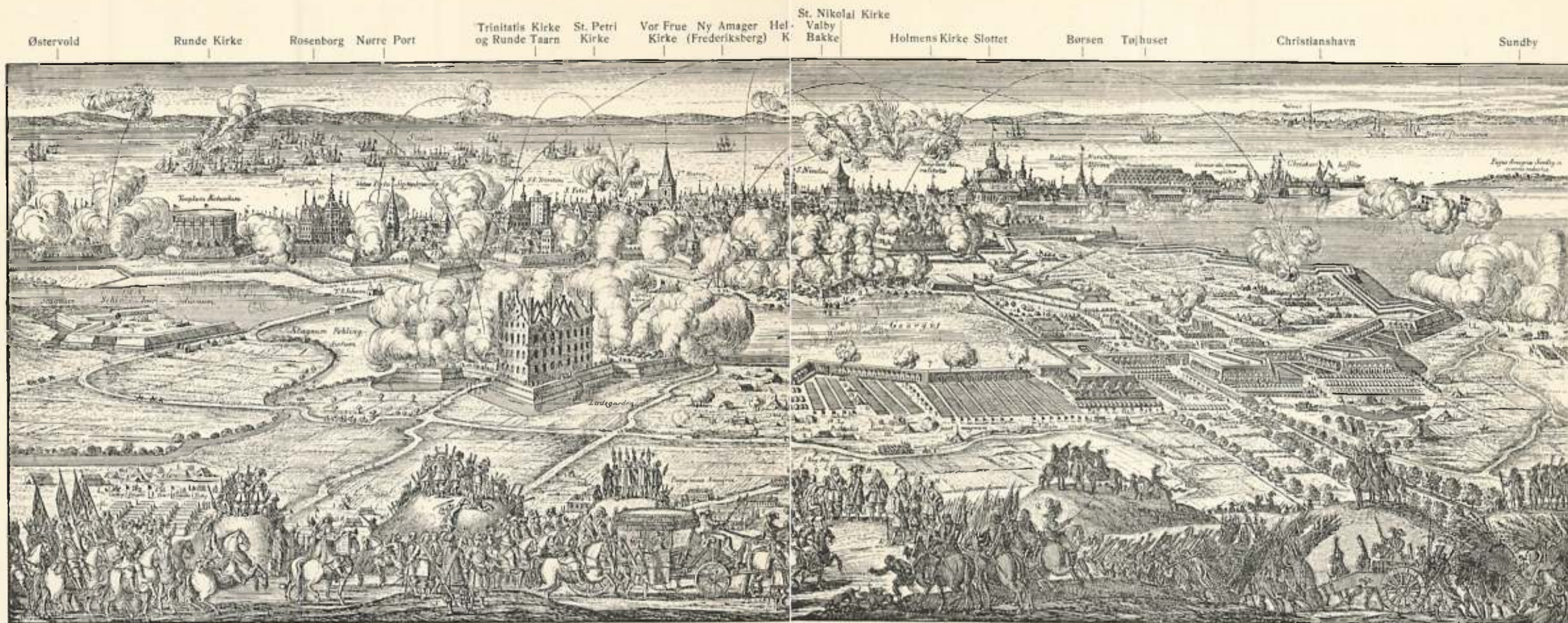
IX. Im Werder-Quartier.

1. Werder-Quartier, 2. Werder-Quartier, 3. Werder-Quartier...

X. Im Werder-Quartier.

1. Werder-Quartier, 2. Werder-Quartier, 3. Werder-Quartier...

1. Werder-Quartier, 2. Werder-Quartier, 3. Werder-Quartier...

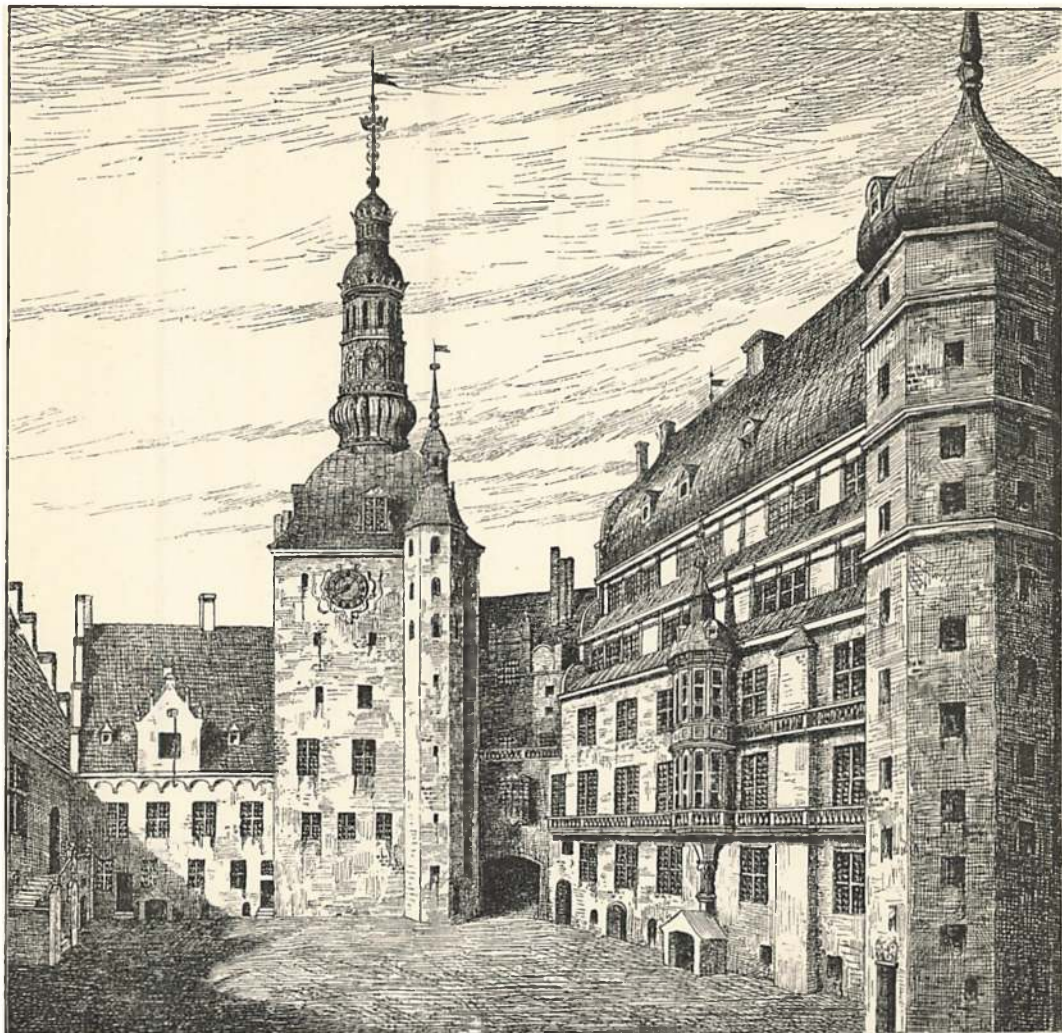

PROSPEKT AF KØBENHAVN UNDER BELEJRINGEN 1658—1659

Efter Pufendorf.

Prospektet er formentlig taget af den berømte svenske Ingeniør Dahlberg, der deltog i Københavns Belejring. Det giver et ypperligt store brændende Bygning i Midten af Billedet er den af Chr. IV byggede Ladegaard, der havde et slotslignende Udseende og Overblik over København, set fra Vest, efter Stadens store Udvikling under Christian IV, Christianshavns Anlæg, Befæstningsomgivet af Volde og Grave. Det tilvenstre for Broen over Peblingesøen liggende Værk er Ravnø Skansen. I Baggrunden kernes Omdannelse og Udvidelse imod Nordøst og den påbegyndte nye Befæstningslinie udenfor Søerne, som dog ikke blev benyttet. Billedet af Byen Yderst tilhøjre ses Sundby i Ruiner, derefter Christianshavn, foran hvilket ligger det fra Stormen paa København og tværtimod toges i Brug af den svenske Belejringshær. Forgrunden optages af svenske Hærafdelinger; i Midten, der skal betragtes som bekendte Skib Højehald, endvidere Tøjhuset, Børsen, Slottet, Holmens Kirke, St. Nikolai Kirke, hvis høje Spir var Valby Bakke, ses Karl Gustaf omgivet af sine Generaler og modtagende sin Dronning, der kommer agende i en Vogn, forspølst 1628, Raadhuset, Helligaandskirken, Vor Frue Kirke, St. Petri Kirke, Trinitatis Kirke med Runde Taarn, ovenpaa hvilket med 6 Heste. Imellem Frederiksberg, der betegnes som Pagus noua Amagria (Ny-Amager) og Byen strækker sig den svenske Besættelse en lille Udkigsbygning, Næreport med det mærkelige i Frederik II's Tid byggede høje Spir, Rosenborg Slot og endelig Templet over Størstedelen af Vesterbro, og langs med St. Jørgens Sø Bredder og helt hen til Kallebodstrand ligger de svenske Belejringsværker, den runde, af Chr. IV påbegyndte, men ikke fuldførte St. Anna Kirke, der lå omtrent ved Sølvgade's Kaserne. Billedet afsluttes af Østervold. I Sundet ligger den svenske Flaade.

KØBENHAVNS SLOTS GAARD PAA CHR. IV's TID

Ovenstaaende Billede er udført efter Tegninger i det kgl. Bibliotek og i Nationalmuseets Arkiv og er her gengivet efter Billedet i Bruuns København I. 486. Det giver en Forestilling om det gamle maleriske Slots højt uregelmæssige Grundplan og de fra forskellige Tider stammende Bygninger. Til venstre er Riddersalsfløjen med Trappen, paa hvilken er anbragt de to Stenbilleder, forestillende Kong Hans og Christian II.s Dronning Elisabeth, derefter følger Raadstuefløjen med takket Gavl og det anselige Blaataarn med det prægtige Kronespир og Trappetaarn. Gennem den indre Port til højre for Taarnet er Adgangen til Slotsgaarden og Forbindelsen med den høje fem Etages Kongefløj. Denne af Chr. III. opførte Pragtbygning udmærker sig ved de aabne Gallerier, der overskæres af en anselig pragtfuld udskaaen Karnap. Fra det store Trappetaarn i Hjørnet yderst tilhøjre var Adgangen til de kongelige Værelser.

KØBENHAVNS SLOT I CHRISTIAN V's TID. SET FRA HØJBRO

Efter et Maleri der tilhører Professor, Undervisningsinspektør Tuxen.

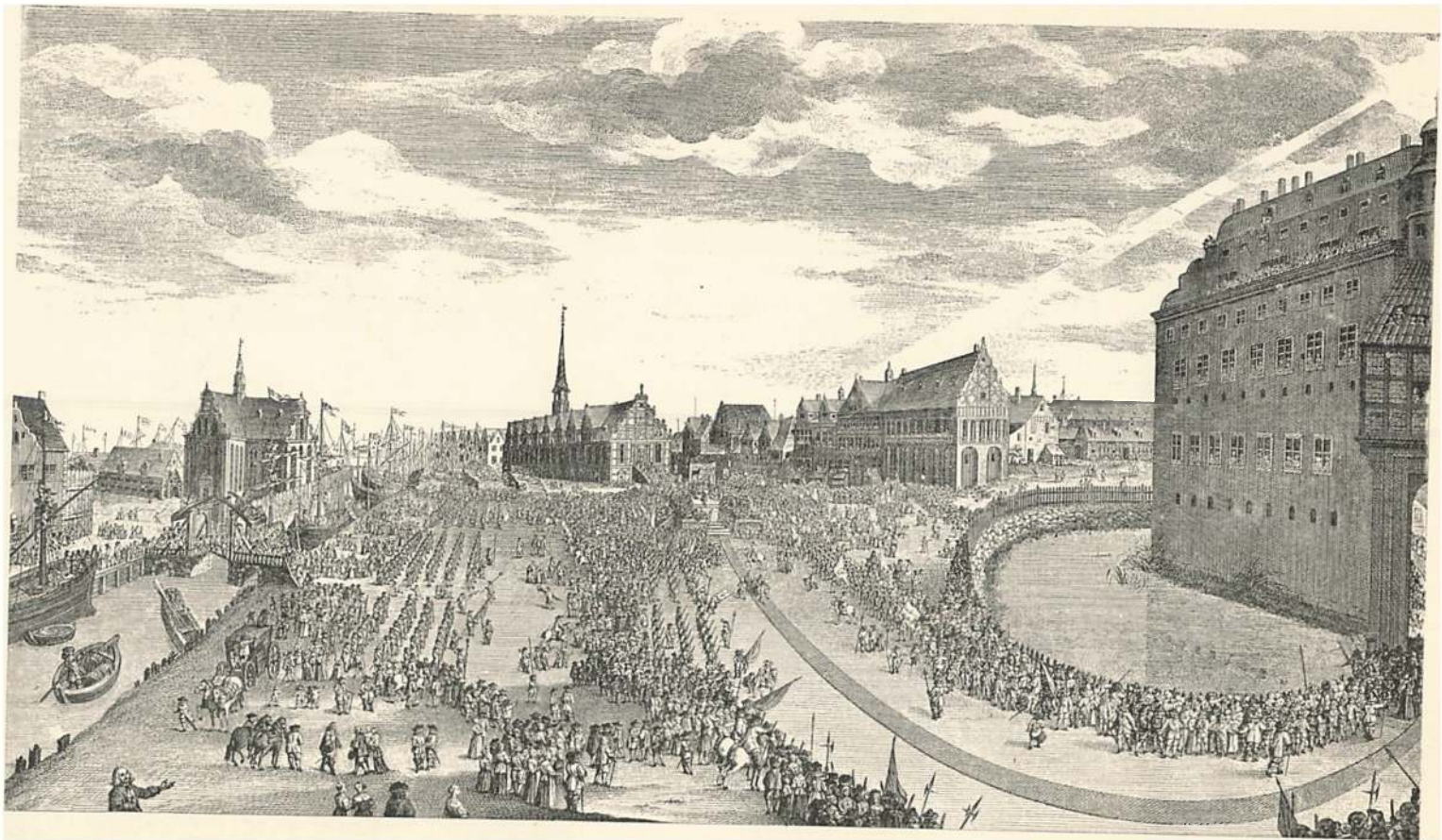
Slottet og Slotspladsen er set fra Højbro. Til højre i Billedet ses Corps de Garde og Træhesten. Fra Slotspladsen fører en Bro gennem den ydre Portbygning ind til Slottet, af hvilket ses Riddersalsfløjen, Raadstuføljen, Blaataarn og det store Trappetaarn. Til venstre Kancellibygningen og i Baggrunden Børsen.

KØBENHAVNS SLOT I CHRISTIAN V's TID. SET FRA BØRSEN

(Efter Stik af I. I. Bruun.)

Tilvenstre i Billedet ses den fra Slottet førende Løngang over til Boldhuset, hvilket er gengivet paa Heimbachs Billede (S. 16.)

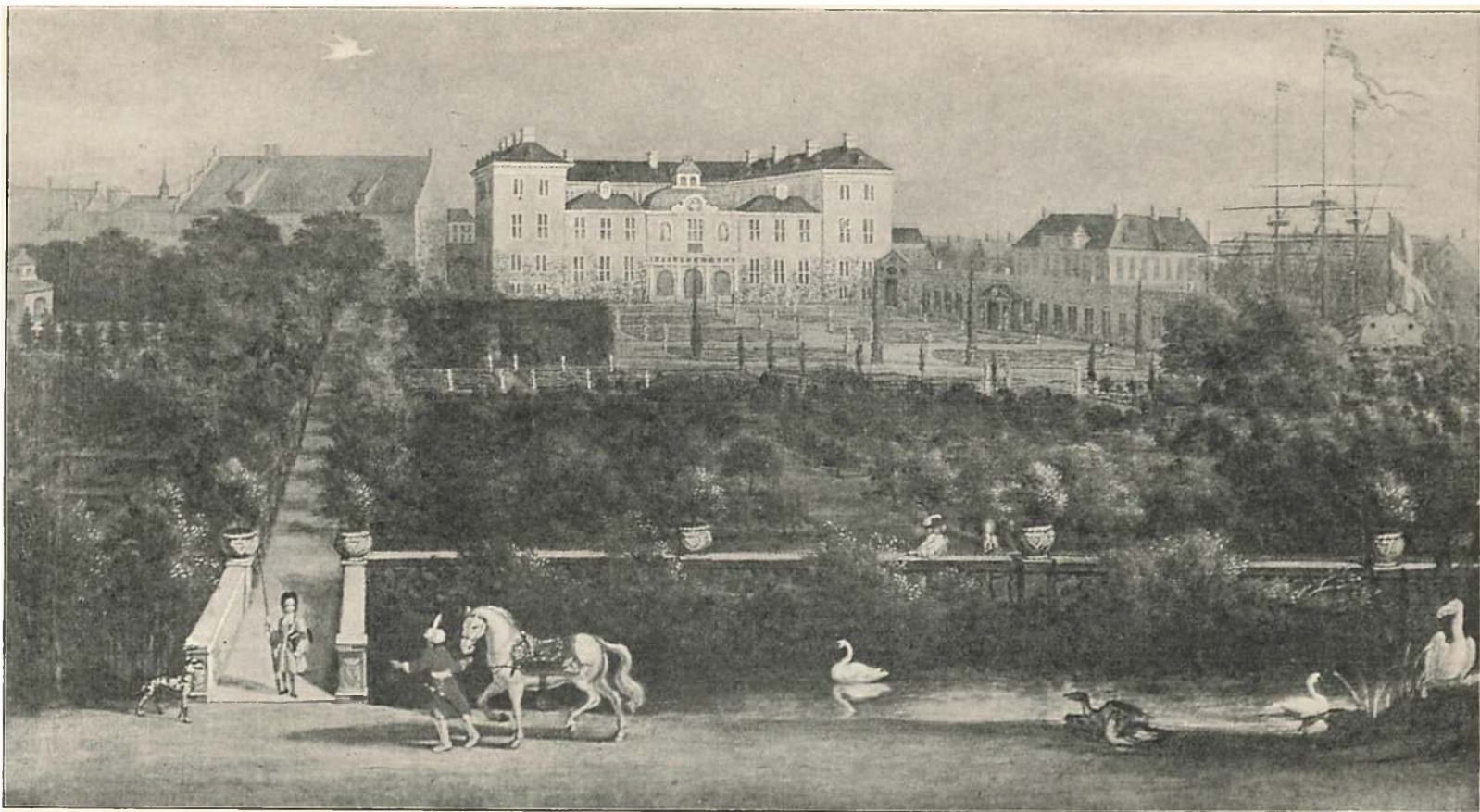

SLOTSPLADSEN 1660

Dette historiske Maleri, der forestiller Arvehyldingen den 18. Oktober 1660, giver et anskueligt Billede af Slotspladsen i Midten af det 17. Aarhundrede. Tilhøjre i Billedet ses Slottets Kongefløj og Portbygningen; paa den anden Side Graven skimtes Proviantgaardens Tag, og her paa Slotsholmen ses Rentemester Henrik Müllers 1648—49 opførte store og pragtfulde Boldhus, til hvilket senere anlagdes en dækket Løngang fra Slottet.

Stik af Preister efter Heimbachs Maleri paa Rosenborg.

Ved Siden af det ligger Henrik Müllers Værtshus, som 1659 købtes af Kongen; bagved det endel store Gaarde, som beboedes af Adelige. I Fortsættelse af Børsen ses de af Henrik Müller ligeledes opførte Nybørs-Bygninger, hvor nu Privatbanken ligger. Til venstre Holmens Bro og Holmens Kirke. Paa Børsrampen har Kongefamilien Sæde og modtager her Hyldingen. Københavns Borgervæbning er opstillet paa Pladsen. Nederst tilvenstre i Billedet: Maleren Wolfgang v. Heimbachs Selvportræt.

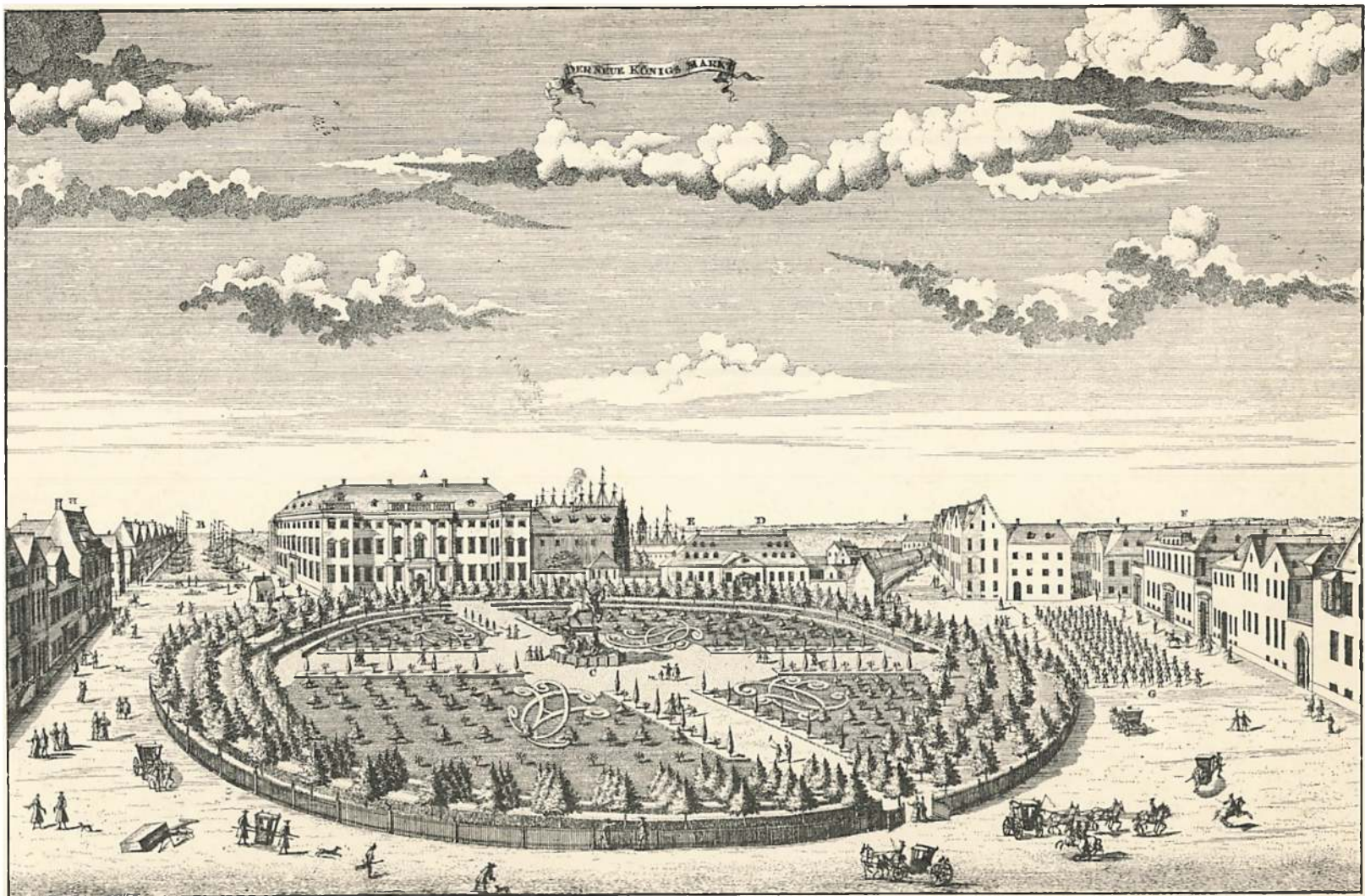

PROSPEKT AF GYLDENLØVES PALÆ MED HAVEN OG OMGIVELSER

Efter Jacob Conings Maleri paa Frederiksborg.

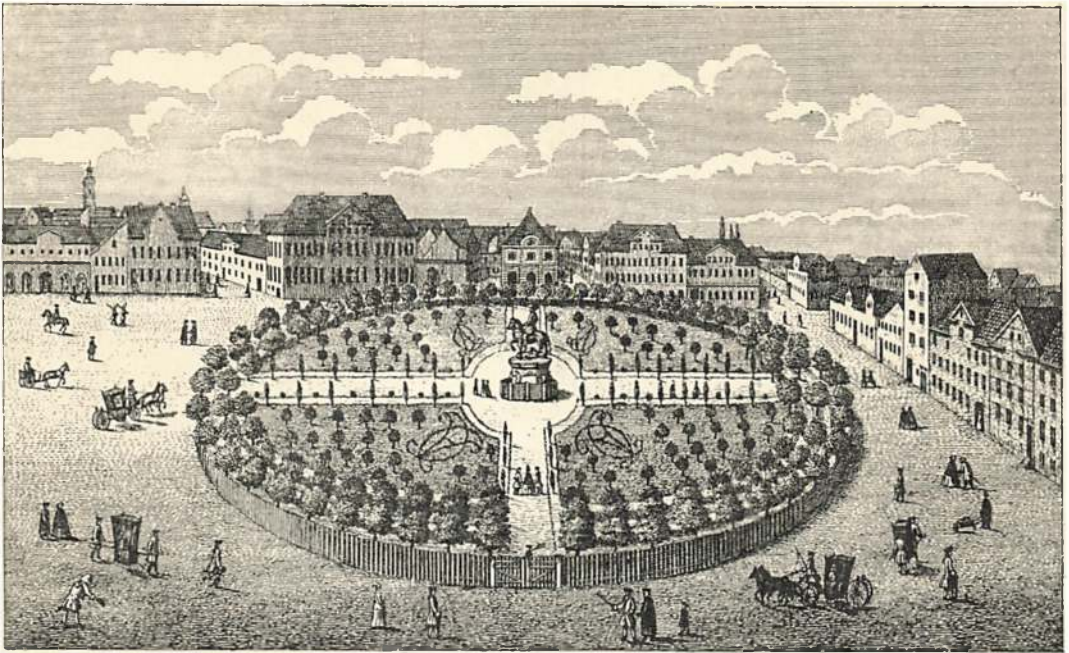
I Sommeren 1670 anlægges Kongens Nytorv og paa det nu planerede og brolagte Torv opførte Christian V's Halvbroder Ulrik Frederik Gyldenløve fra 1672—1677 sit Palæ. Billedet viser Palæet fra den bagved liggende Have, som ved en Balustrade er skilt fra Kanalen, over hvilken en Bro fører ind i Haven. Bag Balustraden staar Gyldenløve og en Kavalier, og foran Graven rører Staldkarlen en Ridehest. Yderst til venstre ses en Pavillon, omgivet af Træer, der skjuler Reberbanen.

Af Frederik II's store Sejlhus er den østre Gavl nedtaget; mellem det og Palæet skimtes i Baggrunden Storkansleren Grev Ahlefeldts Gaard (nu Hotel d'Angleterre). Det lave Orangerihus til højre i Billedet skiller Haven fra den 1673 udgravede Nyhavn, hvor et Krigsskib med den norske Løve paa Agterspejlet hentyder til G.'s Stilling som Statholder i Norge. Over Orangehuset ses Niels Juels Palæ (nu Thotts Palæ). Den pragtfulde Have blev senere omdannet til Botanisk Have.

PROSPEKT AF KONGENS NYTORV c. 1718 SET FRA ST. KONGENSGADE

Efter Tegning af Marselius.

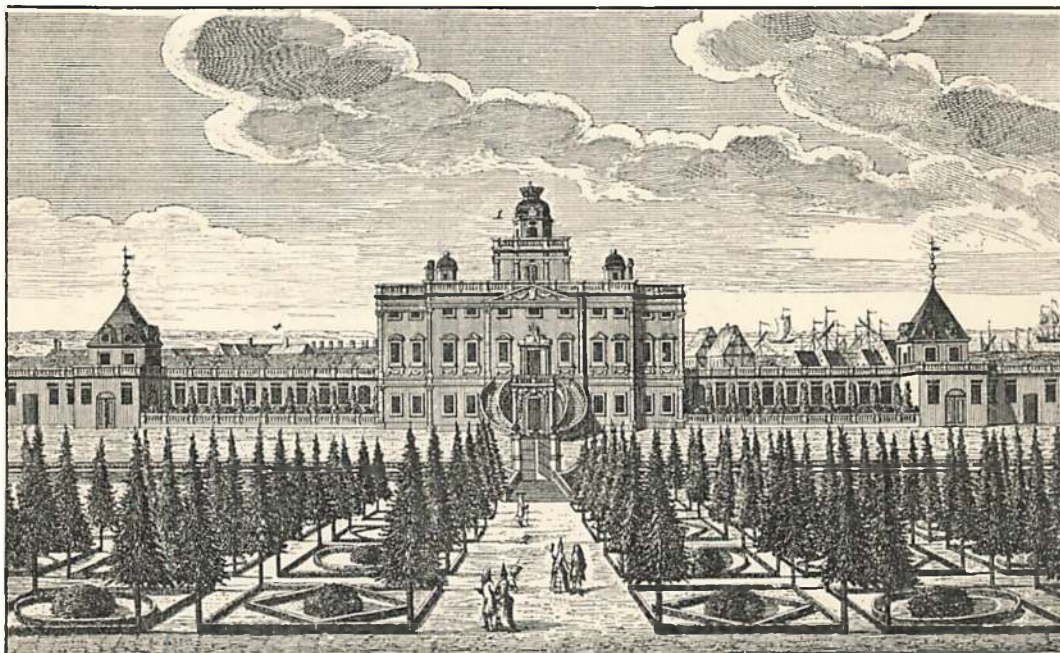
PROSPEKT AF KONGENS NYTORV c. 1700, SET FRA CHARLOTTENBORG Udført efter et Maleri tilhørende Undervisningsinspektør, Prof. S. L. Tuxen.

Prospekterne Side 18—19 gengiver den i Christian V's Tid foretagne Bebyggelse af den store Plads udenfor den gamle Østerport og Østervold, som var nedlagt efter at Christian IV og Frederik III havde udvidet Københavns Befæsningslinie fra Nørrevold indtil Kastellet. Skønt der allerede 1650 var udarbejdet en Plan til Pladsens Bebyggelse, henlæa den i Tidsrummet 1650—1670 i et Uføre, der berettigede til at give den Øgenavnet „Hallandsaas“. Men 1670 befalede Christian V, at Torvet skulde afstikkes og straks planeres og brolægges, samt Bebyggelsen foretages efter samme Byggeplan. „Det nye Kongetorv“, som Pladsen nu kaldtes, blev allerede i Christian V's Tid Byens Hovedplads og Centrum. De ny anlagte Gader: Gotersgade, Store Kongensgade, Norgesgade udmundede i den, Nyhavn udgravedes 1671—1673, og i Løbet af faa Aar opførtes, efter Kongens Ønske, prægtige Palæer og store Gaarde. Prospekterne S. 18—19 viser os Pladsen, saaledes som den har set ud i Slutningen af Christian V's Regeringstid. Prospektet Side 18 er taget fra Hjørnet af Store Kongensgade. Midten af Torvet opfyldes af det store Haveanlæg omkring Christian V's Rytterstatue (opstillet 1688), med de smukke skyggefulde Alléer og de fire Blomsterrabatter, dannede af de sammenslyngede Bogstaver CA, der betegner Navnet paa Enkedronningen, Charlotte Amalia, der 1700 købte Gyldenløves Palæ og gav det Navnet Charlottenborg. Forbi Niels Juels (nu Thotts) Palæ paa Hjørnet af Bredgade ses Nyhavns Husrække, Kanalen med de mange Fartøjer, Charlottenborg med den bagved liggende Have (senere Botanisk Have), det gamle nu — af Hensyn til Charlottenborg, afskaarne Sejlhus med sin smukke Gavl; bagved det skimtes Reberbanen, og ved Siden af det, forbundet med en Mur, ses det af Chr. V 1672 opførte lave Gjæthus (Kanon og Klokkestøberi) paa den Plads, hvor nu Tordenskjoldsgade udmunder og det kgl. Teater ligger; Holmens Kanals anselige Husrække ses i Perspektiv, og Admiral Bjelkes anselige Palæ (nu Magasin du Nord), foran hvilket Soldater er opstillet til Parade, afslutter Husrækken mellem Ny Kongensgade og Vingaardsstræde. — Prospektet Side 19 viser Torvet set fra Charlottenborg. Paa Hjørnet af Østergade ligger det af Storkansleren Fr. Ahlefeldt opbyggede Palæ (nu Hotel d'Angleterre) og i Hugget ved Ny Adelgade den ejendommelige Vagtbygning, som Chr. V opførte 1670 i Stedet for det gamle Corps de Garde, der laa midt paa Pladsen, hvor nu Statuen staar, og som først blev nedrevet 1875. Husrækken til højre i Billedet viser, at det ikke lykkedes at gennemføre den oprindelige Byggeplan, der krævede, at alle Bygninger saa vidt muligt skulde „opføres paa én Maner“. Begge Prospekter giver en Forestilling om Gadelivet i København, der beherskes af de mange Karosser og Portechaisers.

PROSPEKT AF DEN ØSTRE DEL AF KONGENS NYTORV 1703

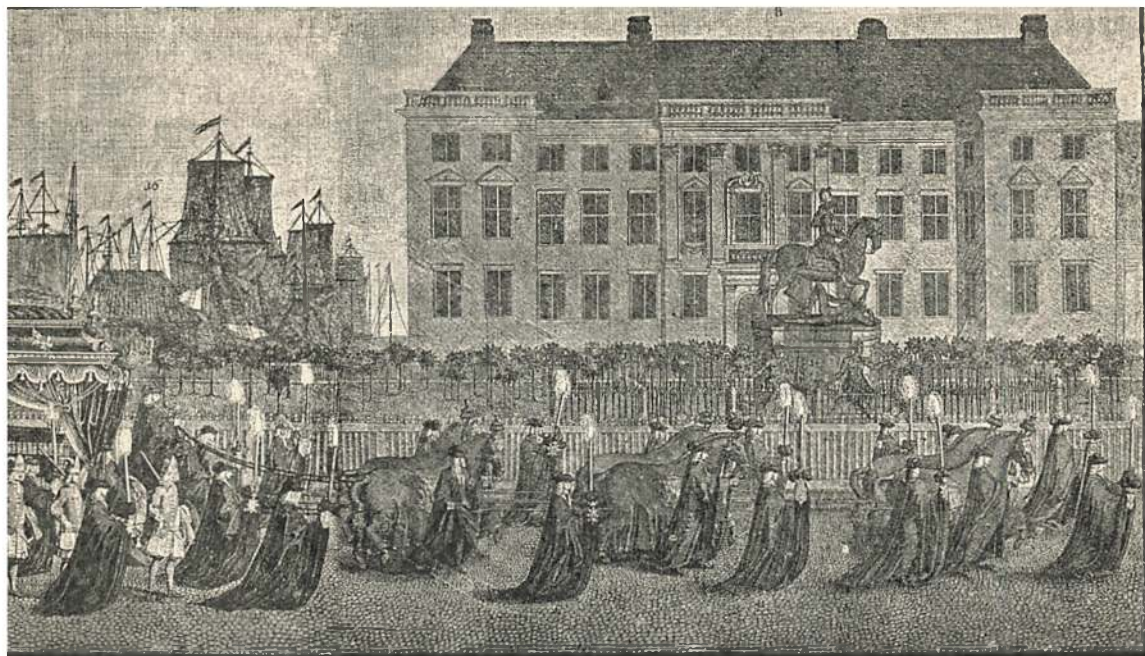
Til venstre i Billedet ses Thotts Palæ med den lige overfor liggende anseelige Bindingsværksbygning, som i Midten af det 17. Aarhundrede beboedes af den spanske Gesandt Rebolledo og senere af Familien Collin.

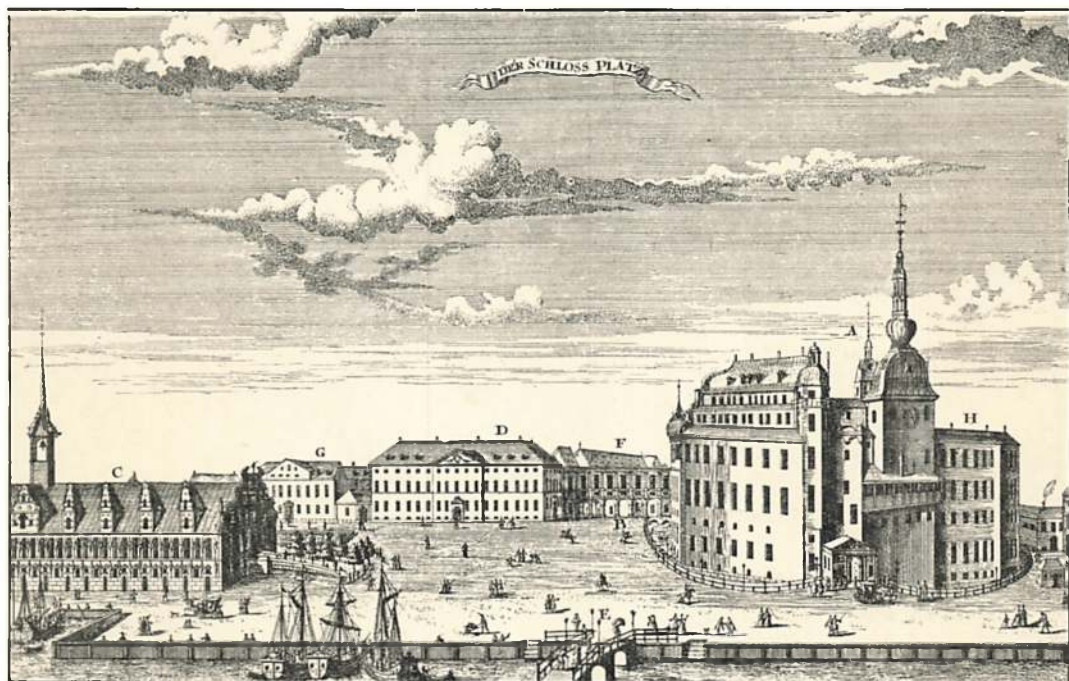
PROSPEKT AF DET ÆLDSTE AMALIENBORG

Efter Stik af J. J. Bruun.

Det af Frederik III's Dronning Sophia Amalia opførte Lystslot, som efter hende kaldtes Amalienborg, ligger i den firkantede Byens østre Kvarter, der begrænses af Bredgade, Frederiksgade, Amaliegade og Fredericiagade. Dets pragtfulde Have strakte sig indtil St. Anna Plads. Det ødelagdes 1689 ved den uheldige Ildbrand, der opstod i et lille ved Siden af Slottet opført Teater og kostede saa mange Mennesker Livet. Pladsen henlæa ubenyttet, indtil Frederik IV anlagde dér et stort Havcanlæg og en Mønstringsplads; paa dets Grund rejste sig under Frederik V det nye Amalienborg Kvarter.

Stik af Fuchs i Masius' Ligprædiken over Feltmarschallojtnant Grev Christian Gyldenlove, hvis Ligfærd 6. April 1703 fremstilles i Forgrunden. den havde Facade baade mod Bredgade og St. Strandstræde. Derefter Nyhavns Husrække, Kanalen og Charlottenborgs Facade. Ligtoget passerer forbi Statuen af Christian V, Christian Gyldenloves Fader.

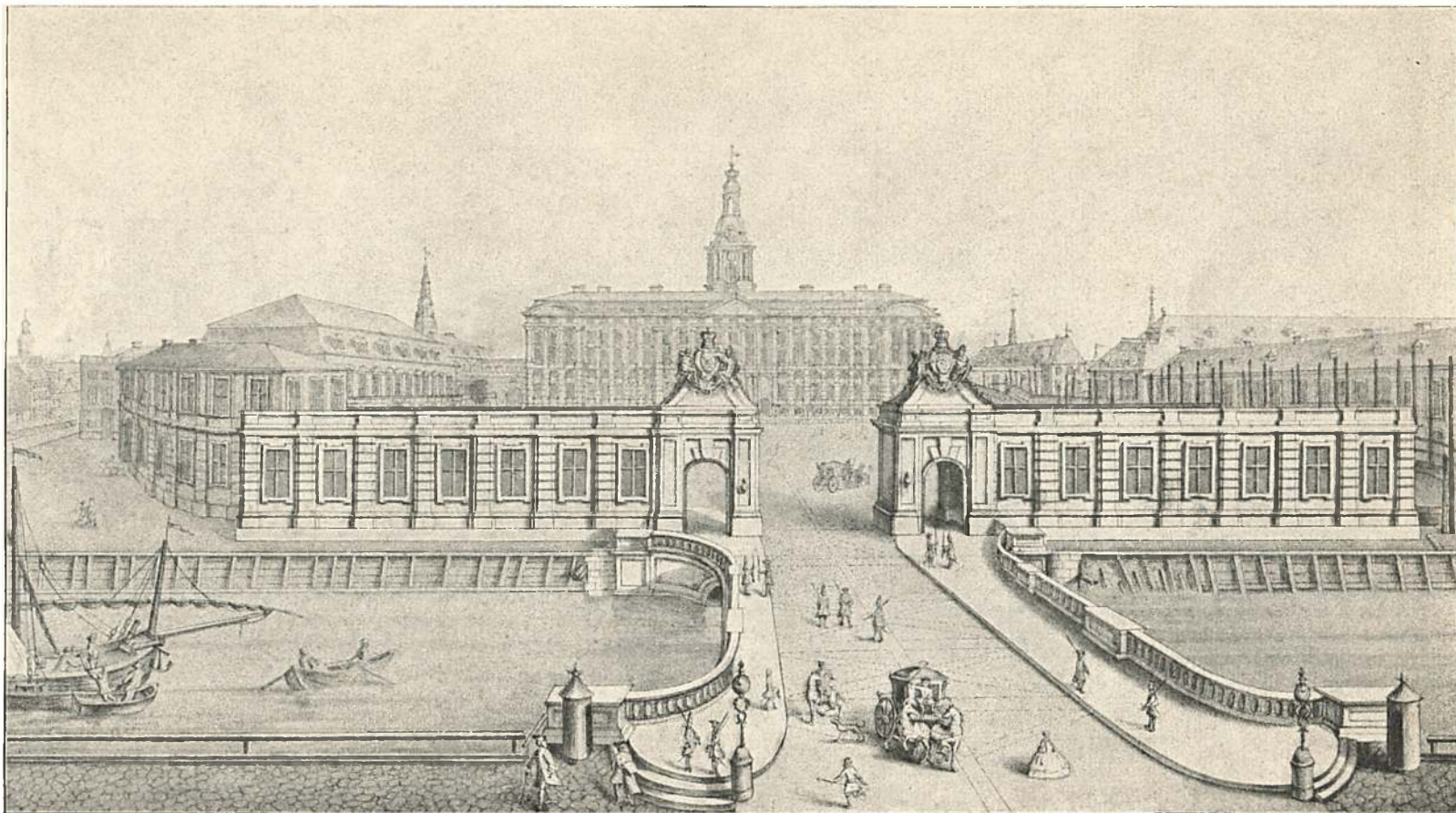
PROSPEKT AF SLOTS- OG BØRSPLADSEN c. 1718

Efter Tegning af Marselius.

I Frederik IV's Tid undergik Slotspladsens sydligste Del betydelige Forandringer. Den store Kancellibygnings opførtes paa Boldhusets og de nærmestliggende Gaardes Grund (D) og forbandtes med Slottet ved en Løngang (B). Over denne ses Kunstammerbygningen (nu Rigsarkivet); 1721—1727 ombyggede Fr. IV Slottet og nedrev den gamle Kancelli- bygning paa Slotspladsen.

And. Knapp del.

PROSPEKTER AF CHRISTIANSBORG SLOT I FUGLEPERSPEKTIV OG SET FRA FREDERIKSHOLMS KANAL

Efter Haandtegninger af Christ. Leinberger 1742, tilhørende Etatsraad Hegel.

Kun fire Aar efter at Frederik IV havde fuldendt Ombygningen af Københavns Slot, besluttede Christian VI at nedrive Faderens Bygning, hvori endnu det ærverdige Blaataarn stod som et Minde om det gamle Slot. Efter 10 Aars Arbejde kunde Kongefamilien flytte ind paa Slottet, men det varede endnu adskillige Aar, inden dette, Nordeuropas pragtfuldste Kongesæde, var endelig fuldført.

De to hidtil ikke gengivne Tegninger viser Slottet, dels i Fugleperspektiv med Indblik i den indre Slotsgaard og de to Sidegaarde, dels imod Ridebanen med de omkringliggende Buegange og Bygninger, Ridehuset og den pragtfulde Adgang fra Marmorbroen. I Baggrunden fremtræder til venstre i Billedet Helligaandskirkens Spir og Bygninger ved Gl. Strand, og ved Siden af det massive Slotstaarn St. Nikolai Kirkes og Børsens Taarnspir.

Il Reoue de la Ville de Paris.

Aspect of Saint Peter's Church, situated
at Paris, France. Made from the
of the French, Our Common, and
Confession, Road, &c.

By
B. Rogee.

De la Loge de Saint Pierre, faite
à Son Excellence, Monseigneur de Plaisance,
Chevalier de l'Ordre de Saint Louis, grand
Conseiller privé de la Cour, &c.

1732.
B. Rogee.

I Billederne Side 24 og 25 har Kunstneren Barth. Rocque givet livfulde Prospekter af St. Petri Kirke og dens Omgivelser 1745 og af den i Aaret 1739 fuldførte Dok og dens nærmeste Omgivelser. Orlogsskibet Christianus Sixtus ligger i Dokken, til højre ses Taarnet, hvori Pumpemaskinen var anbragt, og til venstre den kgl. Pavillon, hvorfra Kongefamilien overværede Indvielsen af Dokken den 26de Maj 1739.

St. Petri Kirke har endnu sit efter Branden 1728 opførte lille kluntede Spir; den til vor Tid bevarede Kirkemur med sin pompøse Indgangsport, den livfulde Sammenstimlen af Kirkegængere med deres Karosser og Gigger, og Udsigten ned gennem St. Pederstræde, giver et levende Indtryk af Gadelivet i Midten af 18de Aarh. Dokken laa paa Christianshavn ved Siden af det asiatiske Kompagni.

Takkelashuse paa Nyholm Kranen paa Nyholm Hovedvagnen paa Nyholm St. Petri len
 Vor Frelsers Kirke Frederikskirken Gammel Holm Christiansborg Helligaands Kirke Toldboden Rund- Reformert Kirke Rosenborg Citadellet
 Barsen Nikolaj Kirke Kirke Vor Frue Kirke Taarr

PROSPEKT AF KØBENHAVN 1759, SET FRA REDEN

Efter en Haandtegning i det kgl. Bibliotek.

PROSPEKT AF KØBENHAVN c. 1740, SET FRA CHRISTIANSHAVN

Efter en Rødering af Barth. Rocque.

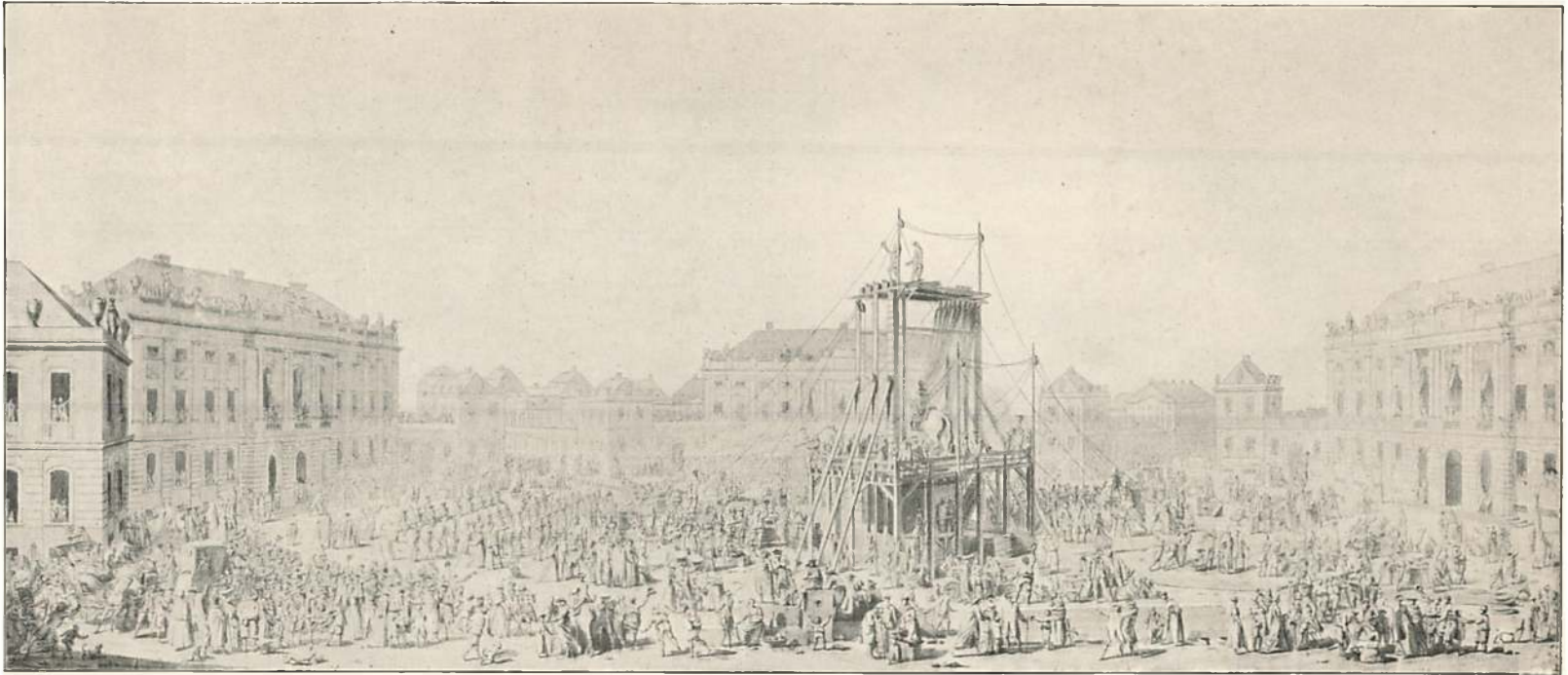
Dette løst henkastede Billede har sin store Interesse ved at vise os den første Langebro, bygget 1686. Den kun fem Alen brede Bro var kun for Fodgængere. I Forgrunden ses fiskende og musicerende Herrer og Damer, i Baggrunden yderst til venstre Frederiksberg Slot med Kirken nedenunder, Bryghuset og Frederiksholms Kanal.

PROSPEKT AF CHRISTIANSHAVN c. 1740

Efter Stik af Barth. Rocque.

Kirken er Vor Frelsers Kirke, som først 1752 fik sit smukke Spir. Foran det ses Agent Bjørns Plads med det betydelige Skibsværft, der læa paa den af Bjørn opfyldte Plads.

AMALIENBORG PLADS 1768

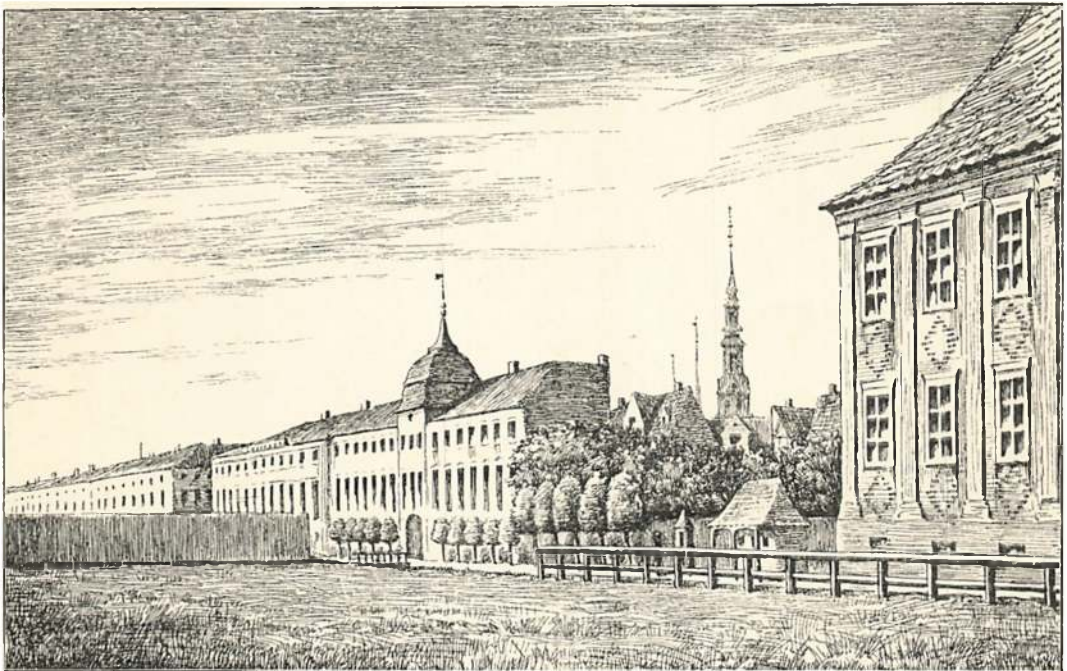
Efter en Tegning i det kgl. Bibliotek.

Billedet forestiller Opstillingen af Frederik den Femtes Rytterstatue d. 17de August 1768 paa Amalienborg Plads. Paa det til det gamle, nedbrændte Amalienborg hørende Haveanlæg og i Tilslutning til den paatænkte Frederikskirke, havde Kong Frederik V anlagt den saakaldte Frederiksplads midt i det af ham oprettede nye Kvarter Frederiksstaden. Datidens rige Adelsmænd opfordredes til at bebygge dette Kvarter. Paa Frederikspladsen rejste sig de fire pragtfulde Palæer, opførte af Grev Adam Gottlob Moltke (Palæet til venstre for Adgangen fra St. Anna Plads), Palæet til højre af Grev Schacks Enke, Fru Anna Sophia Rantzau; lige overfor Moltkes Palæ byggede Grev Levetzau sit Palæ, det fjerde Palæ byggedes af Baron Brockdorff.

DET MOLTKE'SKE PALÆ PAA AMALIENBORG PLADS

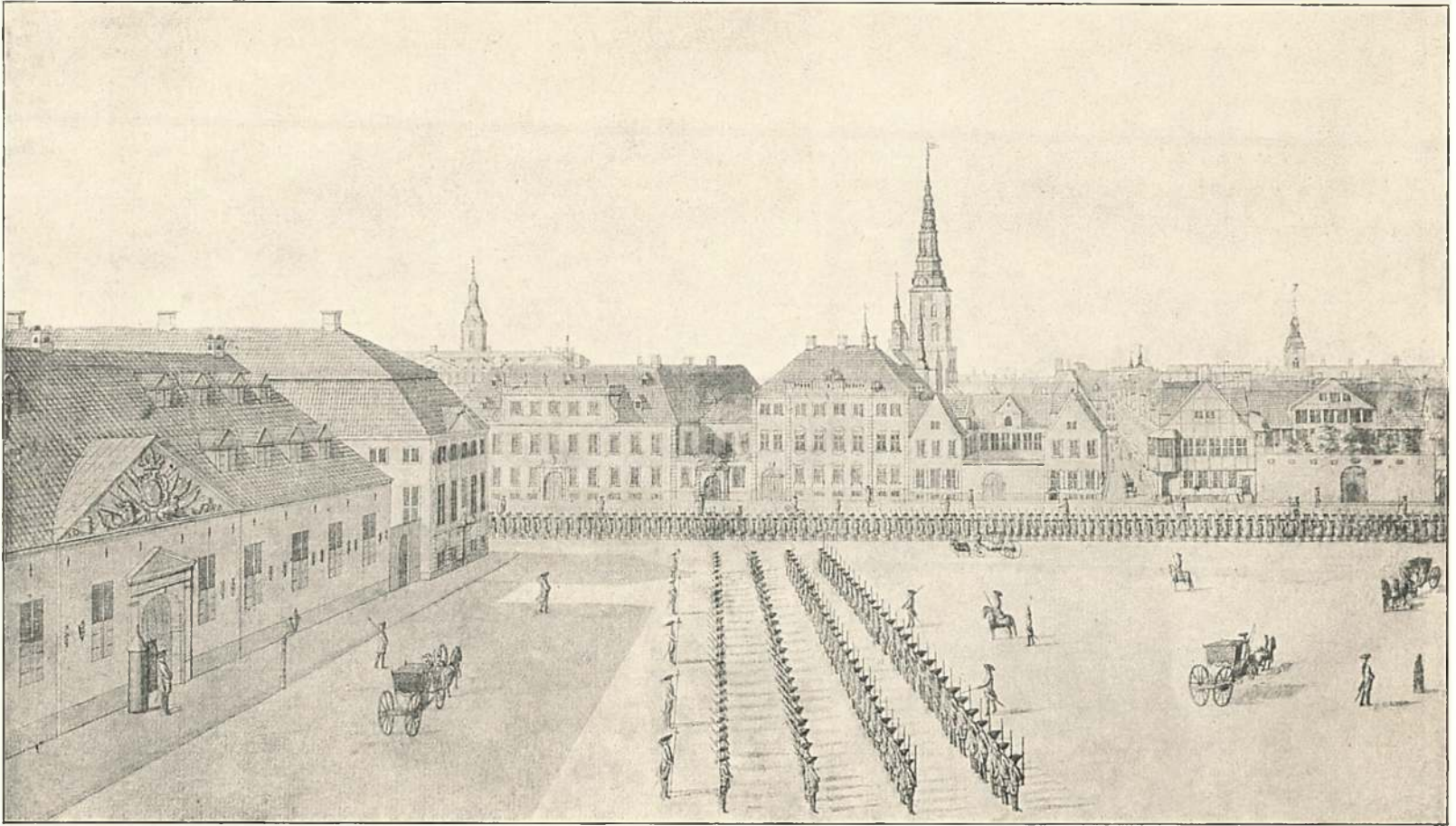
Efter Stik af J. J. Bruun.

PROSPEKT AF NORGESGADE 1750

Efter Landkadetternes Tegning i det kgl. Bibliotek.

Bygningen yderst til højre er Kadetakademiet (nu Rigsdagens Bygning), den lange Bygning med Kuppel og Spir, der naar op til Dronningens Tværgade, er Grev Danneskjold-Laurvigens Hotel. I Baggrunden ses Frue Kirkes Spir.

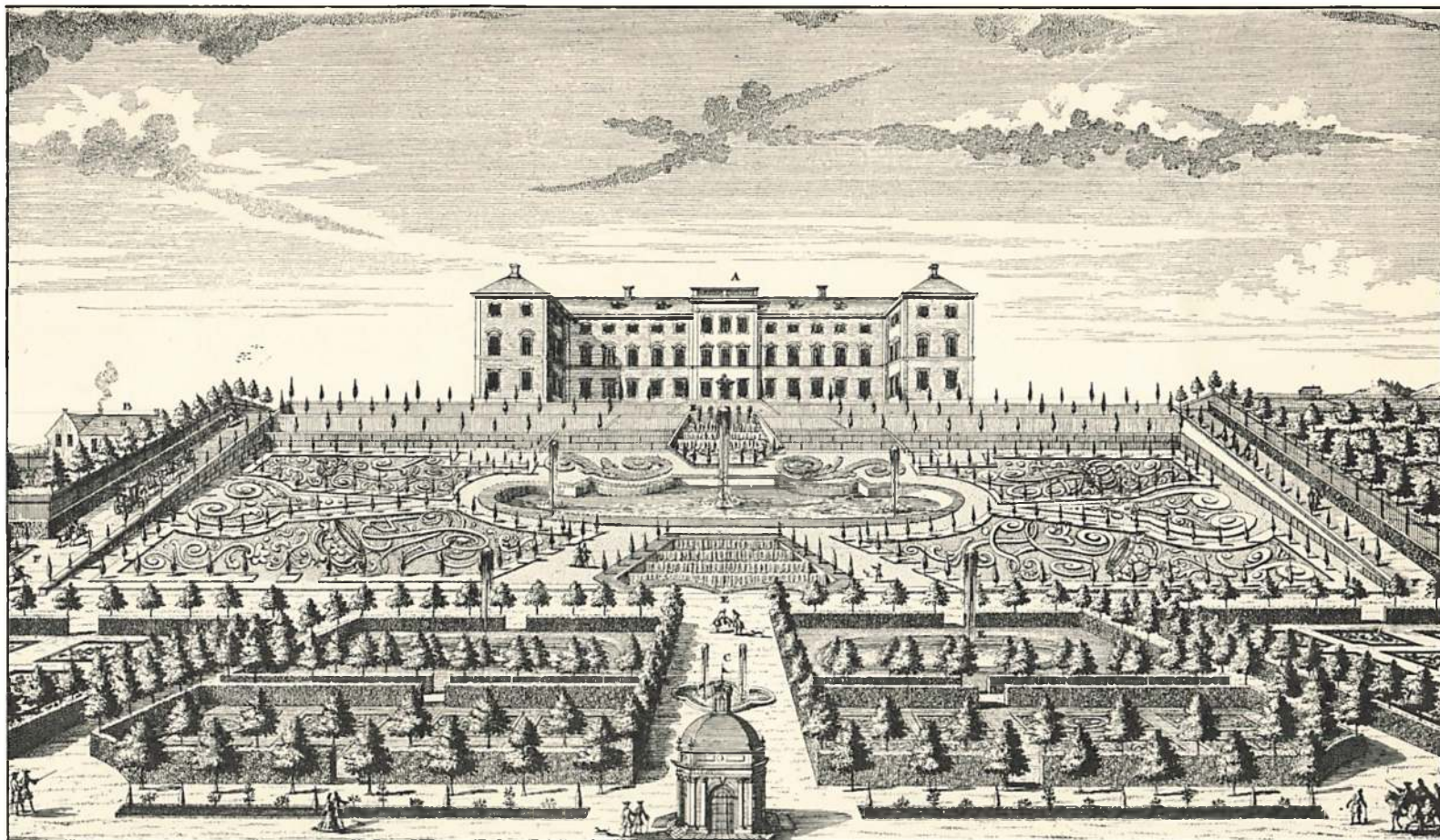

PROSPEKT AF KONGENS NYTORV 1750

Efter Haandtegning af J. J. Bruun, tilhørende Etatsraad Hegel.

Dette hidtil ukendte Billede giver en levende Forestilling om den sydlige Del af Kongens Nytorv i det 18de Aarhundredes Midte. Det er Morgenparaden Kl. 9 som her præsenteres for Kommandanten. Til venstre ses Gjæthuset og ved Siden af dette det kgl. Teaters nylig rejste Bygning. Over Teatrets Tag hæver sig Christiansborg

Slot og Taarn, medens Torvets Vestside fra Holsteins Palæ (senere Hotel du Nord) og forbi Lille Kongensgade træder smukt frem med sine ejendommelige Huse: de smukke Gavlbjgninger med den mellemliggende Gaardsplads, begrænset af Muren, og Huset med Hjørnekarnappen. I Baggrunden ses St. Nikolaj og Helligaandskirkens Spir.

PROSPEKT AF FREDERIKSBERG SLOT OG HAVE 1718

Stik af J. A. Corvinus efter Tegning af C. Marselius.

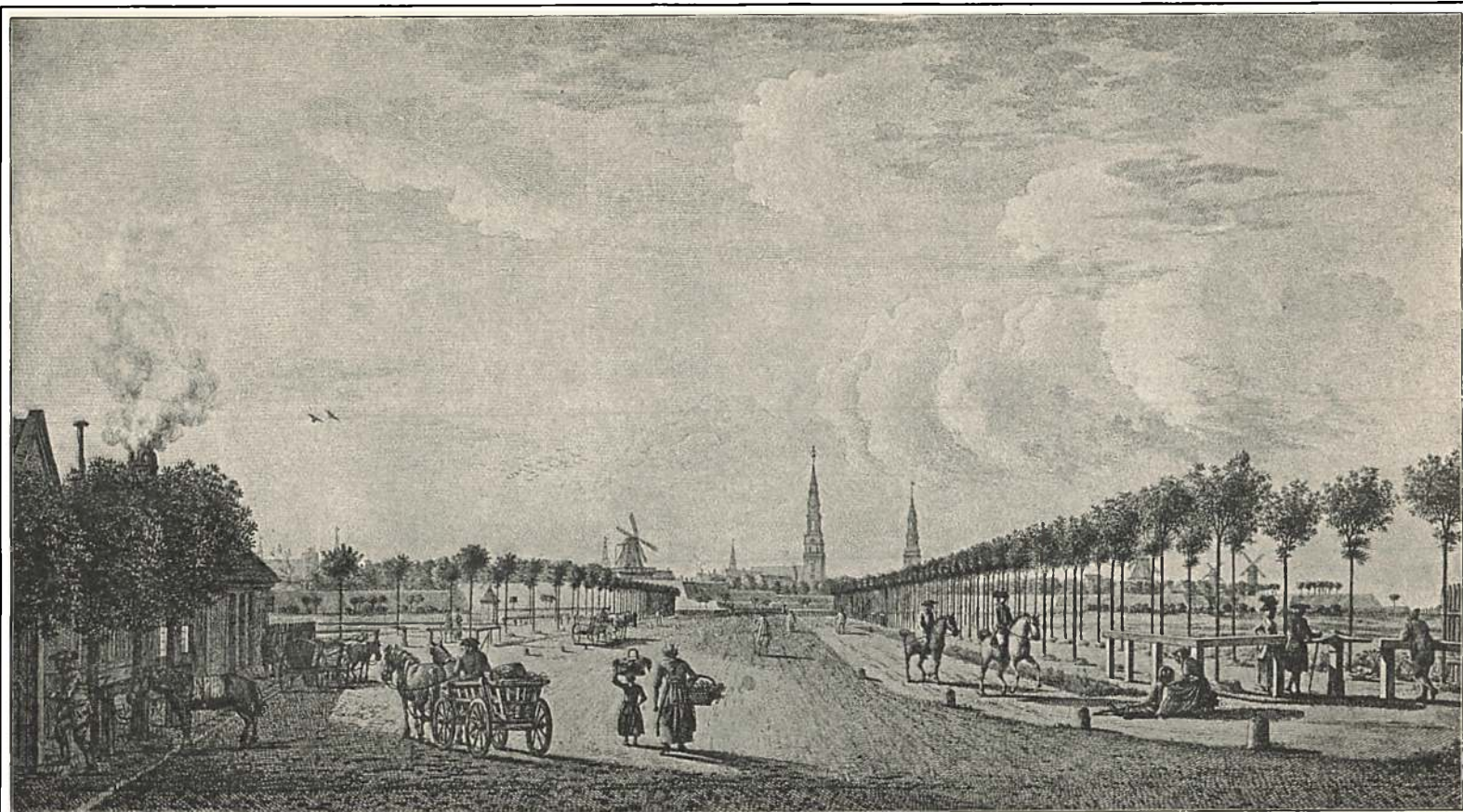
Slottet er bygget af Frederik IV 1699—1703 i italiensk Stil; det bestod oprindelig kun af Hovedbygningens Midtparti, til hvilket Frederik IV føjede de to fremspringende Sidefløje. Gaardpartiet med Bucgangene tilbyggedes senere af Christian VI.

Den pragtfulde Have med Kaskaderne, Springvandene, de stive Hække og klippede Træer, Rabatterne med Kongens Navnetræk og Krone, og den kønne Havepavillon, blev først omdannet 1794—1799. Frederiksberg Allé anlagdes samtidig med Haven.

PROSPEKT AF KØBENHAVN 1758, SET FRA VALBY BAKKE

Efter Maleri af Zeidler paa Raadhuset i København.

PROSPEKT AF DEN NYE ANLAGTE VEJ UDENFOR STADENS NØRREPORT Hendes Majestæt Dronning Juliane Marie Allerunderdanigst tilegnet af Friderich Ludewig Bradt.

Adgangene til København over Fæstningsterretet mellem Søerne og Stadens Porte blev omdannede 1780 og følgende Aar, idet der anlagdes en bred brolagt Kørevej i Midten, med Rideveje paa begge Sider og Alléer for Gaende. Vejen til Nørreport var den først anlagte og er fremstillet paa ovenstaaende Billede. I Baggrunden ses Fruc Kirke og Nikolai Kirkespir. Det nuværende Frederiksborggadekvarter indtager nu de prægtige Alléers Plads.

PRŦ
 DEN KONGEL SIDENS-STAD
 KØVN

MED FORSTERBRO

AT SE FRA KONGEVEJRSBERG SLOT (1761)

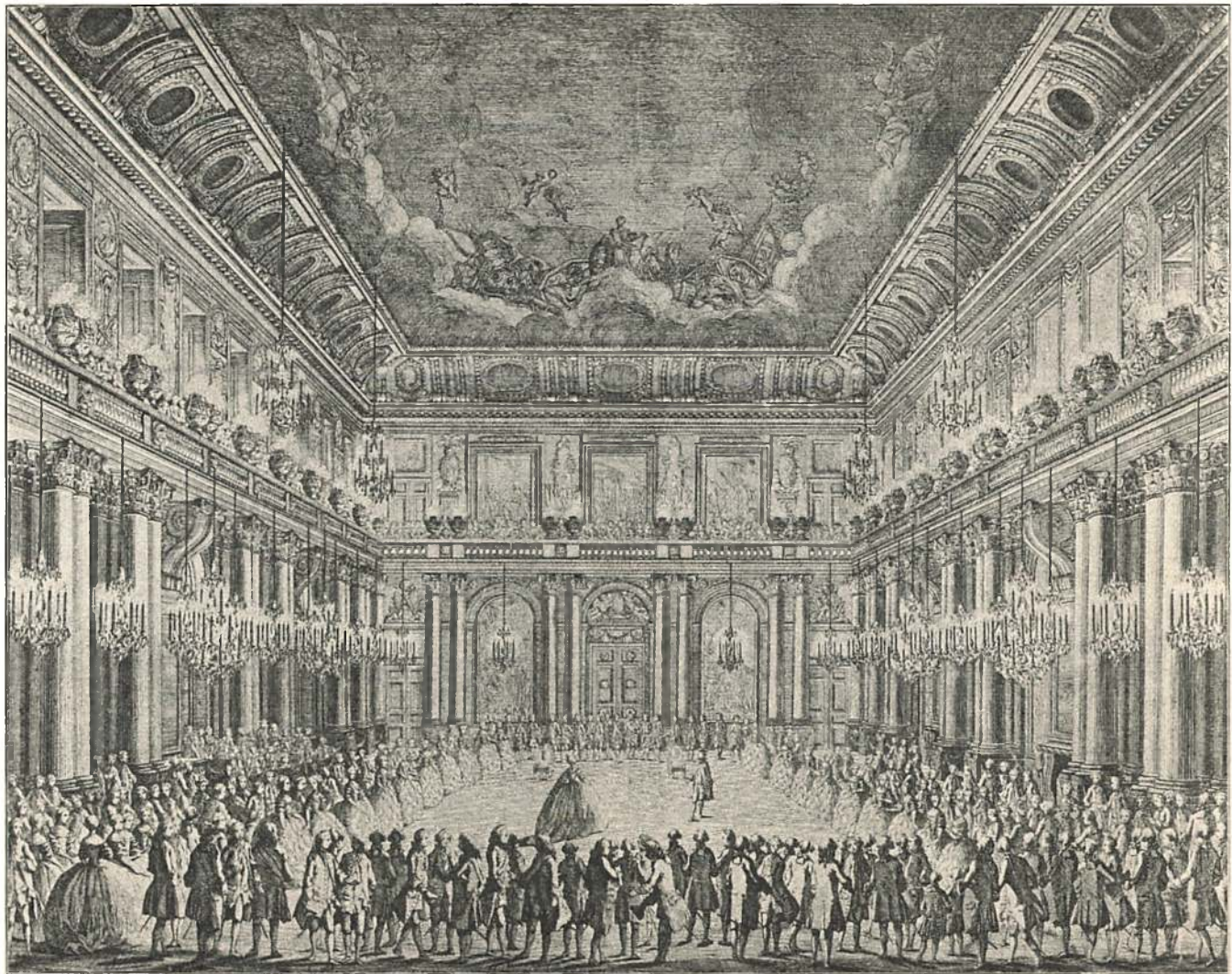
1. Nørreport, 2. Rosenborg Slot, 3. Den reformerte Kirke, 4. St. Petri Kirke, 5. Trinitatis Kirke, 6. Frue Kirke, 7. Helliggeistesdhuset, 9. Vaisenhuset, 10. St. Nikolaj Kirke, 11. Det kongl. Residens Slot Christiansborg, 12. Børstaarnet, 13. Tøjhuset og Rustkammeret, 14. Vor Frelsers Kirke paa Christianshauset, 16. Gl. Amagerland, 17. Vester Port, 18. Vester Bro.
 Billedet er udført af J. J. Bruun og stukket i Kobber af Hanserne var dengang uanselige og kun bebyggede med etetages Huse.

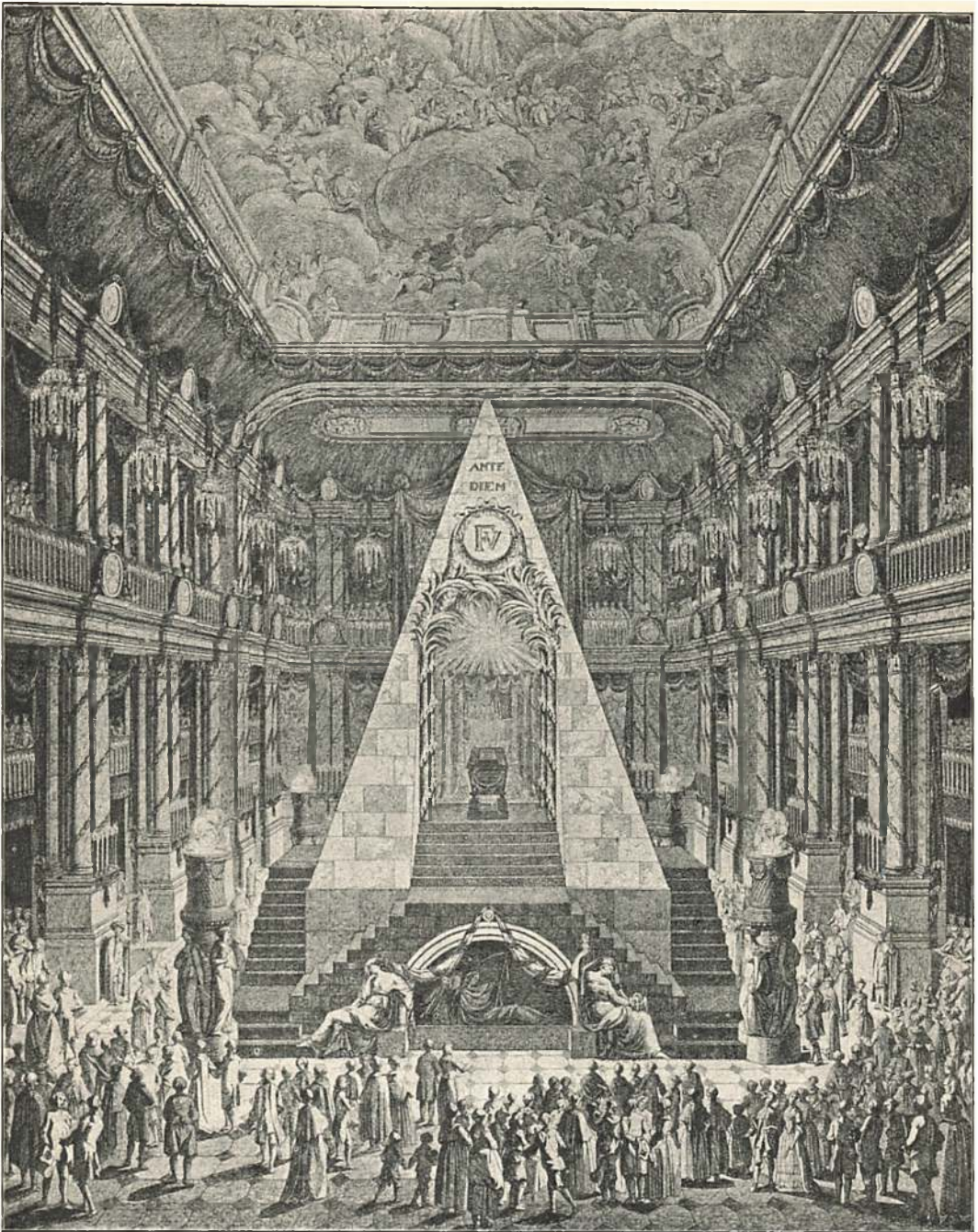

RIDDERSALEN PAA CHRISTIANSBORG

Efter Tegning af Jardin.
Stukket i Kobber af Bradt
1768.

Billedet forestiller det i
Anledning af Christian
VII's og Dronning Car-
oline Mathildes Bryl-
lup 8. November 1766
afholdte Bal i Riddersa-
len paa Christiansborg.

SLOTSKIRKEN 1766 MED FREDERIK V's KATAFALK

Tegnet og stukket i Kobber af Fr. Ludv. Bradt.

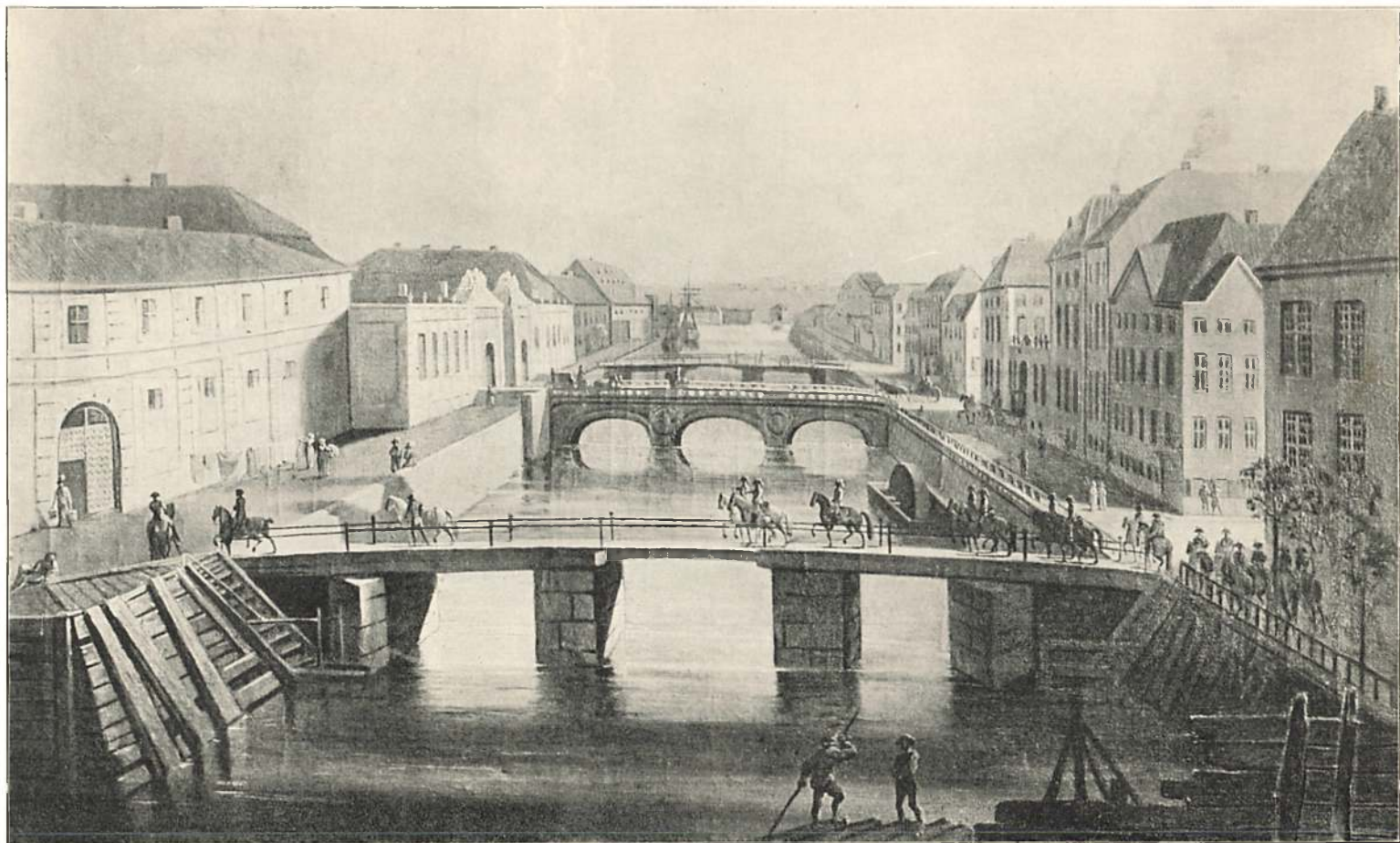

CHRISTIANSBORG SLOT OG SLOTSPLADS DEN 17. JANUAR 1772

Efter en samtidig Tegning.

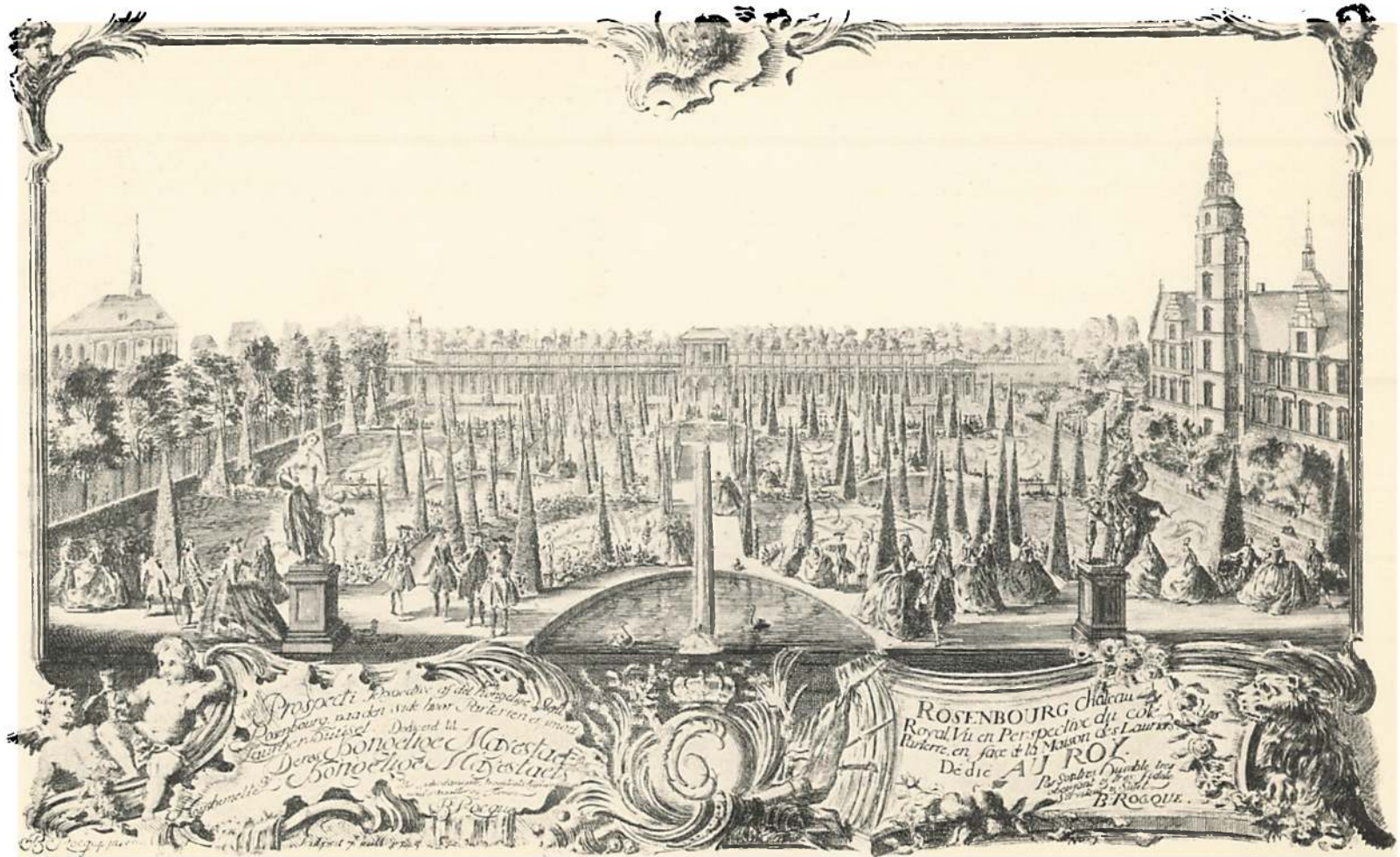
Billedet fremstiller Kong Christian VII's og Arveprins Frederiks Udkørsel af Slottet den 17. Januar 1772 efter Struensees Fængsling og Caroline Mathildes Fjernelse fra København.

Billedet giver et Indtryk af den Jubel, hvormed Statsomvæltningen blev modtaget af Københavns Befolkning.

PROSPEKT AF FREDERIKSHOLMS KANAL 1794

Efter Maleri af C. A. Lorentzen i Samlingen paa Frederiksborg.

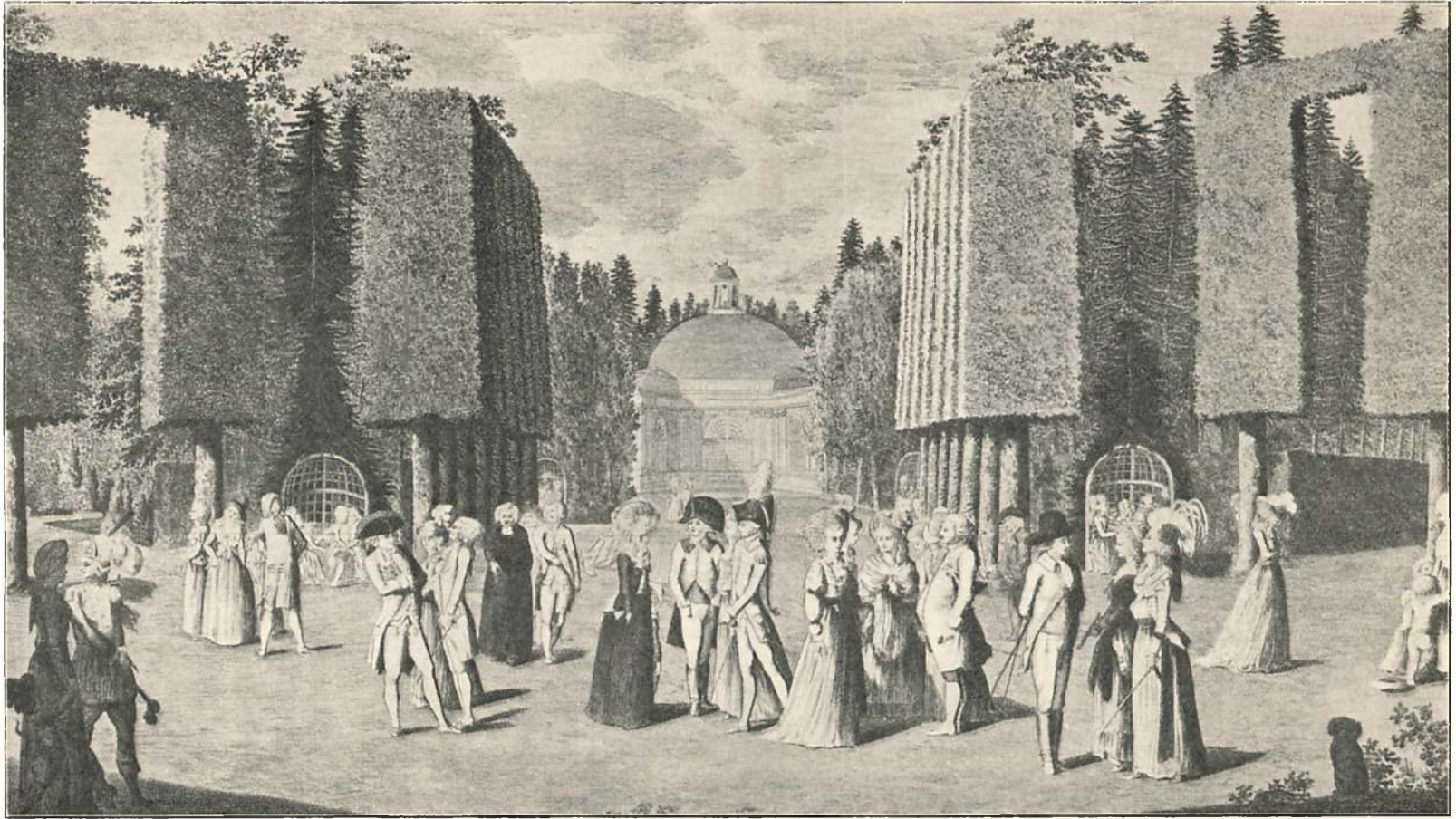

PROSPEKT AF LAURIERHUSET PAA ROSENBOURG 1745

Efter Tegning af B. Rocque.

Billedet fremstiller det prægtige Haveanlæg bag Rosenborg Slot mellem Slottet og Gothersgade. Kirken til venstre er Reformert Kirke.

Det af Chr. VI opførte Laurierhus der var indrettet saaledes, at det kunde benyttes til Promenade, blev 1786 omdannet til Kaserne for Gardien.

PROSPEKT AF INDGANGEN TIL FREDERIKSBERG HAVE 1786

Tegnet og stukket i Kobber af Schule.

En Allé af klippede Træer fører til det store Lysthus midt i Haven. Til de to Sidegange er firkantede Aabninger udklippet i Træerne. Billedet giver et fyldigt Indtryk af en Promenade i Frederiksberg Have, med dens lukkede og aabne Lysthuse, de stive klippede Træer og de mange promenerende Herrer og Damer, som antages at være Portræter.

De to samtalende Herrer i Forgrunden til venstre angives at være: de rige Købmænd, Konferensraad Hauser og Etatsraad Æreboe; Herren i Ornat: Biskop Balle. I Midten fremstilles efter Sigende Kong Christian VII med Kronprins Frederik og Prinsesse Louise Augusta ved Siden. Til venstre staar en kongelig Løber i Samtale med en Dame.

UDSIGT OVER SORTEDAMSSØEN MED KØBENHAVN I BAGGRUNDEN, SET FRA ØSTERBROGADE c. 1800 Efter Maleri tilhørende Godsejer F. Tutein paa Gurrehus.

Billedet er taget fra Grosserer Tuteins Lyststed paa Østerbrogade. I Forgrunden ses Kronprins Frederik til Hest med Følge.

PROMENADE I KONGENS HAVE c. 1800

Efter Maleri tilhørende Etatsraad Hegel.

SOMMERMORGEN PAA ØSTERØ 1828

Efter Maleri af Kobke.

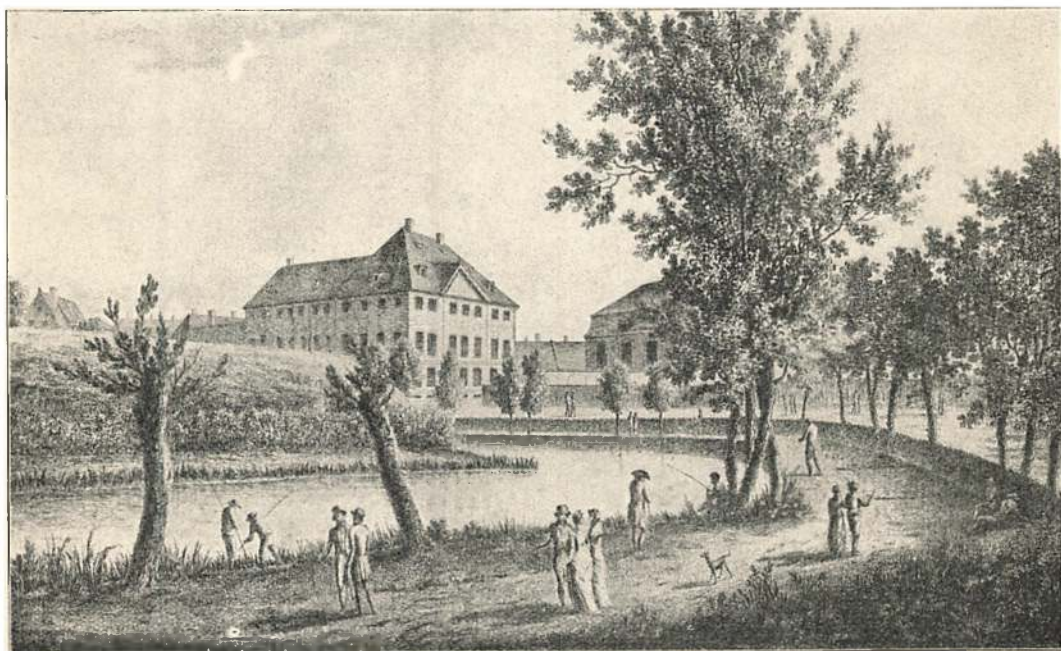
Huset til højre med Indkørselsport er Gaarden Rosendal, der tilhørte Familien Tutcin og senere Familien Waagepetersen.

PROSPEKT AF CLASSENS HAVE 1803

Efter Tegning af S. L. Lange.

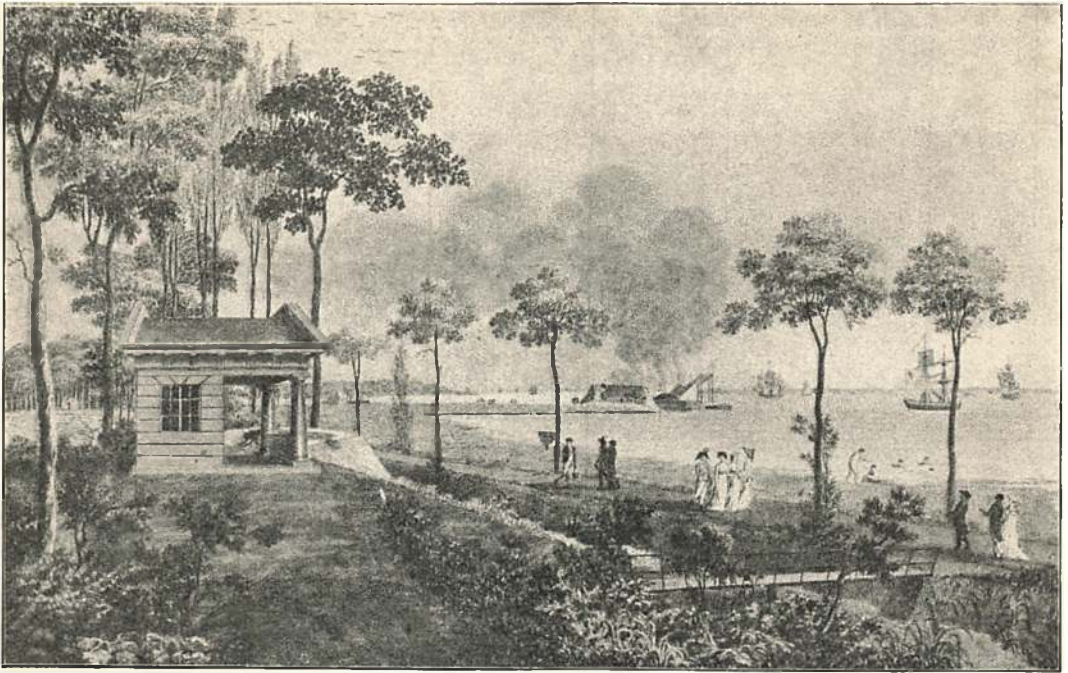
„Classens Have“ kaldtes det store Haveanlæg paa Østerbro langs med Strandboulevarden og nuværende Classensgade henimod Østerbrogade, som oprindelig hed Verner Klaumanns Have og i Midten og Slutningen af det 18. Aarhundrede erhvervedes af Brødrene Classen, Generalmajor og Konferensraad Classen, der anlagde et stort og meget smukt Parkanlæg med Kanaler, Øer og Fiskedamme, og et stort Lyststed, Justinenborg kaldet. De to Prospekter giver en Forestilling om de skønne Anlæg og Promenadevejen langs Stranden.

PROSPEKT AF ESPLANADEN (GRØNNINGEN) c. 1800

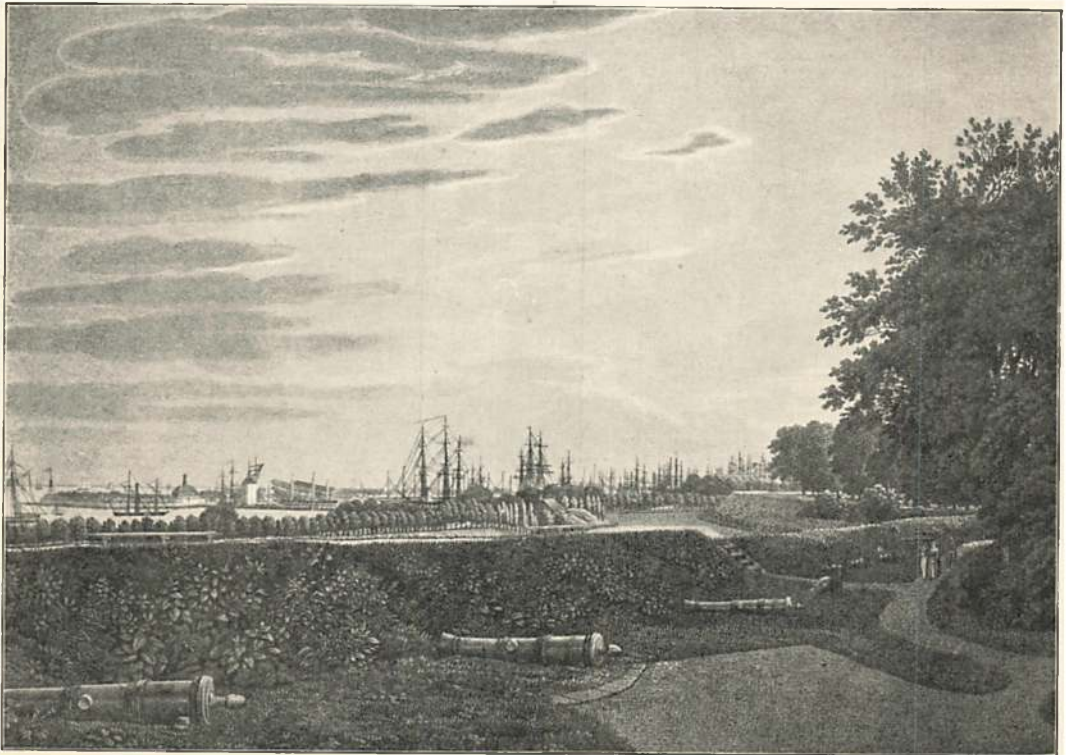
Efter Stik af Elias Meyer.

Esplanaden (Pladsen mellem Kastellet, Toldboden og Toldbodvejen) blev anlagt 1781-1785 og var en af Københavns mest besøgte Promenader.

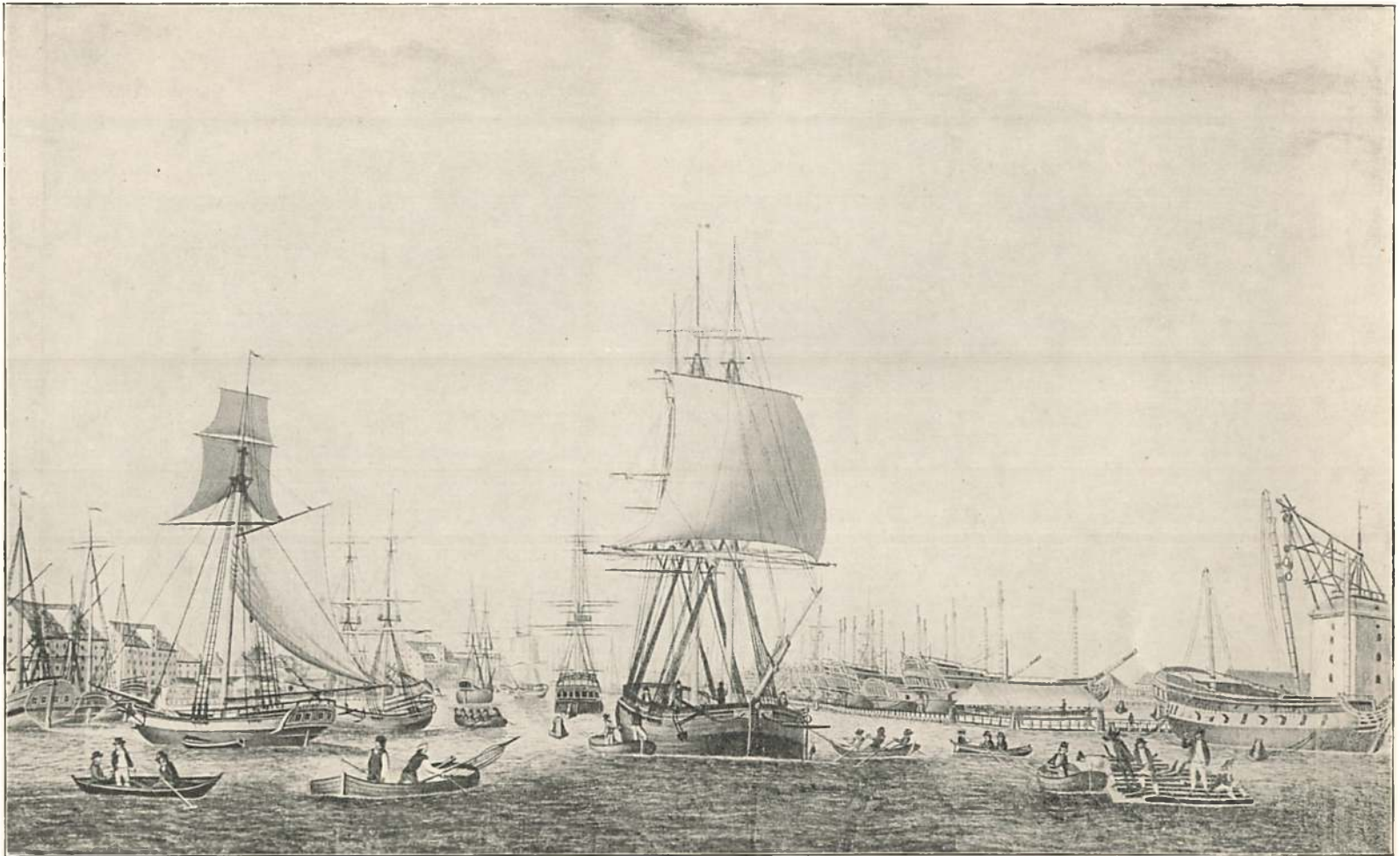

PROSPEKT AF PROMENADEN UDFOR CLASSENS HAVE 1803

Efter Tegning af S. L. Lange.

UDSIGT FRA KASTELSVOLDEN OVER LANGELINIE OG ORLOGSVÆRFET Efter Tegning af C. F. Christensen.

PROSPEKT AF KØBENHAVNS HAVN, SET NED MOD TOLBODEN c. 1800

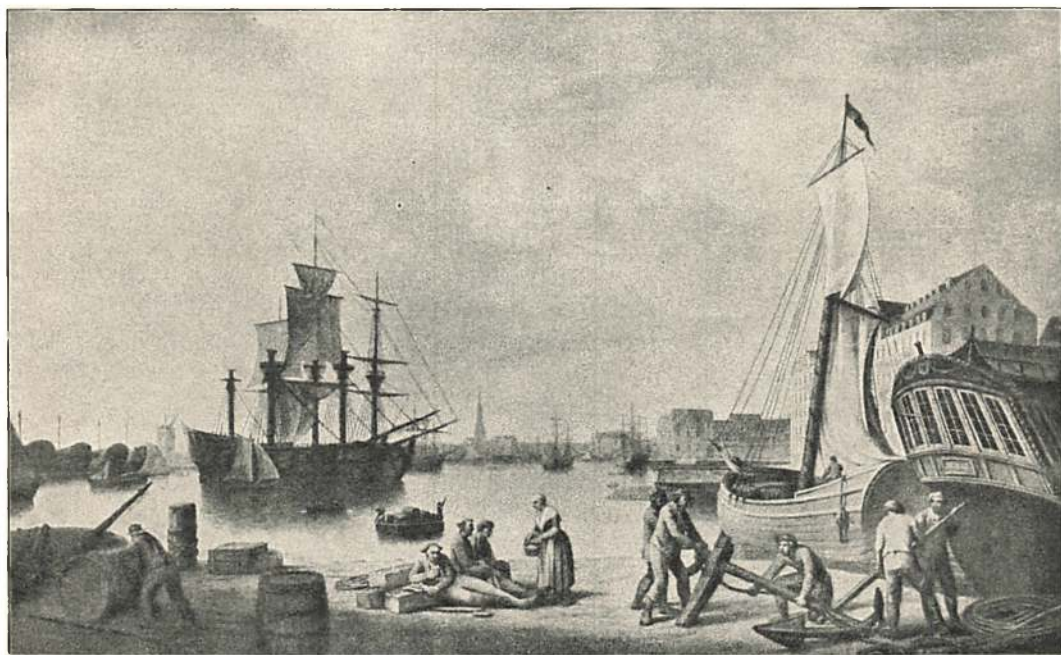
Efter Maleri i Samlingen paa Frederiksborg.

PROSPEKT AF TOLDBODEN OG HAVNEN c. 1780

Efter Maleri paa Københavns Raadhus.

I Aaret 1630 flyttedes Toldboden til sin nuværende Plads, og Havnen fik da allerede det Omfang, den nu har. Det er dog først i Midten og Slutningen af det 18. Aarhundrede, da Handelen tog saa mægtigt et Opsving og efter at Chr. VI's Toldbodbygning var opført, at den fik sit nuværende saa karakteristiske Udseende. De tre Side 48-49 gengivne Prospekter viser denne Udvikling. Prospektet Side 49 fra 1780 viser det smalle Havneindlob, Toldbodpladsen, den til Orlogsværftet hørende, men paa den modsatte Side liggende Savmølle, som kun var skilt fra Toldboden ved en lille Indskæring fra Havnen. Til venstre ses Flaadens Leje og i Baggrunden Vor Frelzers Kirke. Prospekterne Side 48 fra 1800 og Side 49 fra 1820 giver Billeder af Livet i Havnen. De store Pakhuse er efter 1780 opførte paa de gamle Tommerpladser mellem Toldboden og St. Anna Plads, og bag Flaadens Leje ses de store Nybygninger paa Frederiksholm fra Frederik V's Tid.

PROSPEKT AF TOLDBODEN OG HAVNEN c. 1820

Efter Maleri af C. F. Christensen paa Københavns Raadhus.

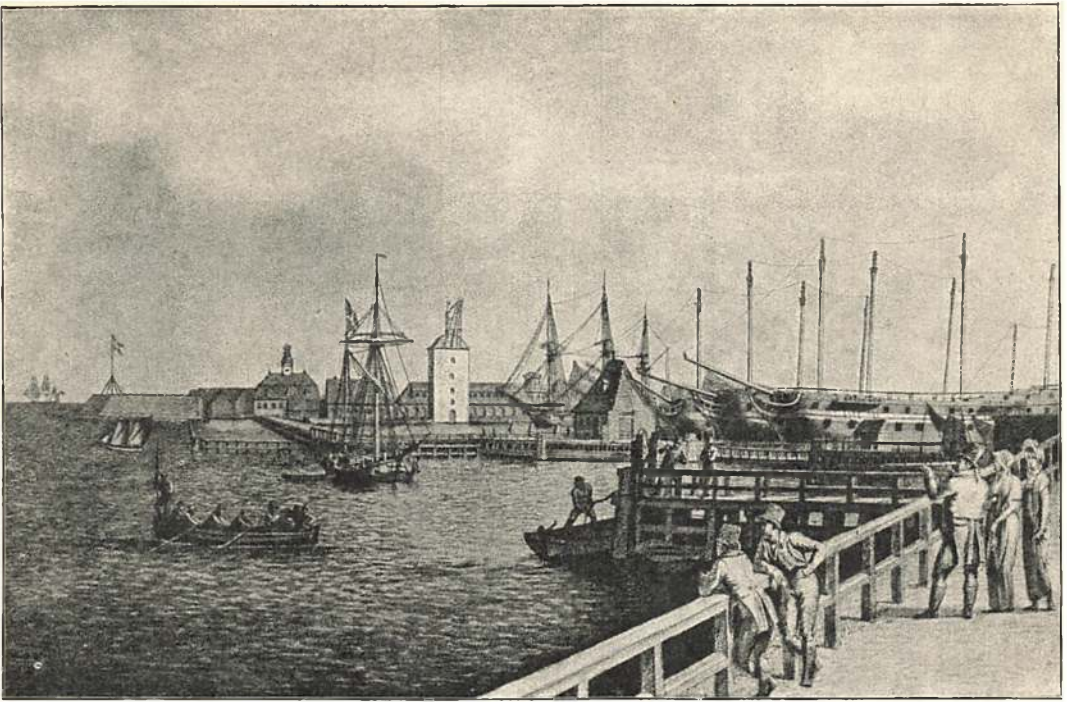

PROSPEKT AF BYGNINGERNE PAA ORLOGSVÆRFET 1801

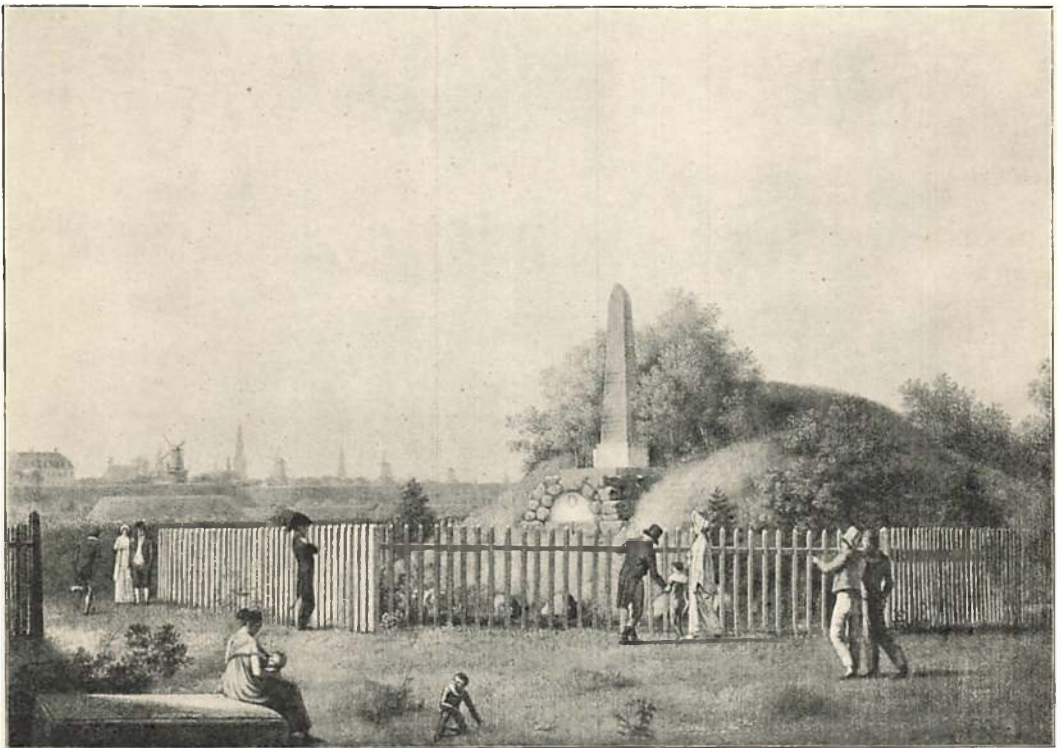
I Baggrunden Fremstilling af Slaget paa Reden 2. April 1801. Billedet giver en anskuelig Fremstilling af Orlogsværftet, saaledes som det havde udviklet sig i Løbet af det 18de Aarhundrede. Broen i Midten af Billedet danner Forbindelsen mellem Frederiksholm og Christiansholm. Til venstre ses det store Grønlands Pakhus paa Grønlands Plads. Længst imod Nord ses Nyholms Kran. Den lille Kuppelbygning til højre for Kranen er den af

Stik af L. F. Clemens efter C. A. Lorentzens Materi.

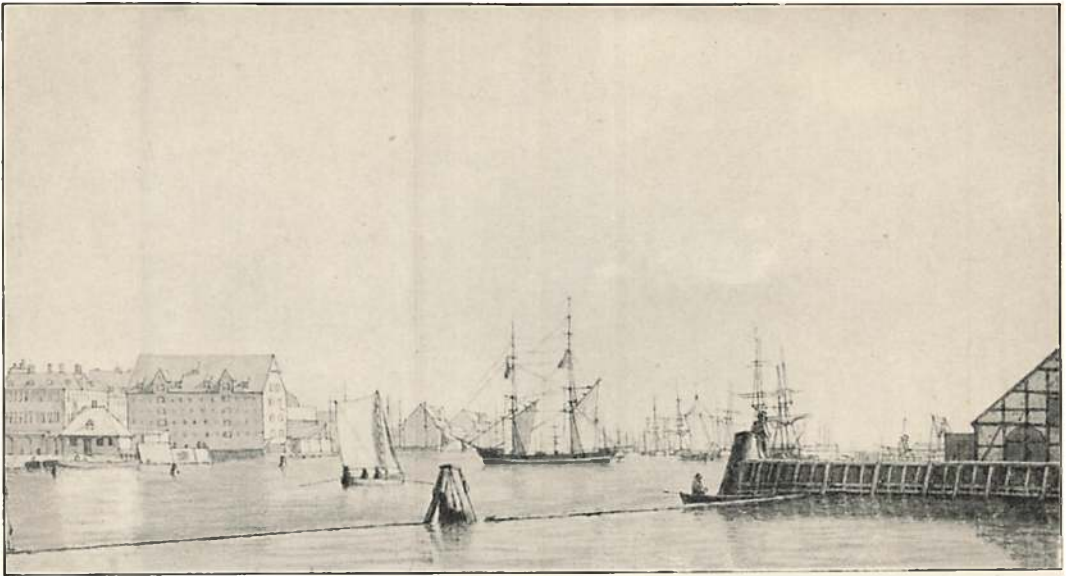
Jardin opførte Pavillon, hvorfra Kongehuset overværede Orlogsskibenes Stabelafløbning; derefter følger Beddingerne med de under Bygning værende Skibe, Takkelybygningen og de prægtige Arsenalbygninger lige for Broen. Den lille Ø nord for Broen er Ankerøen (nu Dokøen) med Ankersmedien. i Forgrunden ses Bodenhoffs Plads og til højre bagved den Arsenaløen. Prospektet er formentlig taget fra Vor Frelsers Kirketaarn.

PROSPEKT AF DEN NORDLIGE DEL AF ORLOGSVÆRFTET SET FRA TOLDBODEN C. V. Eckersberg del.
Yderst til venstre ses Batteriet Sixtus, derefter Hovedvægten med sit smukke Taarn, og Nyholms Kran.

PROSPEKT AF KØBENHAVN SET FRA GRAVHØJEN PAA HOLMENS KIRKEGAARD Efter Maleri af C. V. Eckersberg paa Frederiksborg.

PROSPEKT AF HAVNEN med Udsigt til Nyhavn.

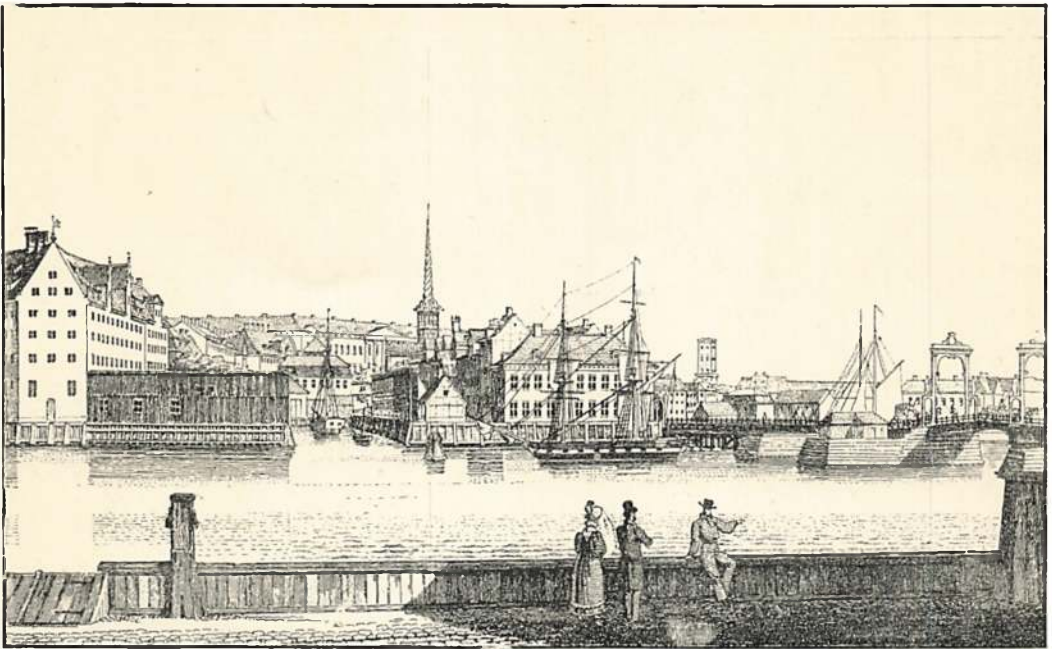
Efter en Haandtegning.

PROSPEKT AF RYSSENSTENS BADEANSTALT

H. G. F. Holm del. J. Holm sc.

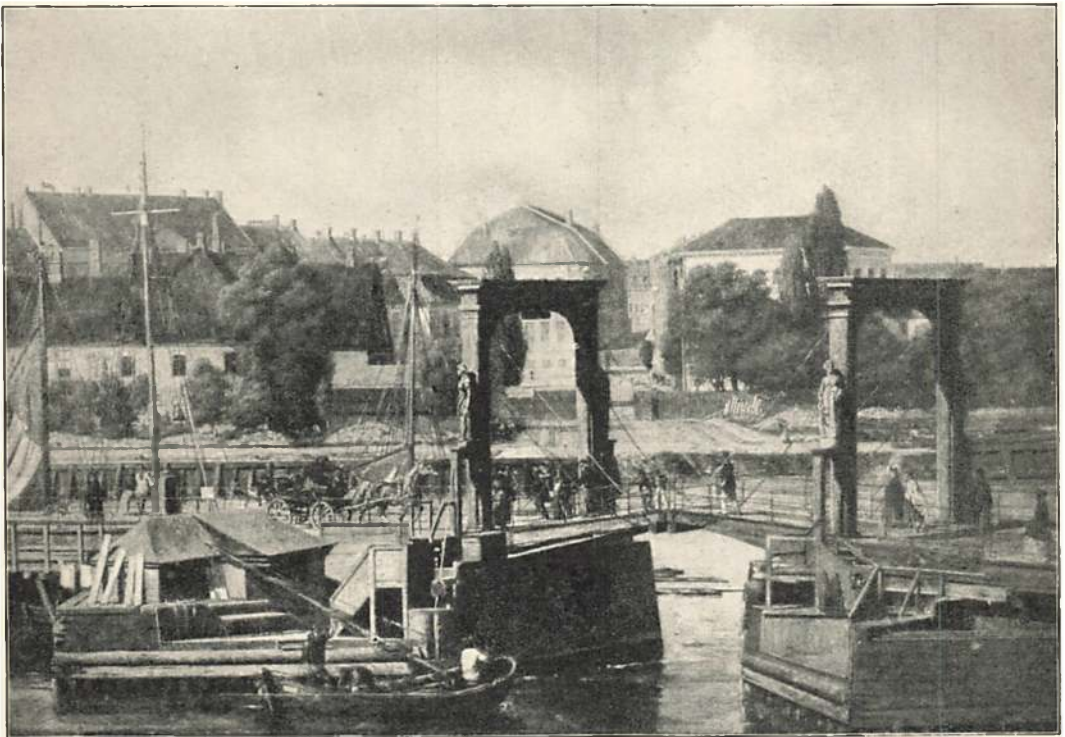
I Baggrunden St. Petri Kirkespir og Frue Kirketaarn.

UDSIGT FRA CHRISTIANSHAVN

H. G. F. Holm del. J. Holm sc.

Paa dette Billede ses Børsgraven til venstre mellem Sukkerhuset og Børsen, Knippelsbro og i Baggrunden Christiansborg Slot og Nikolai Kirketaarn.

UDSIGT OVER KNIPPESBRO 1865

Efter Maleri af Holger Roed.

PROSPEKT AF KØBENHAVNS BOMBARDEMENT 1807 set fra Christianshavn.

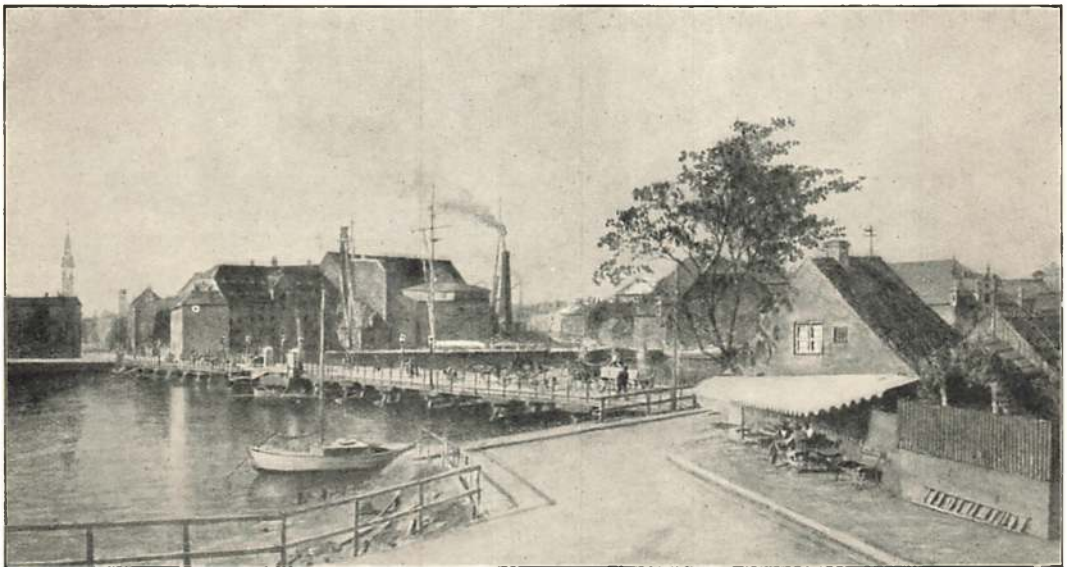
Stik af Clemens efter Tegning af Eckersberg.

Langebro ses til venstre. Kongens Bryghus og Christian IV's gamle Bryghus flankerer Frederiksholms Kanal. I Baggrunden det brændende Frue Kirkespir og St. Petri Spir.

UDSIGT FRA BOMHUSET VED LANGEBRO

Efter Maleri af P. C. Skovgaard paa Kobenhavns Raadhus.

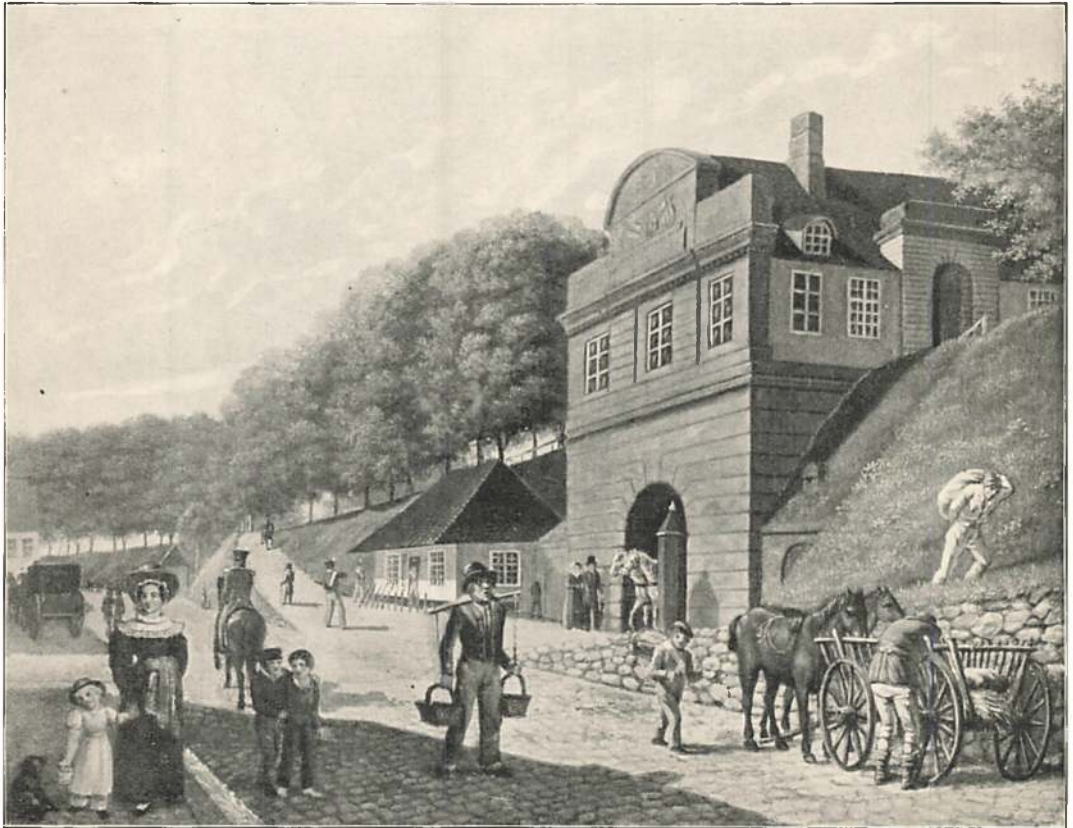

UDSIGT OVER LANGEBRO

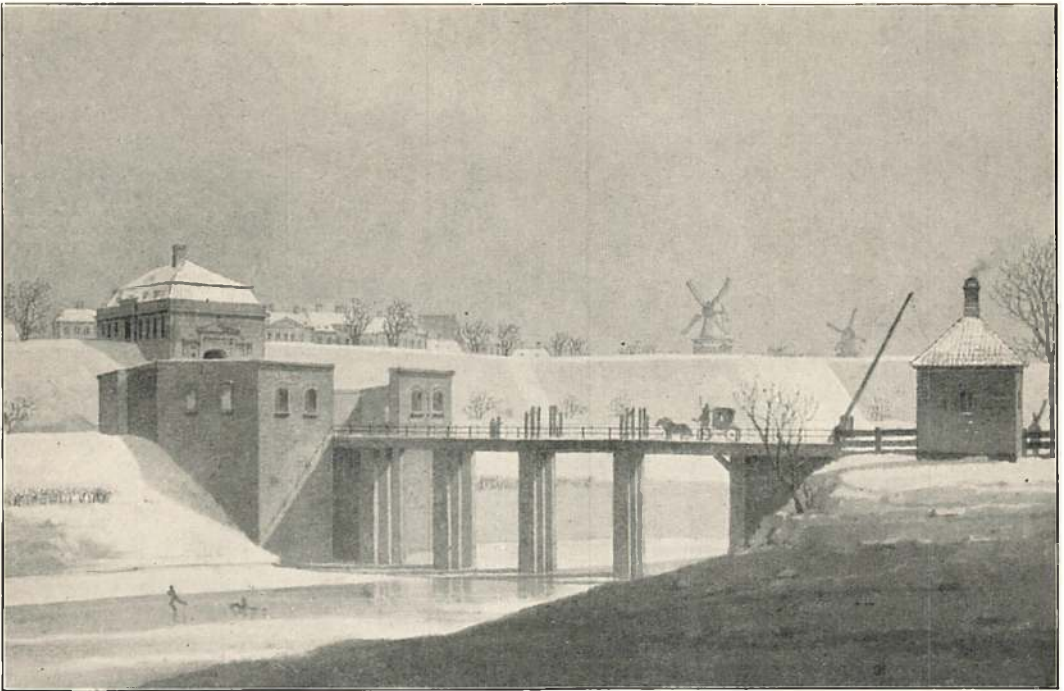
Efter Tegning af Bramsen tilhørende Prof. Schmiegelow.

PROSPEKT AF KÆRLIGHEDSSTIEN VED VESTERPORT c. 1800 Efter Maleri af Elias Meyer paa Frederiksborg.

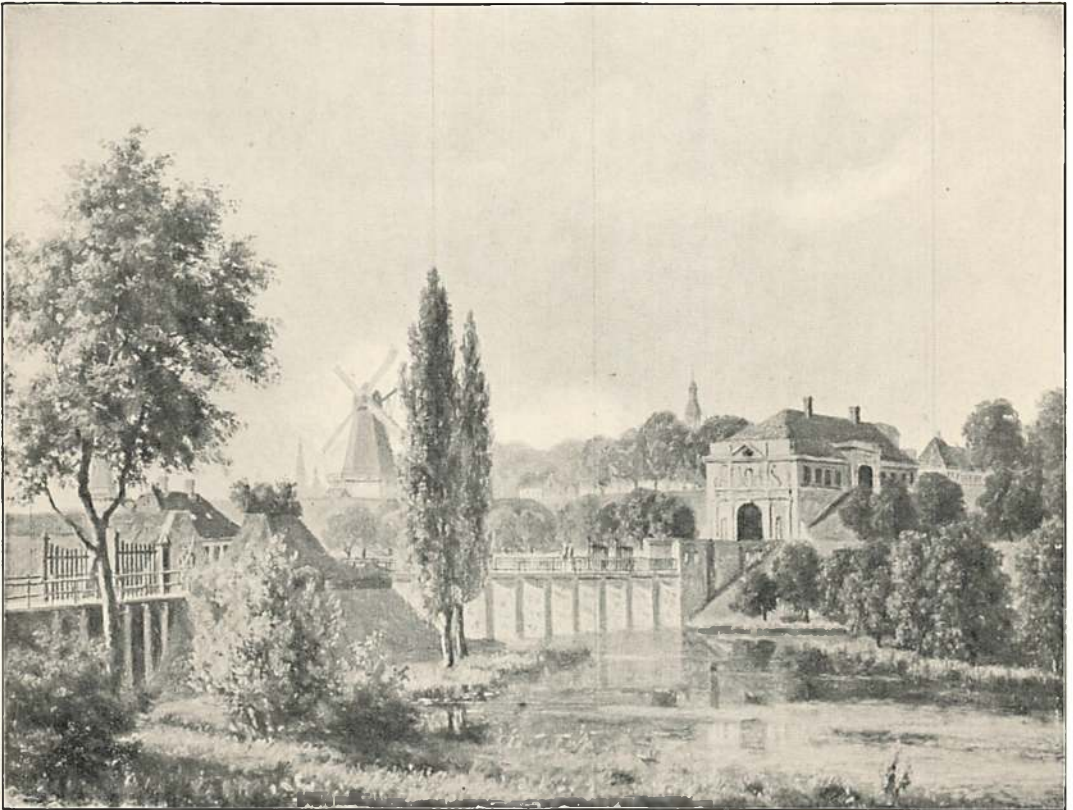

PROSPEKT AF NØRREPORT 1807 Efter Maleri af C. V. Eckersberg paa Frederiksborg.

PROSPEKT AF NØRREPORT OG VOLDEN, SET FRA ØST

Efter Tegning af H. G. F. Holm
tilhørende Prof. Schmiegelow.

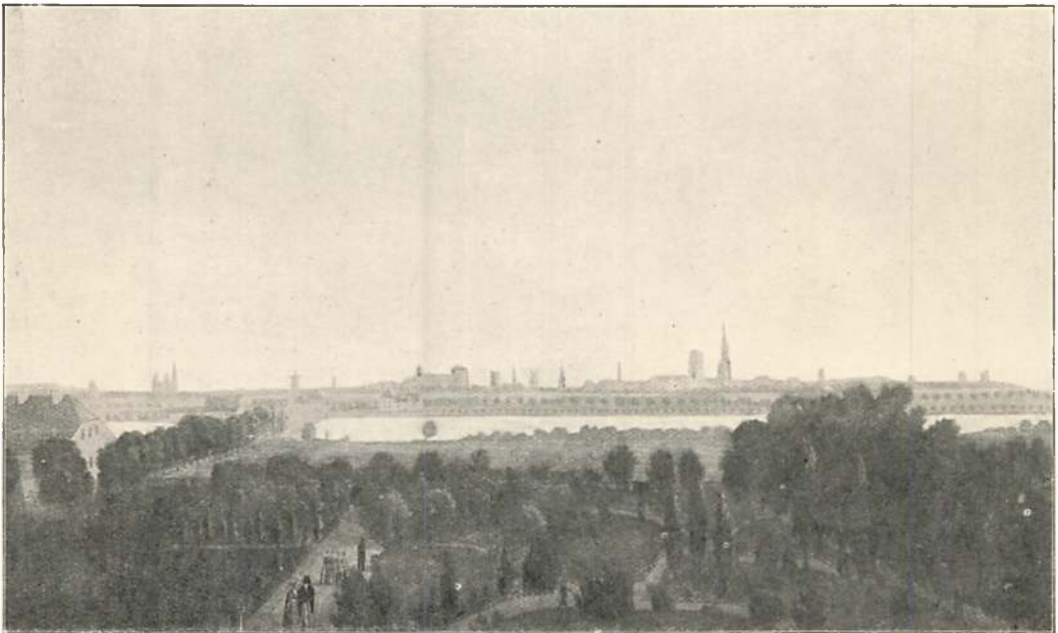
PROSPEKT AF NØRREPORT OG VOLDEN, SET FRA VEST

Efter Maleri hos Etatsraad Hegel.

PROSPEKT AF KØBENHAVN SET FRA DRONNING LOUISES BRO c. 1830

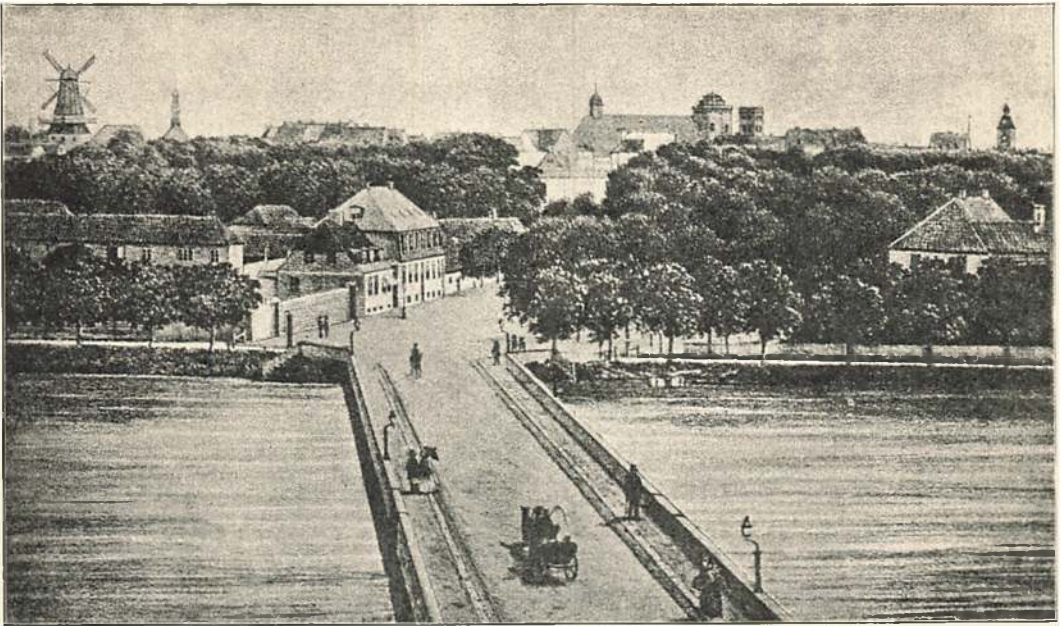
Efter Tegning af H. G. F. Holm.
tilhørende Prof. Schmiegelow.

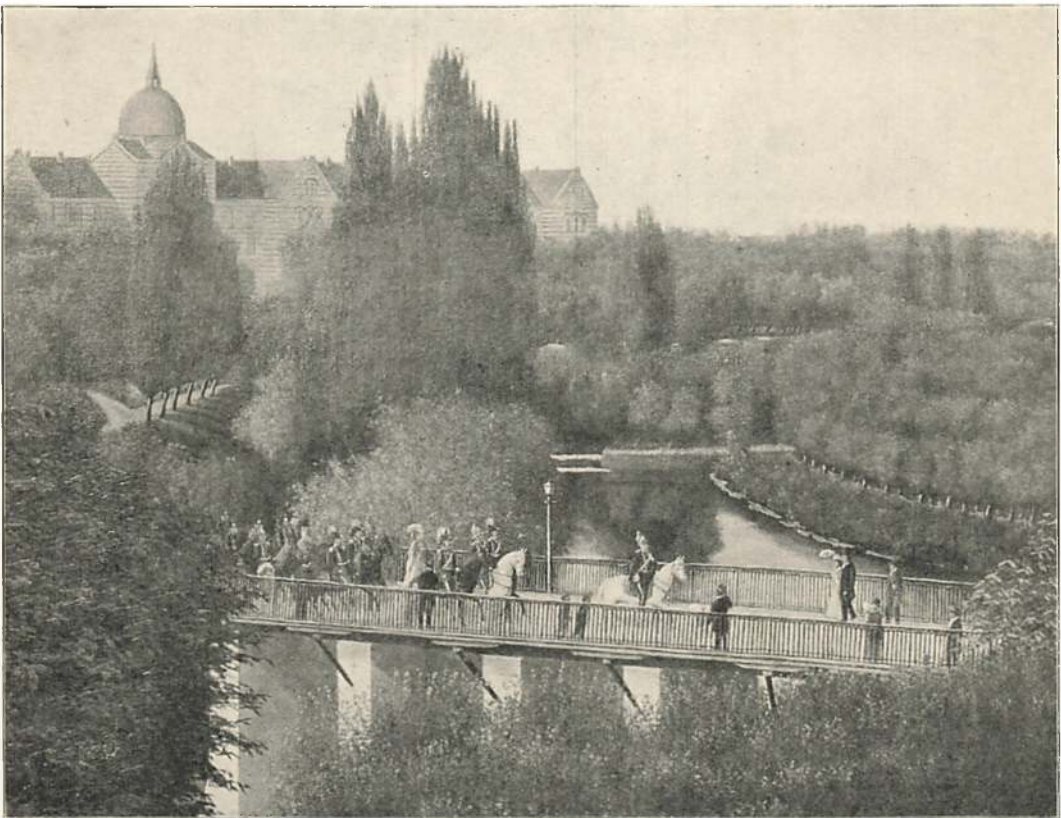
PROSPEKT AF KØBENHAVN SET FRA BLAAGAARDS HAVE c. 1830

H. G. F. Holm del., J. Holm sc.

Det gamle kongelige Lyststed Blaagaard ejedes i det 18. Aarh. af Familien Plessen, men blev senere udstykket; dog vedblev det store Haveanlæg at bestaa til langt ind i det 19. Aarh. og var en af Københavnerne søgt Promenade, ligesom der ogsaa i Haven fandtes et Teater.

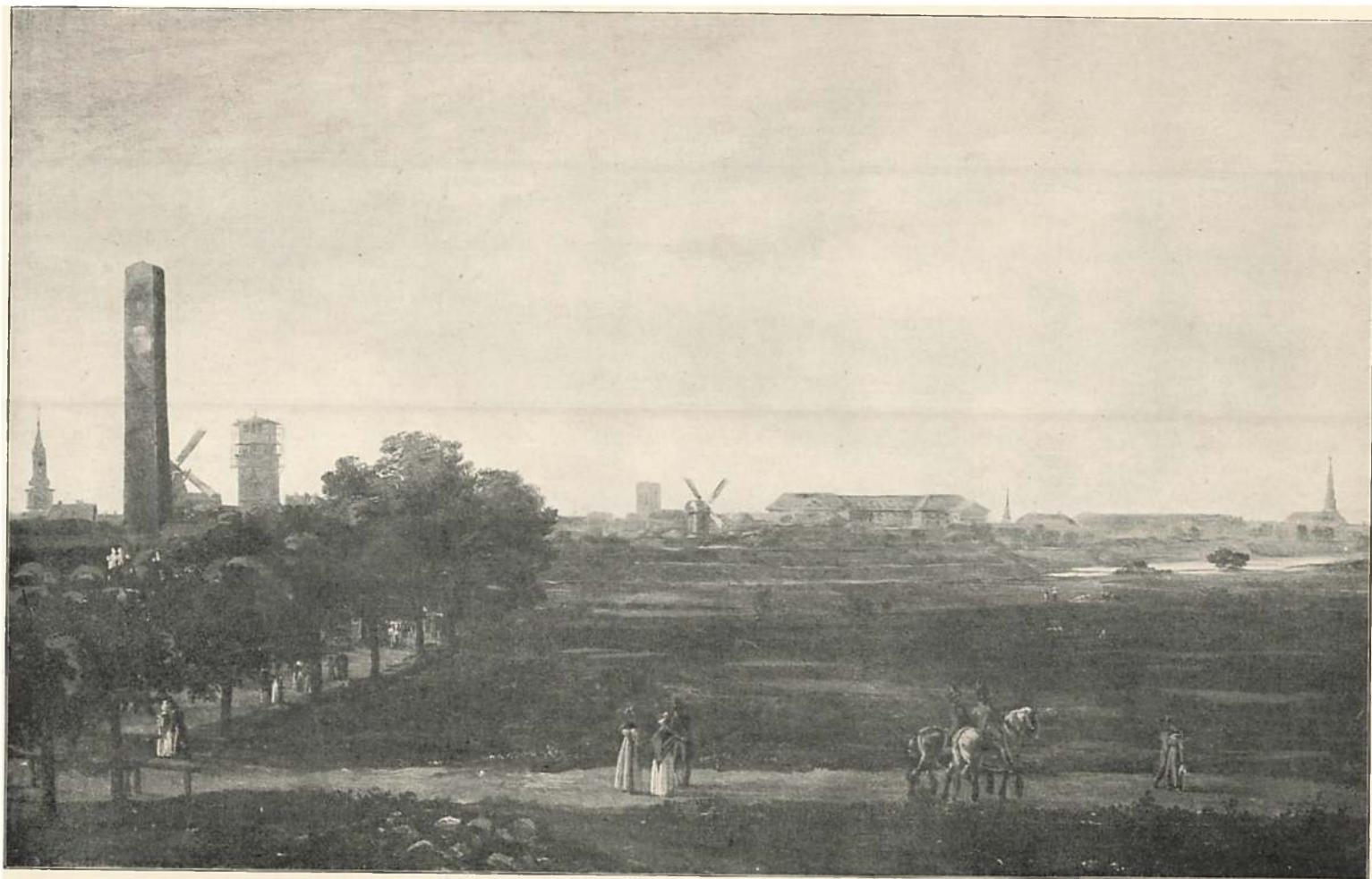
PROSPEKT AF KØBENHAVN MED BROEN OVER PEBLINGESØEN I FORGRUNDEN

PROSPEKT AF GLACIET OG STADSGRAVEN VED NØRREBRO

Efter Maleri hos Etatsraad Hegel.

I Baggrunden Kommunehospitalet. Kong Fredrik VII og hans Stab rider over Broen.

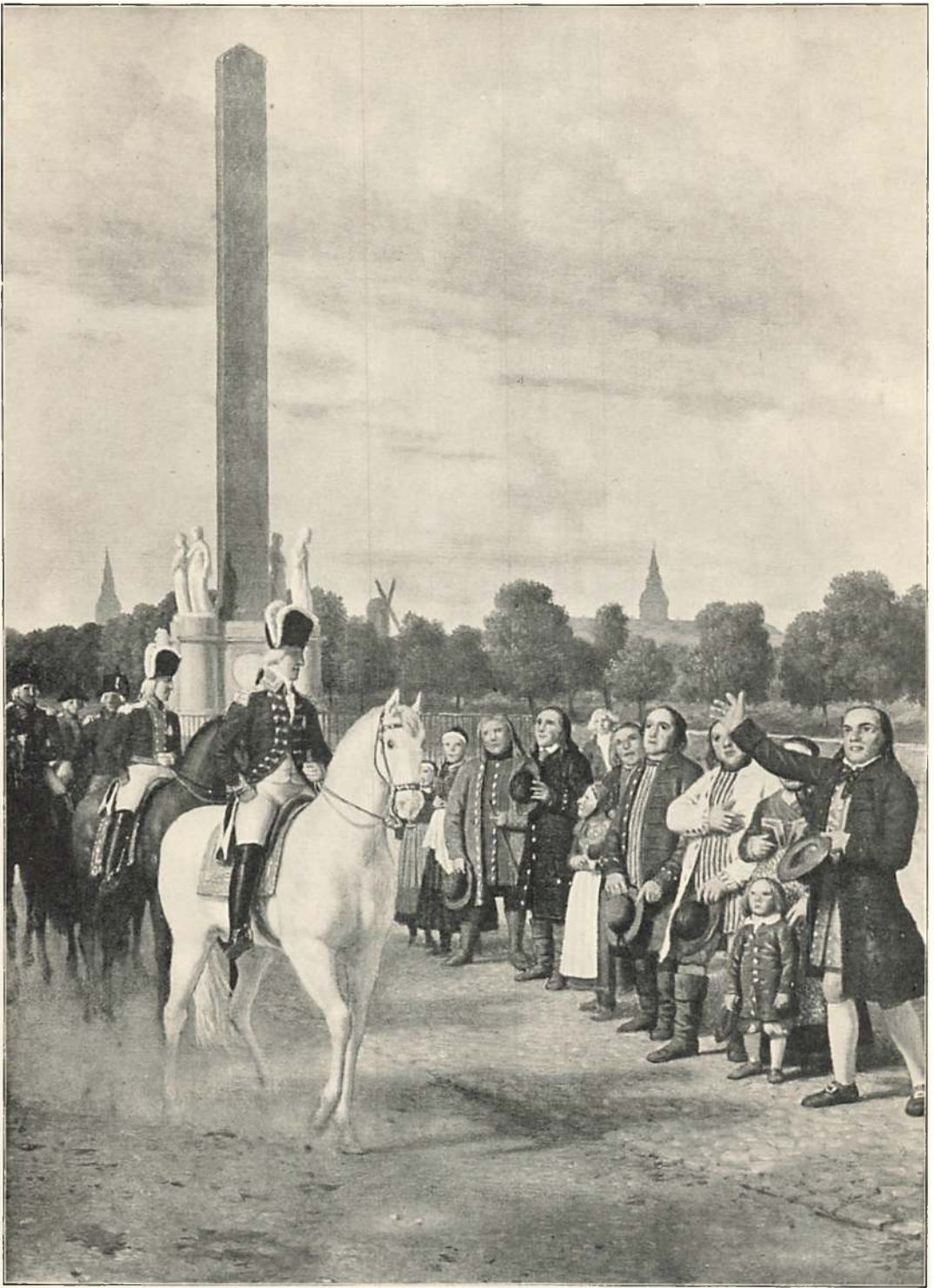

PROSPEKT AF KØBENHAVN c. 1816, SET FRA VEJEN TIL ENIGHEDSVÆRN

Efter Maleri af den norske Maler J. C. Dahl.

Den norske Maler J. C. Dahl har malet dette Billede c. 1816. I Forgrunden til venstre ses Frihedsstøtten, i Baggrunden St. Petri Kirkespir, Frue Kirkes

Taarn, hvor Stilladserne endnu hænger, Nikolaj Taarn og Christiansborg Slot, som nu er under Tag, Børsspirot og Fredriks (nu Christians) Kirkens Spir.

PROSPEKT AF FRIHEDSSTØTTEN MED KØBENHAVN I BAGGRUNDEN

Efter Maleri af C. V. Eckersberg.
paa Frederiksborg.

I Forgrunden Kronprins Frederik, der hyldes af danske Bønder.

KONG FREDERIK VII's OG KONG CARL XV's INDTOG I KØBENHAVN GENNEM DEN NEDBRUDTE VESTERPORT 1862

Efter Litografi.

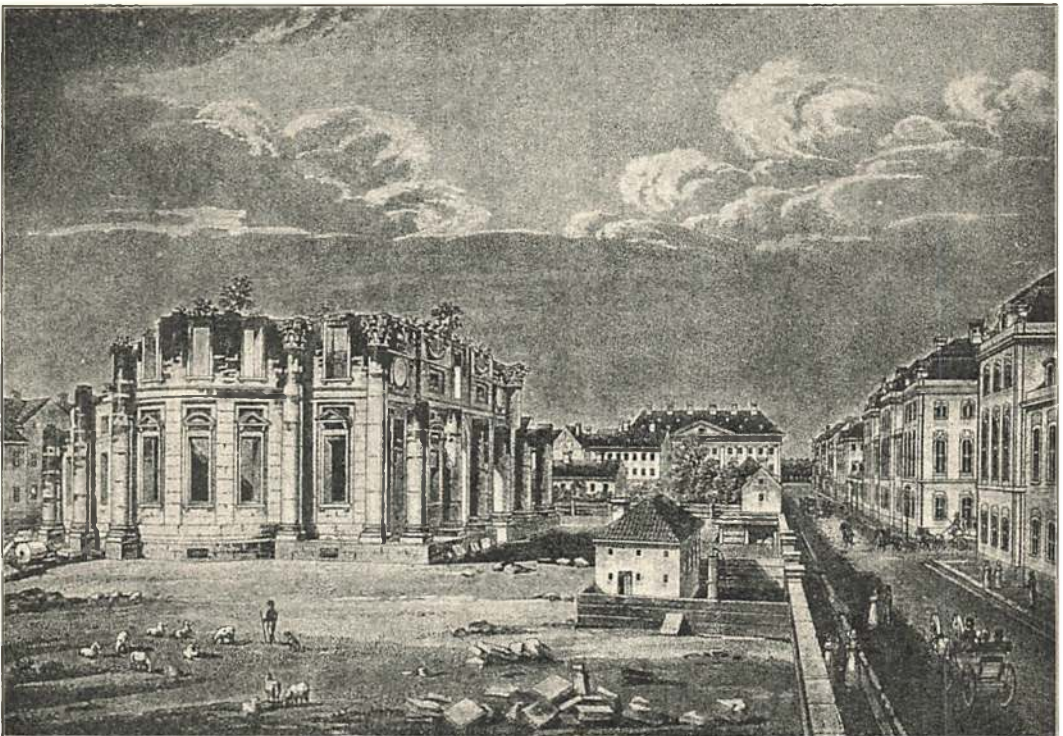
Tivoliterrænet i Baggrunden.

PROSPEKT AF KONGENS NYTORV

H. G. F. Holm del. J. Holm sc.

Kanefart omkring Hesten.

PROSPEKT AF MARMORKIRKEPLADSEN OG BREDGADE

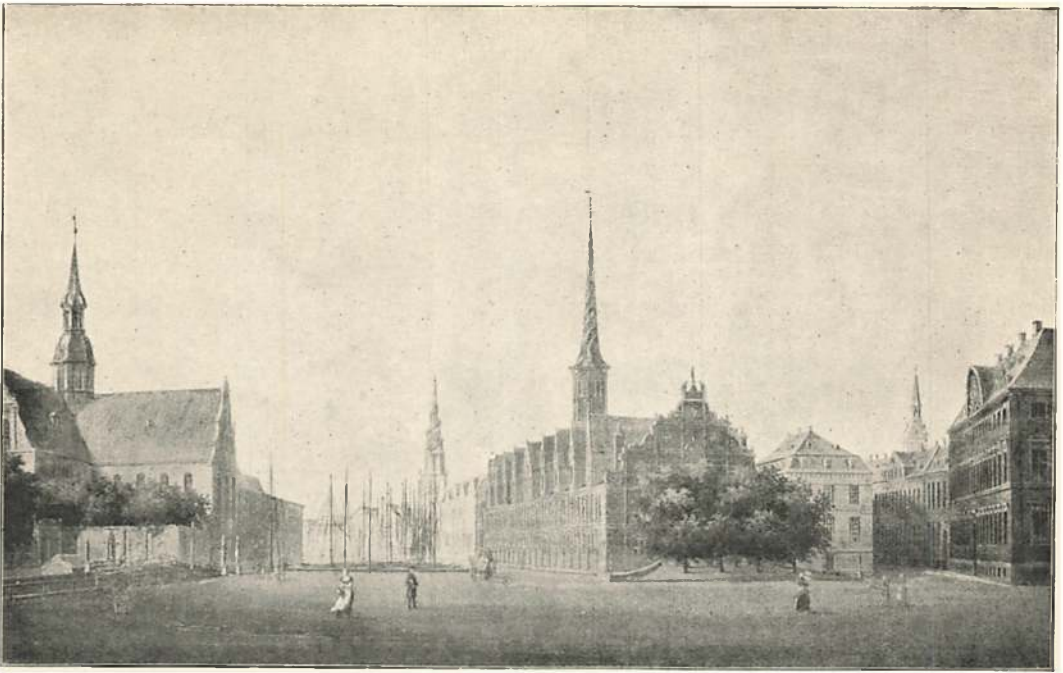
H. G. F. Holm del. J. Holm sc.

PROSPEKT AF BØRSPLADSEN MED OMGIVELSER 1806

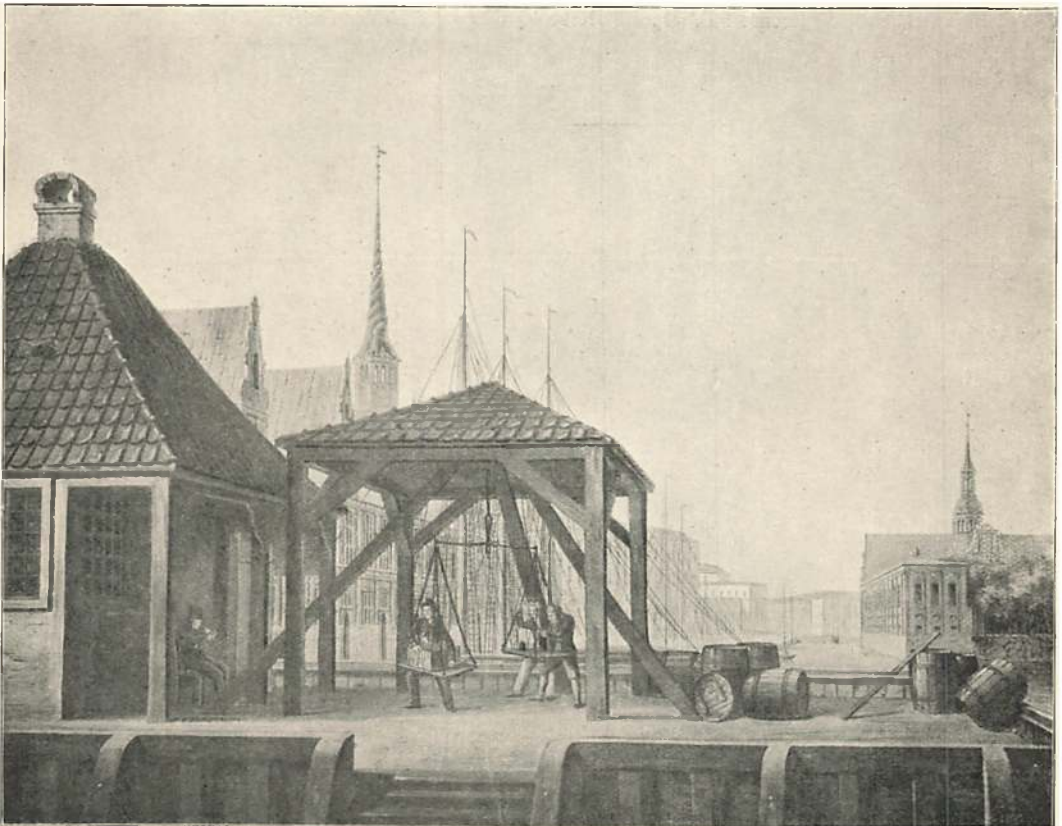
Efter Tegning af C. V. Eckersberg.

Til venstre ses Holmens Kirke, Havnen, Børsen med Nybørsbygningerne og Vejerboden i Baggrunden. Til højre for Børsen ligger den saakaldte Zahlkammerbygning (Nationalbank), samt Kancellibygnngen.

PROSPEKT AF BØRSEN MED OMGIVELSER

Efter Maleri af C. F. Christensen paa Københavns Rådhus.

PROSPEKT AF VEJERBODEN VED BØRSEN

Efter Maleri af C. F. Christensen paa Københavns Rådhus.

PROSPEKT AF BOMMEN PAA AMAGER

Efter C. Bruun, Kjøbenhavn. III. 771.

Ved Bommen betalte Vejfarende fra Amager til København Bompenge. Vor Frelsers Kirke ses i Baggrunden.

PROSPEKT AF VESTERPORT OG HALMTORVET FRA BYSIDEN

Efter C. Bruun, Kjøbenhavn. III. 733.

VESTERPORT OG HALMTORVET 1814

Billedet forestiller en Torvedag om Vinteren, hvor Bønderne kommer agende paa deres Slæder. Til højre for Porten ses den gamle Vagtbygning. Billedet bærer Præg af Karikaturtegning.

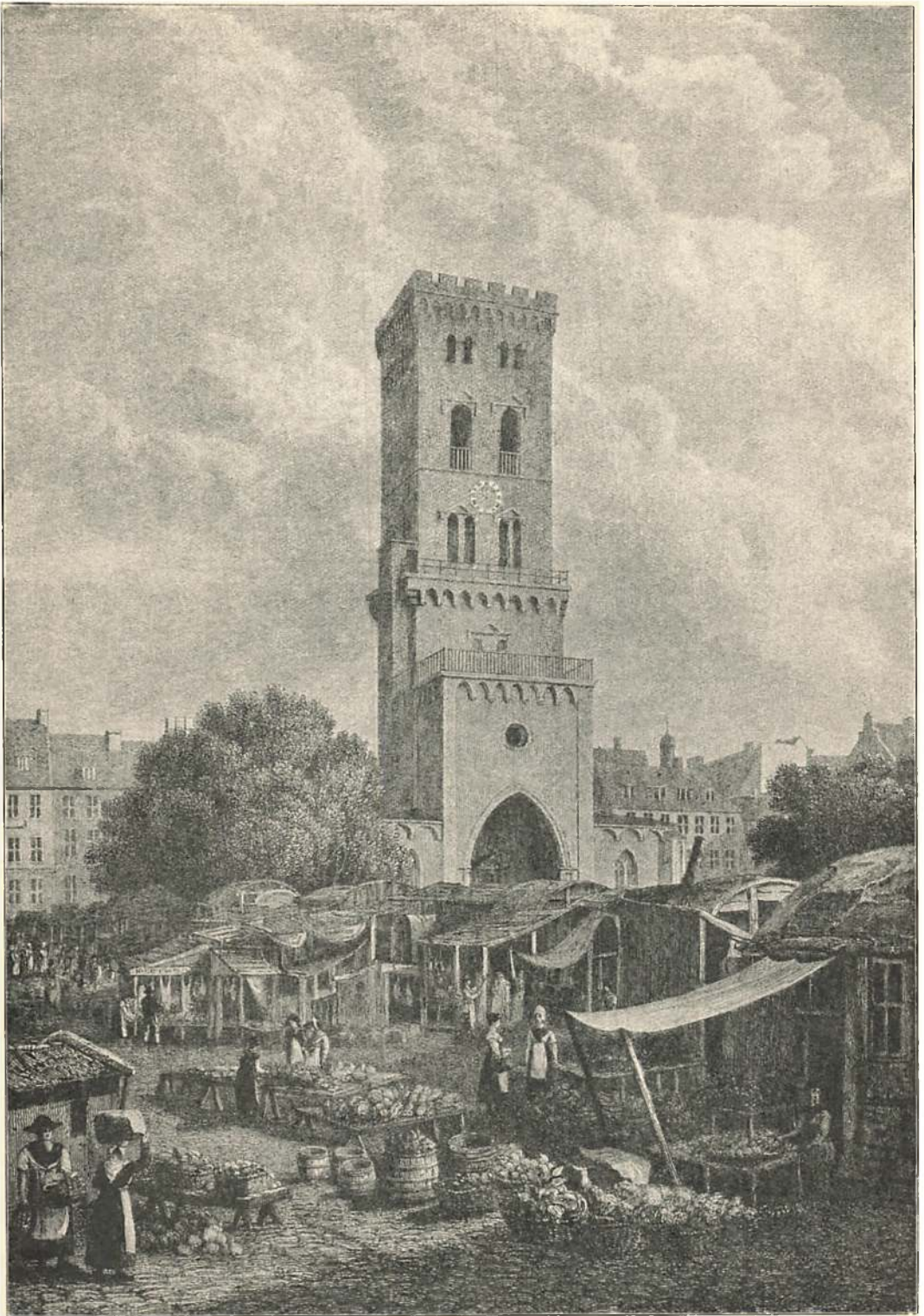
UDGANGEN FRA KONGENS HAVE TIL KRONPRINSESSEGADE c. 1820

Paa den af Kongen 1797 til Staden skænkede Grund af Kongens Have anlagdes Kronprinsessegade. 1804 blev Jerngitteret opsat og den nye Udgang fra Haven til Gaden indrettet. Allerede 1806 havde Gaden 16 Gaarde og 7 Huse.

PROSPEKT AF AMAGERTORV OG SLOTSPLADSEN 1828

Drawn by Captn. Batty, engraved by C. W. Smith.

PROSPEKT AF NIKOLAI TAARN OG OMGIVELSER 1828

Drawn by Captn. Batty, engraved by W. R. Smith.

PROSPEKT AF HØJBROPLADS 1844

Efter Maleri af Henriques paa Kobenhavns Raadhus.

PROSPEKT AF GAMMEL STRAND c. 1850

Efter Daguerreotypie fotogr. af Riise.

Paa dette interessante Fotografi ses den ejendommelige Bebyggelse af Pladsen udfor Naboløs og Assistenshuset, som først fjernedes 1857.

Den store tværs over Pladsen liggende Bygning er Christ. Walkendorfs Vejerhus, hvor alle Købmandsvarer blev vejede af Stads Vejermester.

PROSPEKT AF GAMMELTORV 1839

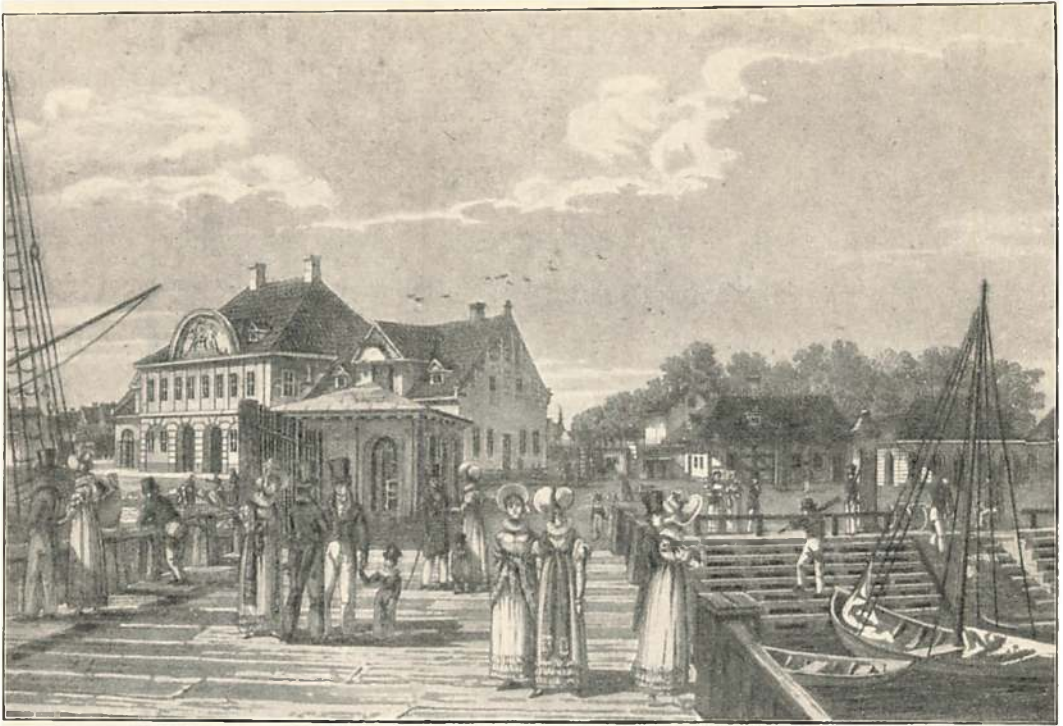
Efter Maleri af Dalgaard paa Frederiksborg.

PROSPEKT AF GAMMELHOLM, set fra Gammel Dok 1860

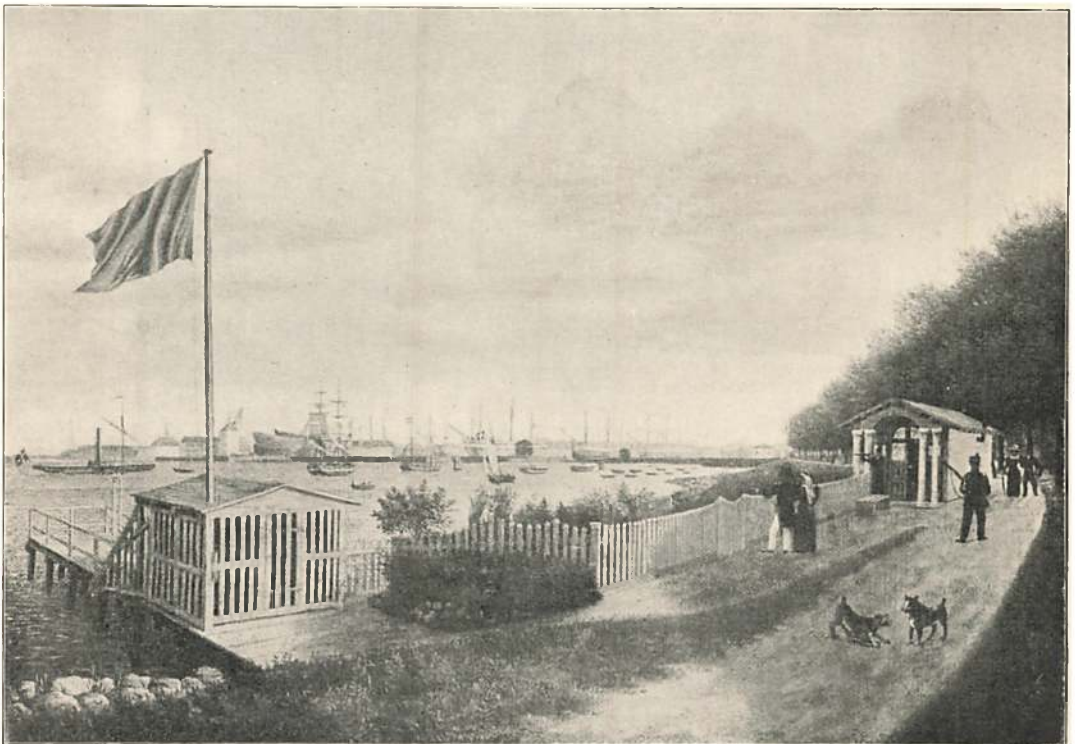
Efter Maleri hos Undervisningsinspektør Prof. S. L. Tuxen.

Over Havneløbet ser man fra Gammel Dok paa Christianshavn Marineetablissemeterne paa Gammel Holm (nuværende Havnegade). I Baggrunden Frue Kirketaarn og Nikolai Taarn.

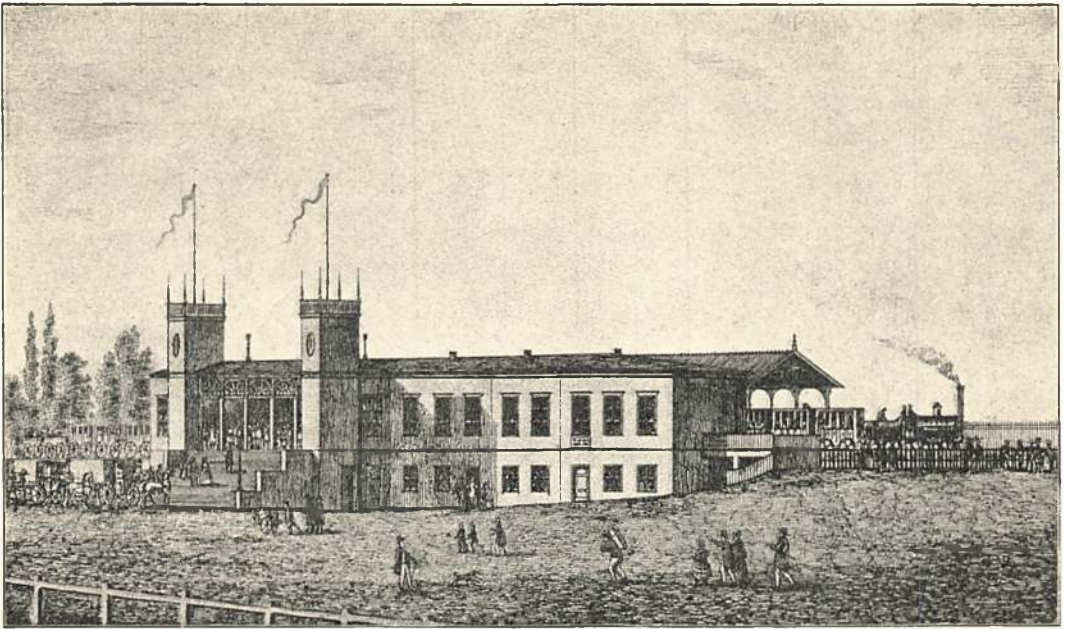
PROSPEKT AF TOLDBODEN c. 1830

H. G. F. Holm del. I. Holm sc.

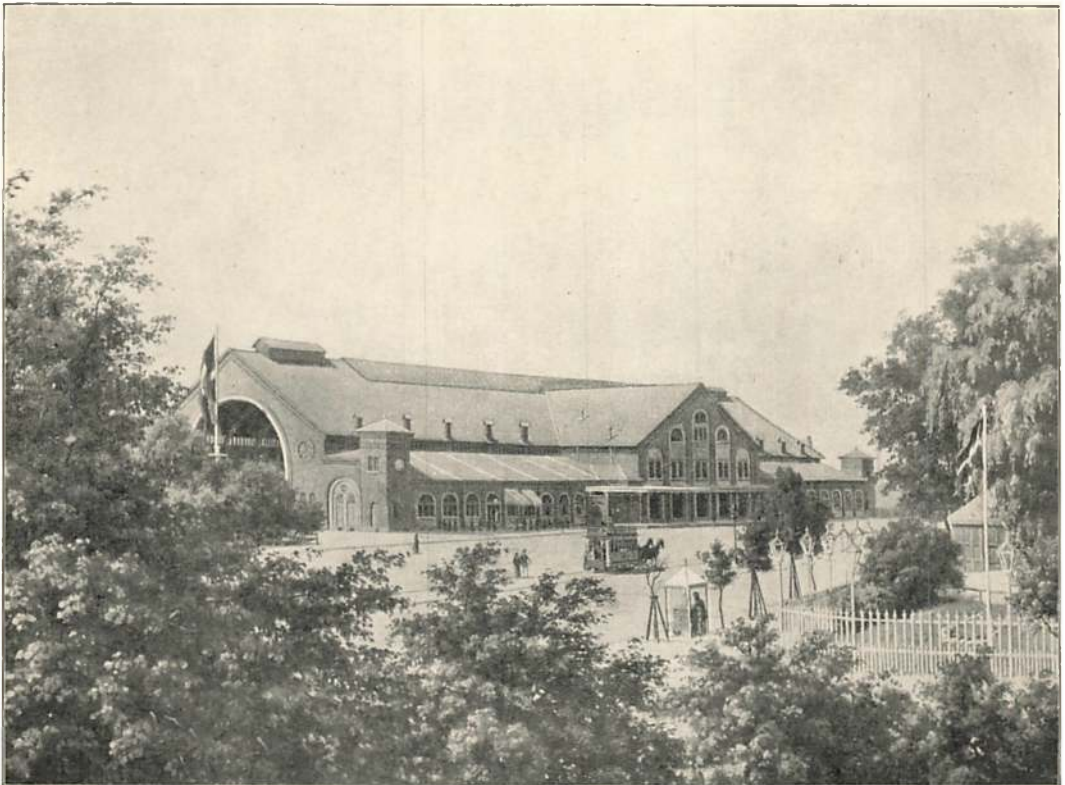
PROSPEKT AF LANGELINIE med Udsigt til Nyholm og Havnen c. 1840

Efter Maleri hos Etatsraad Hegel.

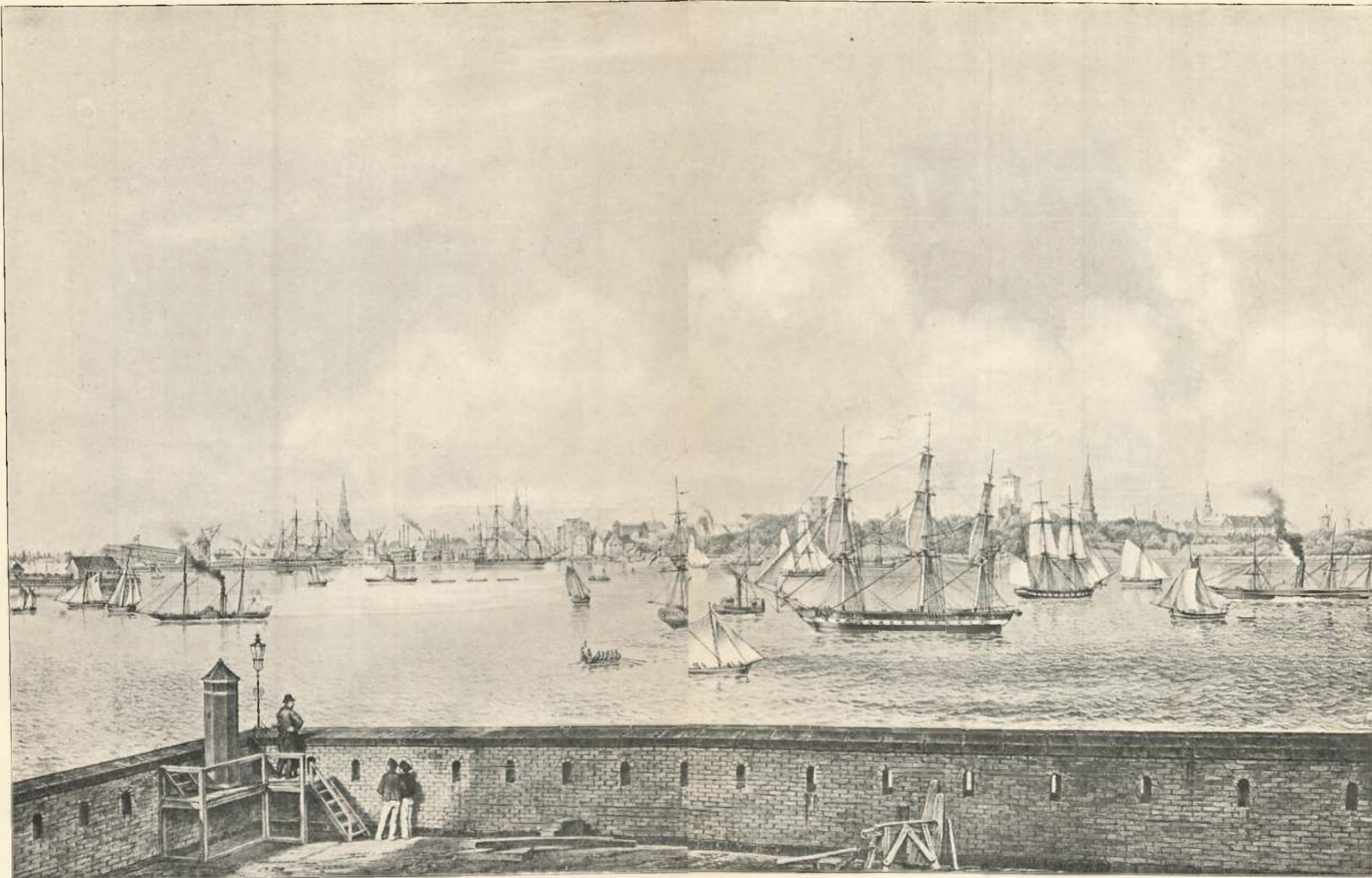
DEN FØRSTE JERNBANEGAARD 1847

H. G. F. Holm del. J. Holm sc.

DEN ANDEN JERNBANEGAARD MED OMGIVELSER 1864

Efter Maleri hos Etatsraad Hegel.

PROSPEKT AF KØBENHAVN, SET FRA TREKRONER 1854

J. C. Bruun. 1854.

Af dette Prospekt, der er taget i Aaret 1854, faas et livfuldt Billede saavel af Havnen med den nu livlige Dampskibstrafik, Orlogsgætet, medens Kranen paa Nyholm er bevaret. I Baggrunden Spirene af Frelsers Kirke og Frederikskirken paa Christianshavn. Told- og de endnu dominerende Sejlskibe. Paa Holmen ses Flaaden og de to Kraner, af hvilke Kranen paa Christiansholm senere er boden træder tydelig frem midt i Billedet; til højre ses Byens Taarne og Spir samt Kastelsvolden og bag dette Rosenborg.

PROSPEKT AF KØBENHAVN, SET FRA VALBY BAKKE 1853

Malerens Standpunkt har været lige oven for Gamle Bakkegaard, som ses yderst til venstre. Forgrunden er Terrænet foran Carlsberg Kvarteret, der er gennemskåret af Vesterfælledvej, bag ved hvilken Ny Vinstrup Mølle ses. Ejendommen til venstre for Møllen

Nordal Grove del. Tegner & Kittendorf lith.

er Lyststedet „Ej blot til Lyst“. Gl. Vinstrup Mølle, der laa ved Vesterbrogade lidt vest for Frydendalsvej, ses til venstre. Fra St. Petri Kirkespir til Kirkerne paa Christianshavn udfolder Byen sig. Til højre ses Toget komme susende, og over Amagerland skimtes Øresund.

KØBENHAVNS VAABEN
I STADENS PRIVILEGIER AF 24. JUNI 1661.
Efter Originalen i Raadhusarkivet.